

Universiteit Twente

Beeldmateriaal in de opsporing; privacyschending of niet?

**Onderzoek naar de grenzen van het gebruik
van beeldmateriaal in de opsporing via de
social media**

Wiebe Penterman

**12 december
2012**

Masterscriptie

Wiebe Penterman

Opleiding:

Master Public Administration, track Recht & Bestuur

Begeleiders:

Mr. drs. M. Harmsen (eerste begeleider)

Prof. mr. dr. M.A. Heldeweg (tweede begeleider)

Datum:

25 oktober 2012

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie over het gebruik van beeldmateriaal in de opsporing, waarbij ik heb gekeken naar de grenzen van het gebruik van beeldmateriaal in de (social) media met betrekking tot de privacy. Deze studie is gedaan ter afronding van de opleiding Public Administration, mastertrack Recht & Bestuur, welke ik volg aan de Universiteit Twente te Enschede.

Voor de totstandkoming van deze studie wil ik graag enkele personen bedanken. Om te beginnen is dat mijn eerste begeleider Mr. drs. M. Harmsen. Dit eindresultaat was zonder zijn begeleiding, heldere feedback en goede adviezen niet mogelijk geweest. Daarmee wil ik ook meteen mijn tweede begeleider Prof. mr. dr. M.A. Heldeweg bedanken voor zijn kritische analyse en heldere feedback. Verder wil ik iedereen bedanken die op welke manier dan ook een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van mijn scriptie. In het bijzonder mijn ouders en beide broers, die me altijd tijdens mijn studie hebben gesteund.

Wiebe Penterman

Enschede, 2012

Management Summary

There is a number of initiatives aimed at increasing the involvement of citizens in preventing and combating crime, such as 'Burgernet' and 'Meld Misdaad Anoniem'. Nowadays, the internet and social media play an increasingly important role in detecting crime. Due to the social media new forms of interaction between citizens arise. Moreover, citizens increasingly interact with the government, in particular with the police. By making use of social networks like Twitter, Facebook and Hyves citizens may be more involved in the investigation. Likewise, the police uses YouTube in the detection of suspects. An example in which the assistance of citizens was asked by the police through the internet and the (social) media in order to solve the crime are the beach riots in Hoek van Holland. After showing photos in *Opsporing Verzocht* and on the Internet and social media several suspects were, thanks to the help of citizens, arrested. However, despite the advantages of involving citizens in the detection of suspects, there are also disadvantages of involving citizens. Frequently, photos appear to be not very clear. As such, there is a chance that people may be wrongly accused as a suspect in the investigation. Yet, it is shown that placing videos and photos on the internet and the (social) media will help the police in investigating a suspect. At the same time, a note of caution should be made. Since there is a chance that the privacy of suspects may be violated, this subject must be handled very carefully.

From a privacy point of view, the use of imagery in the social media for the detection of criminal offenses can be problematic. In this thesis is the central question:

"To what extent is the placement of images on the social media, for the investigation of criminal offenses, bounded by privacy regulations?"

To give an answer on this central question I made the next sub-questions:

1. What is the meaning of imagery for the investigation?
2. To what extent and legislation is the privacy of suspected of a criminal offense protected?
3. Who, how and by which regulations images can be manufactured and / or claim and may unlawfully manufactured / claimed imagery can be used as evidence in court?
4. By which conditions the privacy of suspects may be violated by placing images of criminal offenses on the social media?

The first sub question is discussed in chapter 2. Technological developments induce the police to experiment with innovative ways to involve citizens in the investigation. The social media is an example of this. The reason why imagery is used for investigation purposes is to increase the probability of detection and the clear-up rate. As such, citizens can make an important contribution. Subsequently, the exact meaning of images and detection will be discussed. There are generally two types of images, namely static and dynamic images. Imagery can have two functions in an investigation. They may provide evidence in investigation and/or may have a deterrent effect on offenders. The latter is also referred to as 'naming and shaming'. The use of imagery in the investigation has an important effect. A study of the Korps Landelijk Politiediensten (KLPD) shows that more arrests are done when imagery is shown in television programs as *Opsporing Verzocht* and *Hart van Nederland*. Notably, the effect of imagery in the investigation is greater when the quality of the images is better.

Technological developments make it increasingly difficult to protect the privacy of citizens. This privacy aspect will be discussed in chapter 3. Privacy is guaranteed in different legislations, namely article 8 European Convention on Human Rights (ECHR), article 17 International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), article 10 Dutch Constitution Law (GW). Furthermore, an European directive, called the Wet Bescherming Persoonsgegevens, is implemented in our law. There is also a tension between privacy and tracking. The tension in this issue is a normative conflict between an investigative interest on the one hand and considerations regarding the privacy of natural persons on the other hand. Where exactly the boundary should be placed is a difficult question to answer, but the government should fulfill the detection task within strict legal frameworks and the citizens have to accept that there is a chance that the government could infringe their privacy. Violation of privacy of citizens is necessary for the government to attain that objective (investigation interest).

In order to maintain balance between the privacy right of citizens and the right of the government to use it as an instrument for investigation purposes, it requires a great deal of effort and care of the legislature. Therefore, whether an infringement of the privacy of a suspect is allowed has to be examined case by case.

The manufacturing and claiming of imagery forms an important part of this thesis and is elaborated in Chapter 4. A distinction is made between the manufacturing and claiming of imagery, because different authorities apply for manufacturing or claiming imagery.

Manufacturing imagery

Police and Justice

Article 2 Politiewet 1993 and Article 141 of the Wetboek van Strafvordering (Sv) indicate that the detection task of the government belongs to the police and the public prosecutor. In the context of a criminal investigation, police and judicial persons may secretly photograph and film persons. Though, permission from the Public Prosecutor is always necessary. This is called 'systematic observation' and is defined in article 126g, paragraph 3 Sv. A technical device, such as a camera, may be used if no confidential communications is recorded. Observations that are administered from outside a house, but show information from inside a house are, even without technical maneuvers, not excluded. Only what is visible from the outside may be observed. Permanent observation by a camera inside a house is not allowed since, according to the perception of the legislator, it is equivalent to actually entering the house. Article 126k Sv deals with the authority of the police and judiciary in a private place.

The allowed investigation activities in such places are: recording that place, securing of traces and placing a technical tool, which in itself is a support capacity to detect the presence or location of things. This article is limited to private places, other than dwellings (yard, warehouse, factory and warehouse, detached barn, etc.). If the specified conditions are not fulfilled, the imagery may not be used as evidence in court.

Municipalities

Municipalities are allowed to use cameras when it is necessary to maintain the public order. This is stated in Article 151c of the Gemeentewet. The town council can give the mayor, in case of regulation, the authority to decide that in order to ensure public order there has to be camera surveillance on public places. The data processing by camera surveillance based on the Gemeentewet is covered by Article 8 or Article 9 Wet politiegegevens. Since the data processing occurs in the context of the exercise of police task, the Wpg is applicable. The public should know that in a certain area camera surveillance is present. Notwithstanding Article 8 Wpg, based on Article 151 c, paragraph 6 Gemeentewet, the camera images may be saved for a maximum of four weeks. Yet, these data can be saved even longer in case a concrete reason exists that the data might be necessary for the investigation of a criminal offense. The images are then processed to the enforcement of the law for a particular case (Article 9 Wpg). In that case, the destruction period of four weeks is no longer applicable. Municipalities must comply to the requisite conditions as well. When municipalities infringe these conditions, the images may not be used as evidence in court and will therefore be regarded as unlawful.

Citizens and companies

It is also possible for citizens and companies to manufacture images. Yet, there are two articles that restrict this possibility. These are Article 441b and 139F of the Wetboek van Strafrecht (Sr). Private organizations, such as private detective agencies, may also engage in the investigation of

criminal offenses. As such, they are also empowered, under certain conditions, to manufacture images. Citizens and companies should abide by a number of conditions. For example, images may only be made when it is publicly announced. In case the presence of cameras is not announced, there might still be a chance that it is allowed. There must be specific, compelling reasons to use hidden cameras, for example when committing a crime is expected. In that case, the imagery can still be used as evidence in a criminal case.

Also the use of cameras in homes or non-public places must be pre-announced. The privacy aspect of these non-public places appears to be more important than the privacy aspect of the public places. This also explains the higher sentence one can get. Sometimes however, taken into account the context of the investigation or the protection of national security, it is legitimized. In principle, it is allowed to use a hidden camera to film or photograph a burglar, even when this has not been announced. This does not mean that everyone should be filmed just in case someone might perhaps be a thief.

This chapter also deals with the use of hidden cameras at work. A workplace or premises is a closed environment and as such it is not always allowed to photograph or film. This happens mainly when one investigates irregularities, such as theft from a warehouse. If an employer has clear evidence of involvement of certain employees, he or she may use hidden cameras to record this involvement. The images must then be removed 24 hours after they are manufactured. There are three major conditions for placing hidden cameras at work, namely 1) only involved employees should be recorded, 2) employees should be informed that camera surveillance is present, and 3) the employer must prove that there is no other solution than hidden cameras.

The Supreme Court leaves much room for the use of unlawfully evidence obtained by private individuals. The Supreme Court states that in case neither the prosecution nor the police had any involvement in the (unlawfully) acquisition of imagery, it may be used as evidence. If the prosecution or the police suspect that there is an existence of a theft, invasion of privacy might be allowed.

Claiming imagery

The articles 126nc and further of the Sv refers to claiming (identifying) data by an investigating officer. The claim of such data must occur in a legitimate way, since this is important for the privacy of the suspect. The claim of this data may only be requested by investigating officers. It is stated that when the claiming data is really sensitive or large, heavier conditions will be attached to the authority to claim data. Assuming that photos and images are seen as sensitive data, permission from the Public Prosecutor is necessary to claim the data. Based on the articles 126nf/126uf Sv, the Public Prosecutor is able to, after prior written authorization of the magistrate, claim the data from a person from who one reasonably might expect that he or she has access to sensitive data. Based on Articles 126nf/126uf several conditions need to be fulfilled in order to claim imagery in a legitimate way. The discussed lawsuits has shown that there exists a risk that imagery may not be used as evidence when the claim of imagery was not requested in a legitimate manner. It is very important for police and judiciary to determine whether the data contains sensitive / specific information. This should be done very carefully, because in case the imagery is published unlawfully, there might be a risk that the suspects will be acquitted because the evidence may not be used as evidence in court.

Unlawful claimed imagery may nevertheless be used as evidence. Several examples are mentioned by different (lower) judges:

- The processing of images when there is general awareness of the presence of cameras at cash machines does not infringe the privacy of persons.
- Collection of sensitive personal data (information about a person's race for example) does not fulfill the purpose of camera surveillance, and as an incidental matter posteriori processing of data on race-based camera images does not affect legitimate application of Article 126nd Sv
- Facial features does not, or not necessarily, contain sensitive data

One must very carefully consider whether the data is sensitive. In that case, a written authorization by the magistrate is required.

Chapter 5 discusses the conditions that allow violation of the privacy of suspect by placing imagery of criminal offenses on the social media. First, the regular media is discussed. Subsequently, the social media is analyzed. A distinction is made between police / justice and citizens / companies.

Regular media

Police and Justice

To prevent crime and detect criminals, the police can ask help from citizens using the regular media. This could include television, newspapers, house-to-house magazines and flyers. One of the most famous Dutch television program in which the police asks support from citizens, is *Opsporing Verzocht*. Likewise, there are some regional investigation programs. The Public Prosecution Service must adhere to the 'Aanwijzing Opsporingsberichtgeving', which governs the use of detection messages through the media and sets out the considerations that should be made in order to use this mean. It is a consideration of criminal enforcement of the law on the one hand and privacy on the other hand.

In court, suspects often state that showing imagery infringes the right to respect the private life (privacy) as defined by Article 8, paragraph 1 ECHR and / or Article 10 GW. In fact, there is always some kind of infringement of the privacy. However, the question is when and to what extent infringement is accepted. As such, it is allowed when there is a particularly strong investigative importance in return. Article 8, paragraph 2 ECHR shows some conditions that allow violation of someone's privacy. A condition that is mentioned in the law is that it has to be a very serious crime and a serious infringement on law and order. The right to respect privacy is also limited by Article 22 Auteurswet (Aw). This article provides that, in the interest of public safety and investigation of criminal offenses, images of any kind can be disclosed by justice. It also follows from another law that showing imagery in the program 'Opsporing Verzocht' offer a sufficient legal basis in Article 2 of the Politiewet1993.

It may also occur that the privacy is violated too much and that the suspect, in compensation, gets commutation . As such, the infringement may not be justified by the OM. Even then the judge will look to Article 8, paragraph 2 ECHR and determines whether the case meets one of those conditions. When it won't, it might result in reduced sentence. Another case showed that a legal restriction on the basis of Article 141 Sr does not justify an infringement of the privacy.

It is to the judge to determine whether infringement of the privacy of a suspect is justified, and if so, to what extent it is justified. Beforehand, It cannot be said whether it is allowed or not. This should be considered case by case. The police and justice must consider this very carefully and must show in court that they have come to a certain consideration by a careful process.

Citizens and companies

Citizens and companies are not allowed to publish imagery of a criminal offense on the regular media. It is emphasized that it may result in vigilantism, which is prohibited in the Netherlands. Based on a civil case (based on article 6:162 BW) people go to court because a company is shaming the person in public. A procedure may be started when a photo of a suspected shoplifter is published in a store. In this case Article 21 Aw is used by the suspect, because it could be an infringement of the portrait right. Sometimes however infringement of portrait rights is permitted, but in the interest of public safety and for investigation of criminal offenses this is only privileged to justice. Moreover, this is a violation of Article 10 GW, Article 8, paragraph 1 of the ECHR and Article 17 of the ICCPR. Sometimes defendants presume that they have the right to freedom of expression. However, often it does not weigh enough that judges will respond. Publicly shaming is not allowed for citizens and companies and therefore the privacy weighs heavier than the right to 'investigative importance' or the right to freedom of expression.

CBP

According to the CBP, publishing images of suspects in the media by retailers is not allowed. Retailers are not excluded, under the applicable regulations, to proceed to measures in which persons will publicly be condemned. As far as images of suspects are published by police and / or justice, the rules of the Aanwijzing Opsporingsberichtgeving have to be applied.

Internet and social media

Police and justice

Police and Justice are using different manners to use imagery for investigation purposes. We have already indicated that police and judiciary use the regular media, but nowadays they also increasingly use the Internet and social media. For the publication of imagery through internet and social media the police and judiciary must adhere to the rules of the Aanwijzing Opsporingsberichtgeving. So, the same rules for internet and regular media apply. The influence of the Internet and social media is large and growing. Therefore, this should strongly be considered by police and judiciary when they publish the imagery on the internet and social media. The Public Prosecution Service must take into account everyone's interest (suspect, victim, witness) when they decide to publish. The requirements of proportionality and subsidiarity play an important role in this.

Citizens and companies

It is very easy for citizens and companies to publish imagery of offenses on the Internet and social media. However, the question is whether this is allowed. Only police and judiciary are allowed to publish imagery of suspects on the Internet and social media, so citizens and companies are not allowed to publish imagery of criminal offenses on the Internet. Article 16 Wbp prohibits the processing of criminal data, including images of persons who may be accused. In 2011 a legislative proposal has been designed which includes regulations for extending the use of camera images that are taken with private security cameras of citizens and companies and can be used for the investigation of criminal offenses. The ultimate goal is that citizens and

companies publish faster imagery on the internet / social media so that it is more likely that suspects can be identified and arrested.

Jurisdiction

Currently, there is no jurisdiction available about publishing imagery on the internet or social media. However, the National Ombudsman has executed two studies on the publishing of photographs of suspects on the Internet. The key issue in these studies was the consideration between the investigation interest and the privacy interest based on Article 8, paragraph 1 of the ECHR and Article 10 GW. Investigation reporting on the internet should require that there is no reasonable doubt whether a criminal offense has been committed, whether the person portrayed on the images was involved in a criminal manner and it should concern a serious crime. The judge should then determine whether these requirements have been met. Also, police and justice must prove that they have come to a certain consideration as a result of a careful process. The requirements of proportionality and subsidiarity play an important role in this.

CBP

CBP emphasizes the importance of a careful, balanced consideration of different interests. When publishing imagery of suspects on the Internet, each case needs to be assessed whether the investigation importance outweighs the drastic measure of publishing on the Internet and as such infringe privacy. It should also be considered whether publishing imagery on the internet have damaging and irreversible side effects, particularly for first time offenders' (someone who comes for the first time into contact with the police). According to the CBP, in each case an individual consideration should be made. It must take into account the seriousness of the offenses in the publication process and the photos have to be removed as soon as the identity of a suspect is known. When considering, one must always take into account the greater influence of the Internet and social media, because suspects gets digital pilloried.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Management summary	2
1. Inleiding.....	14
1.1 Achtergrond.....	14
1.2 Probleemsituatie.....	17
1.3 Onderzoeksdoel.....	18
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	18
2. Gebruik beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden.....	21
2.1 Burgers betrekken bij opsporing.....	21
2.2 Wat is beeldmateriaal?.....	24
2.3 Wat is opsporing?.....	24
2.4 De functie van beeldmateriaal in de opsporing.....	25
2.5 Het effect van beeldmateriaal van strafbare feiten in de opsporing.....	26
2.6 Samenvatting.....	28
3. Privacy in de opsporing.....	29
3.1 Wat is privacy?.....	29
3.2 Privacy in regelgeving.....	30
3.3 Privacy versus opsporing.....	32
3.4 Samenvatting.....	33
4. Vervaardiging en vordering beeldmateriaal.....	35
4.1 Vervaardiging beeldmateriaal door politie en officier van justitie.....	35
4.2 Vervaardiging beeldmateriaal door gemeenten.....	36
4.3 Vervaardiging beeldmateriaal door burgers en bedrijven.....	36
4.4 Rechtmatig of onrechtmatig bewijs.....	37
4.4.1 Vervaardigen beeldmateriaal.....	37
4.4.1.1 Door politie en justitie.....	37
4.4.1.2 Door gemeenten.....	38

4.4.1.3 Door burgers en bedrijven.....	38
4.4.1.4 Verborgen camera's op het werk	40
4.4.2 Onrechtmatig verkregen beeldmateriaal bruikbaar als bewijs?.....	42
4.4.3 Vorderen beeldmateriaal.....	43
4.4.4 onrechtmatig gevorderd beeldmateriaal bruikbaar als bewijs?.....	44
4.5 Samenvatting	47
5. Bekendmaking beeldmateriaal via gewone en social media	50
5.1 Bekendmaking via gewone media.....	50
5.1.1 Door politie en justitie.....	50
5.1.1.1 Opsporingsprogramma's.....	50
5.1.1.2 Opsporingsbeleid OM met betrekking tot gewone media.....	51
5.1.2 Door burgers en bedrijven.....	54
5.1.3 Rechtspraak met betrekking tot bekendmaking via de gewone media	54
5.1.3.1 Politie en justitie.....	54
5.1.3.2 Burgers en bedrijven.....	58
5.1.4 College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) en gewone media.....	61
5.2 Bekendmaking via internet en social media.....	63
5.2.1 Internet en social media	63
5.2.2 Door politie en justitie.....	64
5.2.2.1 Internetsites.....	64
5.2.2.2. Social media.....	65
5.2.2.3 Opsporingsbeleid OM met betrekking tot internet en social media.....	67
5.2.3 Door burgers/bedrijven.....	67
5.2.4 Rechtspraak met betrekking tot bekendmaking via de social media.....	69
5.2.5 CBP en internet/social media.....	71
5.3 Samenvatting.....	72
6. Conclusie.....	76
7. Bibliografie.....	85

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

In januari 2011 heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur (Rob) een rapport uitgebracht, genaamd *Veiligheid en Vertrouwen – Kernen van een democratische rechtsstaat*. Hierin wordt het verband tussen veiligheid en het vertrouwen in de overheid geanalyseerd en wordt er nagegaan wat er nodig is om de veiligheidsbeleving van burgers te verbeteren, zodat de overheid meer wordt vertrouwd. In dit rapport wordt onder andere aanbevolen om de burgers meer te betrekken bij de veiligheid en de veiligheid te vermaatschappelijken. Er is sprake van een aantal concrete initiatieven die erop gericht zijn om de betrokkenheid van burgers te vergroten bij het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, zoals Burgernet en Meld Misdaad Anoniem. Door de betrokkenheid van burgers te vergroten zullen burgers zich veiliger gaan voelen. De politie gaat zich steeds meer realiseren dat, wanneer het gaat om preventie, de buurt een eerste verdedigingslinie kan vormen tegen criminaliteit. Het is van essentieel belang dat burgers hun eigen verantwoordelijkheid kunnen dragen, waardoor ze zich veiliger gaan voelen. Bovendien zijn sociale contacten en sociale controle bevorderlijk voor de veiligheidsbeleving van burgers (Rob, 2011, p.40). Dit kwam ook al naar voren uit een onderzoek van Bruinsma en Bernasco (2005) waarin zij concluderen dat burgers een groter veiligheidsgevoel ervaren naarmate ze meer betrokken zijn bij de criminaliteitsbestrijding.

Uit een onderzoek van onderzoeksbureau Trendbox is gebleken, dat er inderdaad ook een toenemend aantal burgers is dat wil bijdragen aan een veiliger samenleving, door te helpen bij het aanpakken van criminaliteit en overlast. Het is voor de overheid belangrijk om hier op in te spelen. Bijna negen op de tien Nederlandse burgers (86%) vinden dat ze verantwoordelijkheid hebben om criminaliteit en overlast tegen te gaan. Anderzijds, slechts 10% van de Nederlandse burgers vindt dat de overheid de burgers voldoende in staat stelt om mee te helpen bij de aanpak van criminaliteit en overlast¹.

Door middel van het AMBER Alert of Burgernet worden burgers ook nu al betrokken bij de opsporing. Amber Alert is een landelijk waarschuwingssysteem dat helpt vermiste kinderen op te sporen. De politie kan hiermee bij de ontvoering of vermissing van een kind direct heel Nederland waarschuwen via PC- en TV-schermen, websites, e-mail, SMS, AMBER Alert Nederland app, Twitter, TV en radio. Zo is de kans op goede afloop groter.

Burgernet helpt ook bij de opsporing van vermiste personen (kinderen + volwassenen), maar richt zich ook op andere incidenten, zoals het zoeken naar een verdachte of een voertuig.

Om nog meer burgers te bereiken wordt er gebruikt gemaakt van het internet, meer specifiek van de sociale netwerken. In oktober 2011 gaf minister Opstelten het startschot voor de campagne *'Pak de overvaller. Pak je mobiel'*. Hiermee probeert de overheid burgers zover te krijgen dat ze de daders van een overval fotograferen of filmen. Deze foto's en filmpjes kunnen op de site van de nationale recherche worden geüpload. Daar wordt ervoor gezorgd dat het

¹ Dit onderzoek heeft Trendbox uitgevoerd in opdracht van de organisatie van de mr. Gonsalvesprijs. Deze prijs wordt uitgereikt aan een persoon of organisatie die zijn/haar stempel heeft gedrukt op de vernieuwing van de rechtshandhaving (Trouw, 15-02-2008).

getuigenmateriaal terechtkomt bij het team dat de opsporing leidt. Wanneer na enige tijd de verdachten nog niet gevonden zijn, kan de politie besluiten om de foto's of filmpjes op websites te plaatsen in de hoop dat burgers de verdachten herkennen. Voorbeelden van websites zijn www.politie.nl, www.depolitiezoekt.nl en www.boevenvangen.nl. Door de social media ontstaan niet alleen nieuwe vormen van interactie tussen de burgers onderling, maar ook tussen burgers en de overheid, en de politie in het bijzonder. Door gebruik te maken van sociale netwerken zoals Twitter, Facebook en Hyves kan de burger steeds meer betrokken worden bij de opsporing. Ook zet de politie YouTube in bij de opsporing van verdachten.

Een voorbeeld waarbij de hulp van burgers werd gevraagd door de politie, via internet en de (social) media, bij het oplossen van criminaliteit zijn de strandrellen in Hoek van Holland op 22 augustus 2009 tijdens het dancefestival Sunset Grooves. Op dit feest waren ongeveer 30.000 mensen aanwezig, waaronder een groep hooligans van Feyenoord. Er vonden gedurende deze avond massale vechtpartijen plaats. Twee agenten in burger werden door deze hooligans herkend, waarna de woede op deze agenten werd gericht. Uiteindelijk schoten geüniformeerde agenten te hulp, maar deze werden bekogeld met glaswerk. De situatie liep uit de hand en de politie werd 150 meter de duinen in gedreven. Uiteindelijk schoot de politie gericht op de relschoppers, waarbij één persoon overleed en zes mensen gewond raakten.

Omdat daags na deze strandrellen van veel relschoppers de identiteit nog niet bekend was, besloot de politie om de hulp van het publiek te vragen. Foto's van verdachten werden op de site van de politie gezet en er werden foto's getoond in het televisieprogramma Opsporing Verzocht. Mede hierdoor en doordat massaal op deze foto's werd gereageerd zijn er arrestaties verricht van mensen die betrokken zijn geweest bij deze rellen. De betrokkenheid van burgers bij de opsporing van de relschoppers is in dit geval positief geweest, omdat dankzij de burgers arrestaties zijn verricht. Zonder de hulp van burgers zouden deze arrestaties waarschijnlijk niet zijn.

Naast het voordeel om burgers te betrekken bij de opsporing van verdachten, kleven ook nadelen aan het gebruik van burgers bij de opsporing. Foto's zijn niet altijd even duidelijk, waardoor de kans bestaat dat er mensen ten onrechte als verdachte worden aangewezen. Dit gebeurde ook bij de 21-jarige Mario uit Krimpen aan den IJssel. Hij werd met brute mankracht door een arrestatieteam uit een bus in zijn woonplaats gehaald, terwijl achteraf bleek dat Mario helemaal niets met de strandrellen te maken heeft gehad. Hij voelde zich behandeld alsof hij een terrorist was en voelde zich in zijn hemd gezet. Uiteindelijk is hij kort na zijn arrestatie weer vrijgelaten. De politie gaf als verklaring aan dat er sprake was geweest van een persoonsverwisseling. Dit voorval heeft voor Mario vervelende gevolgen met zich meegebracht. Hij is door dit voorval getraumatiseerd, het lukt hem niet om naar school te gaan en hij komt moeilijk in slaap. Dit laat zien dat het ten onrechte plaatsen van foto's op internet ook zijn negatieve gevolgen kent (De Telegraaf, 08-01-2010).

Een ander voorval waarbij de hulp van het publiek via social media werd ingeschakeld betrof de rellen bij het stadion van Feyenoord (De Kuip) op zaterdag 17 september 2011. Deze rellen ontstonden nadat een groep van ongeveer 1000 supporters hun onvrede over het bestuur en de directie van Feyenoord uitten bij De Kuip. Een aantal van deze supporters probeerde bij het Maasgebouw, naast De Kuip, binnen te komen. Toen deze mensen het Maasgebouw binnenstormden en ondermeer met vuurwerk begon te gooien, voelde de politie zich

genoodzaakt om een vuurwapen te trekken. Uiteindelijk zijn er geen schoten gelost. Om verdachten van deze rellen aan te kunnen houden is de hulp van de burgers ingeroepen. De politie en het Openbaar Ministerie (hierna: OM) gaven foto's van verdachten vrij op de websites www.politie-rotterdam-rijnmond.nl en www.RijnmondVeilig.nl en in het programma Opsporing Verzocht. Bovendien zijn de foto's te zien op billboards in het centrum van Rotterdam. De politie en het OM hoopten dat de burgers deze verdachten zouden herkennen, waardoor ze aangehouden konden worden.

Uiteindelijk zijn er, mede door de publicatie van de foto's, verdachten aangehouden. Dat is ook wat de politie en het OM wilden bereiken. Toch is niet iedereen even positief over deze methode om verdachten op te sporen. Strafrechtadvocate Inez Weski stelde in een uitzending van Pauw & Witteman op 21 september 2011 grote vraagtekens bij het plaatsen van verdachten op billboards, maar ook bij het tonen van beelden/foto's van verdachten in de media. Zij stelt dat het lastig is om door middel van beelden/foto's iemand op te sporen, omdat mensen namelijk veel op elkaar kunnen lijken en de beelden lang niet altijd van goede kwaliteit zijn. Daardoor bestaat de kans, zoals bij Mario, dat de verkeerde mensen worden aangewezen. Er wordt volgens haar niet nagedacht over wat voor gevolgen het met zich kan meebrengen en bovendien bestaat het risico van eigenrichting. Dit houdt in dat burgers het recht in eigen hand nemen, wanneer ze iemand denken te herkennen op een foto of filmpje.

Ook particulieren, bijvoorbeeld winkeleigenaren, mogen geen foto's en filmpjes van vermeende dieven op het internet plaatsen. Dat volgt uit de Wet Bescherming Persoonsgegevens (Wbp). Wanneer op camerabeelden te identificeren personen te zien zijn, die buiten redelijke twijfel strafbare feiten begaan, moet de verwerking van deze beelden worden aangemerkt als de verwerking van strafrechtelijke persoonsgegevens. Hierdoor vallen deze beelden binnen de reikwijdte van het verbod, neergelegd in artikel 16 van de Wbp, om bijzondere persoonsgegevens te verwerken. Het is dus verboden voor particulieren om zelfstandig foto's en filmpjes van vermeende dieven op het internet te plaatsen.

Er is een aantal uitzonderingen geformuleerd op dit verbod. Zo bepaalt artikel 22, eerste lid van de Wbp, dat het verbod niet van toepassing is indien de verwerking geschiedt door organen die krachtens de wet zijn belast met de toepassing van het strafrecht, alsmede door verantwoordelijken die deze hebben verkregen krachtens de Wet politiegegevens (Wpg) of de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens (Wjsg). Politie en Justitie mogen daarom bij de uitoefening van hun taken gebruik maken van camerabeelden die afkomstig zijn van particulieren. Dat geschiedt volgens de richtlijnen in de Aanwijzing Opsporingsberichtgeving, die te vinden zijn op de site van het OM. Deze ziet toe op de juiste inzet van het middel 'opsporingsberichtgeving', waarbij de hulp van het publiek wordt ingeroepen bij het oplossen van misdrijven (MvT Wetsvoorstel wijziging Wet Bescherming Persoonsgegevens, 2011)

Voor particulieren geldt er dus een verbod om bijzondere persoonsgegevens te verwerken. Hieronder valt ook beeldmateriaal onder waarop vermeende dieven te zien zijn. Dit is geen absoluut verbod, want er zijn uitzonderingen mogelijk. Zo staan er in artikel 22, eerste lid, tweede lid, onder b en vierde lid van de Wbp uitzonderingen die gelden voor dit verbod. Tenslotte kan de verwerking van de beelden plaatsvinden wanneer er waarborgen zijn getroffen en de verantwoordelijke voor de verwerking van de procedure voorafgaand een onderzoek in de zin van artikel 31 van de Wbp heeft gevolgd (MvT, 2011).

Wanneer particulieren toch zonder toestemming beelden op het internet plaatsen, riskeren ze met toekomstige wetgeving een voorwaardelijke boete van 25.000 euro opgelegd door het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). Met de huidige wetgeving kan het CBP alleen dreigen met dwangsommen. De dwangsom dient te worden betaald als de beelden, na het opleggen van een last op dwangsom, niet worden verwijderd. Met de komst van een nieuwe wet kan het CBP onvoorwaardelijke boetes uitdelen. Particulieren krijgen dan niet langer de mogelijkheid om een foto/filmpje van internet te halen, waardoor ze de betaling van een geldbedrag ontlopen, maar ze worden meteen beboet en moeten ook meteen het foto/filmpje van internet verwijderen. Deze strengere maatregelen zijn genomen, omdat steeds meer privacygevoelige gegevens digitaal worden opgeslagen (NRC, 2011).

1.2 Probleemsituatie

Steeds vaker schakelt de politie de hulp in van burgers bij de opsporing (Van den Bogaard, 2010, p.1). De politie is voor succesvolle opsporing ook afhankelijk van burgers: bijvoorbeeld verklaringen van getuigen die zich bij de politie melden met belangrijke informatie. Het op deze manier betrekken van burgers in het opsporingsproces is een vorm van burgerparticipatie. Traditioneel gezien was het opsporingswerk alleen een taak van de politie, maar tegenwoordig nemen de burgers een steeds groter gedeelte van deze taak op zich. Dit is mede het gevolg van de opkomst van social media, waarin burgers wordt gevraagd mee te denken en te helpen bij het opsporingsproces. Op die manier kunnen ze de politie helpen en dat vergroot de kans om een misdrijf op te lossen. Ze zijn niet alleen een belangrijke bron van informatie, maar denken ook mee over mogelijke scenario's die een misdrijf kunnen verklaren (Bekkers & Meijer, 2010, p. 107).

Er wordt door de politie de laatste jaren veel geïnvesteerd in nieuwe vormen en methoden van burgerparticipatie. Er zal de komende jaren ook nog veel worden geïnvesteerd in burgerparticipatie. Dit staat in de visienota 'Samenwerken met Burgers' die binnen de Raad van Korpschefs is besproken (Crimelink, 2010). Met burgerparticipatie wordt bedoeld dat er een zekere mate van samenwerking bestaat tussen de burgers en de politie. De ontwikkeling van nieuwe vormen en methoden van burgerparticipatie is mogelijk door de opkomst van nieuwe media, zoals internet en mobiele telefonie. Voorheen was het programma Opsporing Verzocht nog een van de bekendste vormen van burgerparticipatie in de opsporing, door de komst van nieuwe media zijn er ook andere vormen mogelijk. Hierbij kan gedacht worden aan het versturen van e-mailalerts, SMS-Alerts en websites waarop de politie de hulp inroept van burgers. De achterliggende gedachte hiervoor is tweeledig. Enerzijds stijgt de kans op opheldering van misdrijven, omdat de burgers vaak meer weten en ze op die manier hun kennis kunnen delen met de politie. Anderzijds draagt dit bij aan het vertrouwen in de politie, doordat de burgers actief betrokken worden bij het politiewerk. Voorwaarde daarvoor is wel dat er door de politie altijd een reactie moet worden gegeven wanneer een burger informatie verstrekt. Zo weet de burger namelijk dat zijn bijdrage gewaardeerd wordt en dat deze van belang wordt geacht. Het vertrouwen van de burger in de politie neemt toe, wat dan weer leidt tot een hogere bereidheid van de burgers om te helpen bij de opsporing. (Cornelissens en Ferwerda, 2010, p. 53-56). Ook raken burgers beter op de hoogte van gebeurtenissen en ontwikkelingen in hun omgeving, waardoor ze meer greep op de eigen veiligheidssituatie hebben. Een ander positief effect van het betrekken van burgers is de grotere alertheid van de burgers (Cornelissens en Ferwerda, 2010, p. 58-59).

Er zitten ook negatieve effecten aan het betrekken van burgers bij de opsporing, namelijk de schending van privacy van verdachten. Volgens artikel 2 van de Politiewet 1993 heeft de politie als taak om te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de openbare orde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. Dit veronderstelt een mate van deskundigheid waar de gemiddelde burger niet over beschikt. Naast de ondeskundigheid van de burger zijn er nog meer negatieve bijeffecten van het initiatief om burgers te betrekken bij de opsporing. Foto's en filmpjes die op internet worden geplaatst, worden gelinkt en gekopieerd. Dit brengt met zich mee dat deze foto's en filmpjes voor iedere burger na vele jaren nog steeds op internet te vinden zijn. Op die manier is er sprake van een digitale schandpaal: mensen die gezocht worden en nog niet veroordeeld zijn of mensen die onterecht als een verdachte worden gezien, worden op die manier te schande gemaakt.

Foto's en filmpjes kunnen nooit volledig verwijderd worden van het internet. Hierdoor wordt iemand nooit helemaal vergeten en kunnen mensen altijd achterhalen op het internet of een bepaald persoon vroeger een inbreker of winkeldief is geweest. Bovendien is op die internetpagina's niet te achterhalen of de verdachte naar het oordeel van de rechter ook daadwerkelijk een dief blijkt te zijn. Er vindt geen rectificatie plaats op het internet. De foto's en filmpjes blijven op het internet circuleren, ook nadat iemand is veroordeeld, in vrijheid is gesteld of zelfs helemaal niet is vervolgd. Dit belang wordt nog extra aangetast door beperkte controles die worden uitgevoerd op de foto's en filmpjes die burgers op het internet plaatsen (Prins, 2009, in: Bekkers en Meijer, 2010, p. 128-129). Bovendien is de wijze waarop bewijsmateriaal wordt vervaardigd door burgers in veel gevallen niet rechtmatig, omdat burgers door de wetgever niet gemachtigd zijn om opsporingsactiviteiten te verrichten (Cornelissens en Ferwerda, 2010, p. 26).

Geconcludeerd kan worden dat het plaatsen van filmpjes en foto's de politie een dienst kan bewijzen bij de opsporing van verdachten, maar tegelijkertijd dient er vanuit het oogpunt van privacy voorzichtig mee worden omgesprongen, omdat de kans bestaat dat de privacy van verdachten wordt geschonden.

1.3 Onderzoekdoel

De doelstelling van deze scriptie is om inzicht te verschaffen in de mogelijkheden en grenzen van het plaatsen van beeldmateriaal op de social media voor de opsporing van strafbare feiten. Hierbij zal gekeken worden wanneer de privacy van verdachten geschonden wordt bij het plaatsen van beeldmateriaal in de media. Hoe zal de belangenafweging 'opsporingsbelang versus privacy' gemaakt worden?

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Er heerst al jaren een spanningsveld tussen opsporing en privacy. Het is altijd onomstreden geweest dat de opsporing niet ongelimiteerd mag plaatsvinden, maar dat geldt ook voor het standpunt dat de opsporing wel inbreuk moet kunnen maken op de vrijheden van burgers. Waar nu precies de grens moet worden gelegd, is een belangrijke, maar moeilijk te beantwoorden vraag. Een recent voorbeeld waarin dit spanningsveld tussen opsporing en privacy naar voren komt is die van de overval op een juwelier uit Den Haag, op 25 april 2012, die daarbij kwam te overlijden. Hierbij werden de foto's en beelden van de overval vrijgegeven in de media. De ernst van de zaak en de dringende noodzaak om tot een spoedige aanhouding over te kunnen gaan, maakten dat politie en het OM hebben besloten om ook nog eens de namen van de overvallers

vrij te geven. Volgens een woordvoerder van de politie heeft het vrijgeven van de namen en de beelden bijgedragen aan de aanhouding van de overvallers (Politie.nl, 03-05-2012).

Strafrechtadvocaten Inez Weski en Peter Plasman betwisten het openbaar maken van de namen en foto's van de verdachten, omdat het een opsporingsmethode is die ingrijpend is in de privacy van personen. Zij denken dat het wellicht ook met minder ingrijpende methoden opgelost had kunnen worden. Bovendien vinden zij dat er geen verband is tussen de gebruikte methode en de aanhouding van de verdachten (Wedzinga, 2012).

Vanuit een oogpunt van privacy kan het gebruik van beeldmateriaal in de social media voor de opsporing van strafbare feiten problematisch zijn. In deze scriptie staat derhalve de volgende probleemstelling centraal:

'In hoeverre wordt het plaatsen van beeldmateriaal op de social media, ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten, begrensd door privacyregelgeving?'

Om deze probleemstelling te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Wat is de betekenis van beeldmateriaal voor de opsporing?

Dit ga ik in de eerste paragraaf van hoofdstuk 2 inleiden met een stuk over het betrekken van burgers bij de opsporing, omdat met de inzet van beeldmateriaal de hulp van burgers wordt ingeroepen. Vervolgens ga ik duidelijk maken wat nu precies onder beeldmateriaal en opsporing wordt verstaan en wat de functie en het effect is van het gebruik van beeldmateriaal is in de opsporing. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

2. In hoeverre en op grond van welke regelgeving wordt de privacy van verdachten van een strafbaar feit beschermd?

Wanneer de betekenis van beeldmateriaal is besproken ga ik in hoofdstuk 3 in op de betekenis van privacy in de opsporing. Er bestaat namelijk een spanningsveld tussen privacy en opsporing. Er mag namelijk bij de opsporing niet zonder reden inbreuk worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van burgers. Eerst zal worden uitgelegd wat privacy precies inhoudt en vervolgens wat privacy precies met opsporing te maken heeft. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een korte samenvatting over wat er allemaal behandeld is.

3. Wie mag, op welke wijze en op basis van welke regelgeving beeldmateriaal vervaardigen en/of vorderen en mag onrechtmatig vervaardigd/gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak?

In hoofdstuk 2 is de rol van beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden besproken en er is aandacht besteed wat privacy precies met opsporing te maken heeft. Vervolgens ga ik het hebben over de vervaardiging en vordering van beeldmateriaal. Wie mag het op basis van welke regelgeving en mag onrechtmatig vervaardigd/gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak? Dit zal in paragraaf 4.1 aan bod komen. Daarna wordt besproken of beeldmateriaal altijd gebruikt mag worden als bewijs in een rechtszaak? Het kan namelijk zo zijn dat de beelden op een onrechtmatige manier zijn opgenomen of dat de vordering van het beeldmateriaal op een onrechtmatige manier is gebeurd. Mag het beeldmateriaal dan ook worden gebruikt als bewijs? Als de vervaardiging van beelden is gesproken ga ik het hebben over de vordering van beeldmateriaal. Hoe moet beeldmateriaal op een rechtmatige manier

gevorderd en mag beeldmateriaal dat op een onrechtmatige manier gevorderd is gebruikt worden als bewijs in een strafzaak.

4. Onder welke voorwaarden mag de privacy van verdachten worden geschonden door plaatsing van beeldmateriaal van strafbare feiten op social media?

In hoofdstuk 4 is besproken hoe beeldmateriaal van strafbare feiten wordt gemaakt/gevorderd en of dit beeldmateriaal als bewijs in een rechtszaak mag worden gebruikt. Nadat de beelden zijn gemaakt moet er nagedacht worden op welke manier het beeldmateriaal bekendgemaakt/gepubliceerd wordt. In hoofdstuk 4 zal beschreven worden hoe en onder welke voorwaarde het beeldmateriaal mag worden wordt bekendgemaakt via de gewone en de social media. Eerst zal de bekendmaking van beeldmateriaal in de gewone media besproken worden, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen politie/justitie enerzijds en burgers/bedrijven anderzijds. Daarna zal er rechtspraak besproken worden die er te vinden is en bespreek ik wat het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) vindt van het bekendmaken van beeldmateriaal via de gewone media. In paragraaf 5.2 zal precies hetzelfde besproken worden, alleen nu met betrekking tot internet en social media.

Ik heb hierbij onderscheid gemaakt tussen gewone media en social media/internet, omdat de social media/internet de laatste jaren steeds meer worden gebruikt en de invloed van social media/internet steeds groter wordt ten opzichte van de gewone media. Ook heb ik onderscheid gemaakt tussen enerzijds politie/justitie en anderzijds burgers/bedrijven. Het is namelijk zo dat ze allebei de mogelijkheid hebben om beeldmateriaal via de gewone en social media te verspreiden, maar ze hebben daarvoor niet dezelfde bevoegdheden en er gelden andere regels.

2. Gebruik beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden

In dit hoofdstuk ga ik mij richten op het gebruik van beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden. Eerst zal in het algemeen aandacht worden besteed waarom burgers worden betrokken bij de opsporing. Daarna zal worden besproken wat beeldmateriaal en opsporing precies inhouden. In paragraaf 2.1.4 en 2.1.5 zal de functie, respectievelijk het effect van beeldmateriaal in de opsporing worden behandeld. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting. In dit hoofdstuk zal de volgende deelvraag beantwoord worden:

'Wat is de betekenis van beeldmateriaal voor de opsporing?'

2.1 Burgers betrekken bij opsporing

Beeldmateriaal van strafbare feiten kan bij de opsporing worden gebruikt om verdachten op te sporen en te identificeren. Wanneer de politie niet zelfstandig de verdachte kan opsporen, wordt de hulp ingeroepen van burgers. Zodoende hoopt de politie dat verdachten kunnen worden opgespoord. Het betrekken van burgers bij de opsporing is een vorm van burgerparticipatie. Burgerparticipatie is één van de middelen om de kloof tussen burgers en de overheid te overbruggen. Hierbij komt de gedachte naar voren dat een goede burger vooral een actieve burger is. De burger is betrokken bij publieke zaken en wil zich hiervoor ook inzetten. Deze betrokkenheid komt vooral naar voren op het gebied van veiligheid. Doordat de maatschappij sterk verandert, wordt enerzijds de roep om veiligheid van burgers groter en anderzijds neemt het vermogen van politie en overheid om hierin te voorzien af. De criminaliteit is vanaf de jaren zestig toegenomen en de vormen van criminaliteit zijn steeds complexer geworden. De vraag naar meer veiligheid neemt door de toenemende criminaliteit toe en daarmee wordt de druk op politie en justitie alleen maar groter (Terpstra en Kouwenhoven, 2004, p.36-38).

Politie en justitie zoeken daarom de oplossing bij andere partijen, waaronder de burgers. Zij wijzen de burgers op hun eigen verantwoordelijkheid bij het voorkomen en beheersen van de criminaliteit. Uit onderzoek van Terpstra en Kouwenhoven (2004) is naar voren gekomen dat de burgers in een veel eerder stadium bereid zijn om zelf tot acties te komen. Vanaf de jaren negentig stuurt de Rijksoverheid aan op een integraal lokaal veiligheidsbeleid, onder regie van de gemeente. Dit komt neer op een samenhangende aanpak en een gedeelde verantwoordelijkheid van verschillende private en publieke partijen, waaronder burgers. Uiteindelijk wil men door de aanpak het grootst mogelijke effect bereiken door de criminaliteit te verminderen en het veiligheidsgevoel van de burger vergroten (Terpstra en Kouwenhoven, 2004, p. 40-43).

In het regeerakkoord van kabinet-Balkenende IV was de volgende zin opgenomen:

'Veiligheid is geen zaak van politie en justitie alleen. Burgers, bedrijven en organisaties zijn medeverantwoordelijk' (Regeerakkoord, 2007, p. 10). Deze zin zou tientallen jaren geleden zeer waarschijnlijk niet in een regeerakkoord zijn opgenomen, omdat het handhaven en waarborgen van de veiligheid exclusief was toebedacht aan de overheid.

Tegenwoordig leveren burgers een steeds grotere bijdrage aan zowel de eigen als de maatschappelijke veiligheid. Dit komt enerzijds door de behoefte van burgers om zich tegen (veiligheids)risico's te beschermen vanwege de stijgende criminaliteitscijfers. Anderzijds ging

ook de overheid een beroep doen op de medeverantwoordelijkheid van andere partijen, zoals bedrijven, het maatschappelijk middenveld en burgers (Van Calster & Schullenberg, p. 93).

Door technologische ontwikkelingen is het voor burgers mogelijk om over een mobiele telefoon en internet te beschikken. De laatste jaren zijn hierdoor steeds meer sociale activiteiten naar het web verplaatst (Politie en Wetenschap, 2010, p. 18-19). Om de burgers te bereiken is het van belang dat politie en justitie hierop inspelen door gebruik te maken van het internet, waaronder de social media. Hierdoor kunnen burgers meedenken met politie en het OM. Dit is een vorm van cocreatie. In haar meest basale vorm refereert cocreatie aan het creëren van iets door meer dan een persoon. Als dit wordt toegespitst op de publieke sector dan kan het worden gedefinieerd als: *'de inbreng van belanghebbende partijen in de agendering, ontwikkeling en uitvoering van overheidsbeleid. Deze partijen zijn naast de overheid veelal burgers, bedrijven, belangenorganisaties, experts en maatschappelijke organisaties* (Alford, 2009, in: Bekkers en Meijer, 2010, p. 18).

Cocreatie wordt onder andere toegepast bij het uitoefenen van toezicht en handhaving. Een voorbeeld hiervan is het publiceren van foto's van hooligans op het internet, zoals ook in hoofdstuk 1 is beschreven. Daarbij zijn de burgers een belangrijke bron van informatie voor politie en justitie. Een stap verder is dat burgers zelf actief bijdragen aan de veiligheid, met het gevaar van 'eigenrichting'. Bij cocreatie gaat het daarom niet alleen over effectiviteit en legitimiteit, maar ook normatieve vragen over de toelaatbaarheid van burgerbetrokkenheid spelen een belangrijke rol (Bekkers en Meijer, 2010, p. 107).

Bij cocreatie in het toezicht en handhaving kunnen burgers twee 'rollen' krijgen:

1. Burger als rechercheur. Hierbij wordt aan burgers gevraagd om informatie te leveren die kan bijdragen aan het oplossen van misdrijven. Voorbeelden hiervan zijn internetsites als www.politieonderzoeken.nl en www.overnallersgezocht.nl, waarbij door de politie de hulp van burgers wordt gevraagd over onopgeloste delicten. Hiermee hoopt de politie de effectiviteit van de opsporing te vergroten. Ook wordt hiermee de legitimiteit versterkt, doordat duidelijk wordt gemaakt hoe de politie zich inspant om onopgeloste zaken op te lossen. Legitimiteit houdt in dat de politie in situaties moet streven naar acceptatie van haar gezag en dat het functioneren door burgers wordt aanvaard.

2. Burger als wijkagent. Een voorbeeld hiervan is 'Burgernet'. Dit is een samenwerkingsverband tussen burgers, gemeente en politie om de veiligheid in woon- en werkomgeving te verbeteren. Burgernet deelnemers ontvangen een sms van de politie als er iets is voorgevallen of als er bijvoorbeeld een kind is zoekgeraakt. Burgers kunnen dan rondkijken en de politie helpen om een verdachte aan te houden of een vermist persoon terug te vinden. Hierbij is het van belang dat er vanuit de burger direct actie wordt ondernomen en dus niet om het aanleveren van informatie achteraf. Burgernet heeft een positieve invloed op de legitimiteit, want er worden meer burgers bereikt en uit evaluaties van Burgernet blijkt ook dat burgers zeer tevreden zijn. Ook hebben burgers meer het gevoel dat ze ook daadwerkelijk kunnen bijdragen aan de veiligheid van hun omgeving. Dit leidt tot een veiliger gevoel bij de burgers. Door burgers bij het toezicht en handhaving te betrekken kan de verbinding tussen de overheid en de burger worden versterkt (Bekkers en Meijer, 2010, p. 137-143).

Door technologische ontwikkelingen wordt er binnen de politie veel geëxperimenteerd met innovatieve manieren om burgers te betrekken bij de opsporing. Mede door de digitalisering van onze maatschappij zijn de mogelijkheden voor informatie-uitwisseling en communicatie enorm uitgebreid. Tegenwoordig worden door de politie media als internet en telefonie steeds vaker ingezet om relevante informatie van burgers te verkrijgen.

Cornelissen & Ferwerda (2010) onderscheiden vier categorieën van vernieuwende vormen van burgerparticipatie in de opsporing. Als eerste is dat de getuigenoproep op heterdaad. Hierbij wil de politie de pakkans bij heterdaad vergroten door de burgers te gebruiken als 'extra ogen en oren'. Twitter, Burgernet, Amber-alert, SMS-alert zijn hier voorbeelden van. Hiermee kan op een snelle manier een oproep worden gedaan aan burgers, maar er kan ook aan een grote menigte informatie worden verstrekt.

Een tweede vorm is getuigenoproep buiten heterdaad. Hierbij past de politie methoden toe waarbij ze burgers oproepen een bijdrage te leveren als getuige in lopende opsporingsonderzoeken. Hierbij kan gedacht worden aan het attenderen van burgers via billboards, flyers, sms-bommen en het laten zien van een informatiewebsite waarop personen staan die dringend gezocht worden. Deze methoden kunnen gezien worden als een verlengstuk van de reguliere opsporingsmethoden, zoals het buurt- en passantenonderzoek.

De derde vorm is het plaatsen van oproepen voor het aanleveren van (beeld) materiaal van delicten. Hierbij worden burgers opgeroepen om foto- en filmmateriaal van delicten aan te leveren. Dit kan op verschillende manieren, namelijk via internet, mobiele telefoons en multimedia messaging service (MMS). Dit heeft als doel om (ondersteunend) bewijsmateriaal te verzamelen van lopende opsporingsonderzoeken.

De vierde variant is de inzet van burgers bij opsporingsactiviteiten. Hierbij gaat het om de daadwerkelijke inzet van burgers bij bepaalde opsporingsactiviteiten. Voorbeelden hiervan zijn het meedenken van burgers bij opsporingsonderzoeken, het aandragen van suggesties en het verlenen van medewerking in het kader van bijzondere opsporingsmethoden (zoals bijvoorbeeld burgerinfiltratie). Binnen de opsporing worden burgers ingezet voor het uitvoeren van politiewerk.

Andere manieren die door de politie worden toegepast om burgers te betrekken bij opsporingsactiviteiten verlopen via het internet. Het gaat hierbij om websites die onder de regie staan van de politie en waarop informatie wordt gepresenteerd over actuele of vastgelopen opsporingsonderzoeken. Via deze websites worden burgers aangespoord om actief mee te denken bij de opsporing. Een voorbeeld hiervan is het al eerder genoemde www.politieonderzoeken.nl (Cornelissen & Ferwerda, 2010, in: Kop, 2011, p. 47-48).

Vormen van social media die vandaag de dag worden gebruikt bij opsporingsonderzoeken zijn in de kern niet nieuw, omdat ook deze vormen zich richten op het verkrijgen van informatie van de burgers als getuige. De klassieke opsporingsstrategieën (op zoek naar getuigen) worden als het ware in een nieuw jasje gehuld, door burgers via het internet of via hun mobiele telefoon informatie aan te bieden of vragen te stellen vanuit de politie. Daarmee vormen social media een goede aanvulling op de bestaande klassieke opsporingsstrategieën (Kop, 2011, p. 54-55).

2.2 Wat is beeldmateriaal?

Steeds vaker worden strafbare feiten vastgelegd op beeld- en geluidsdragers. Wanneer beeldopnamen van goede kwaliteit zijn, zijn ze ook geschikt om te worden ingezet voor opsporingsberichtgeving, mits wordt voldaan aan de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit (Aanwijzing opsporingsberichtgeving, 2009). In deze scriptie wordt onder beeldmateriaal verstaan de foto's en/of camerabeelden van verdachten die strafbare feiten hebben gepleegd. Dit beeldmateriaal wordt ingezet ten bate van de opsporing. Er zijn globaal twee typen beeldmateriaal te onderscheiden. Enerzijds is er statisch beeldmateriaal, waarbij gedacht moet worden aan foto's of aan statische bewakingsbeelden. Tegenwoordig worden er met mobiele telefoons steeds meer foto's gemaakt van verdachten die dan kunnen dienen als bewijs van de identiteit van de betreffende gedachte. Anderzijds is er dynamisch beeldmateriaal, dat zijn bewegende beelden van bijvoorbeeld een overval. Deze kunnen afkomstig zijn van bewakingscamera's, maar ook opnamen van burgers met een mobiele telefoon kunnen als bewijsstuk worden ingebracht (Vanderveen, 2011, p. 14-16).

Beeldmateriaal kan door verschillende bronnen worden vervaardigd. Dat kan door overheidsinstanties als de politie, maar ook gemeenten mogen op basis van artikel 151c Gemeentewet cameratoezicht gebruiken als dat noodzakelijk is om de openbare orde te handhaven. Dan zijn er nog particulieren die opnamen kunnen maken, te denken valt hierbij aan camera's die worden opgehangen in winkels en benzinstations. Ook kunnen werkgevers opnamen maken van werknemers, wanneer er bijvoorbeeld het vermoeden bestaat dat er spullen gestolen worden door werknemers. Als laatste zijn er de gewone burgers die opnamen kunnen maken op straat, bijvoorbeeld met een mobiele telefoon, die vervolgens door de politie gebruikt kunnen worden in een strafrechtelijk onderzoek. Dit beeldmateriaal kan op verschillende manieren aan het publiek worden getoond, namelijk via kranten, internet (websites van politiekorpsen), televisieprogramma's (Opsporing Verzocht), billboards en social media (Twitter, Facebook, Hyves) (Vanderveen, 2011, p. 11).

2.3 Wat is opsporing?

Nu is aangegeven wat onder beeldmateriaal wordt verstaan, is het belangrijk om ook aan te geven wat opsporing precies inhoudt. In artikel 132a van het Wetboek van Strafvordering (Sv) staat de volgende omschrijving van opsporing: 'Onder opsporing wordt verstaan het onderzoek in verband met strafbare feiten onder gezag van de officier van justitie (hierna: OvJ) met als doel het nemen van strafvorderlijke beslissingen'. Opsporingsambtenaren hebben de bevoegdheid om verdachten van een strafbaar feit op te sporen. In artikel 127 Sv staat de volgende omschrijving van een opsporingsambtenaar: 'Onder opsporingsambtenaren worden verstaan alle personen met de opsporing van het strafbare feit belast'.

Met de opsporing van strafbare feiten zijn volgens artikel 141 Sv belast:

- a. de officieren van justitie;
- b. de ambtenaren van politie, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder a en c, en tweede lid van de Politiewet 1993.

c. de door Onze Minister van Justitie in overeenstemming met Onze Minister van Defensie aangewezen militairen van de Koninklijke marechaussee;

d. de opsporingsambtenaren van de bijzondere opsporingsdiensten, bedoeld in artikel 2 van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten.

Omdat ik in deze scriptie het gebruik van beeldmateriaal in de opsporing onderzoek, zijn niet al deze opsporingsambtenaren van belang. Het gaat bij mij om het vervaardigen en vorderen van gegevens. Daarbij zijn vooral de officieren van justitie en de ambtenaren van politie van belang. Opsporingsambtenaren hebben verschillende bevoegdheden om strafbare feiten op te sporen in opsporingsonderzoeken. Deze zijn geregeld in Boek 1 Titel IVA van het Wetboek van Strafvordering: 'Bijzondere bevoegdheden tot opsporing':

- Stelselmatige observatie
- Infiltratie
- Pseudo- koop of -dienstverlening
- Stelselmatige inwinning van informatie
- Bevoegdheden in een besloten plaats: zonder toestemming van de rechthebbende een besloten plaats, niet zijnde een woning, betreedt, dan wel een technisch hulpmiddel aanwendt, teneinde:
 - a. die plaats op te nemen,
 - b. aldaar sporen veilig te stellen, of
 - c. aldaar een technisch hulpmiddel te plaatsen, teneinde de aanwezigheid of verplaatsing van een goed vast te kunnen stellen
- Opnemen van vertrouwelijke communicatie met een technisch hulpmiddel
- Onderzoek van communicatie door middel van geautomatiseerde netwerken
- Vorderen van gegevens

Titel VA van het Wetboek van Strafvordering gaat over de bijstand aan opsporing door burgers. Hierbij wordt de hulp van burgers (geen opsporingsambtenaren) gevraagd om strafbare feiten op te sporen. Ook kan er opsporingsberichtgeving worden ingezet, waarbij politie en het OM het publiek om hulp vragen. Dit gebeurt via televisie, kranten of internet (social media). Een bekend voorbeeld is het programma Opsporing Verzocht.

De OvJ is leider van het opsporingsonderzoek. Elke bijzondere bevoegdheid kan pas worden toegepast na een bevel van de OvJ. Alleen in het geval van het opnemen van vertrouwelijke communicatie en het opnemen van telecommunicatie is een voorafgaande machtiging van de Rechter-commissaris nodig.

2.4 De functie van beeldmateriaal in de opsporing

De eerste functie van beeldmateriaal in de opsporing is dat het dient als bewijs. De politie gebruikt beeldmateriaal om de burgers op te roepen een bijdrage te leveren als getuige in lopende opsporingsonderzoeken. Zo kan de pakkans en het ophelderingspercentage worden vergroot. Burgers kunnen ook zelf beeldmateriaal opsturen naar de politie. Het doel hiervan is om (ondersteunend) bewijs te verzamelen voor opsporingsonderzoeken (Cornelissens et al., 2010, p. 83). Beeldmateriaal wordt steeds meer in juridische procedures gebruikt als bewijs om standpunten van verdachten of getuigen tijdens rechtszittingen te onderbouwen. Beeldmateriaal wordt steeds meer gebruikt voor opsporingsdoeleinden, omdat beeldmateriaal veel indringender en overtuigender is dan het geschreven woord. Specifieke regels over het gebruik en de waardering van beeldopnamen van verdachten of getuigen worden in de wetgeving niet

gegeven. In artikel 339, lid 1 Sv staan welke wettelijke bewijsmiddelen in een strafzaak worden erkend. Een daarvan is de eigen waarneming van de rechter en daar wordt volgens artikel 340 Sv onder verstaan 'die welke bij het onderzoek op de terechtzitting door hem persoonlijk is geschied'. Voor strafzaken bepaalt artikel 340 Sv dat beelden of geluiden die voor het bewijs gebruikt worden persoonlijk en op de terechtzitting door de rechter moeten worden waargenomen. Ook staat het de rechter vrij om – indien voorhanden – een proces-verbaal als wettig bewijsmiddel te gebruiken, wanneer daarin is beschreven wat op de beeld- of geluidsdragers te zien of te horen is. Het bewijs steunt dan in belangrijke mate op de eigen waarneming van de rechter en de rechter is tevens vrij in de waardering van de bewijskracht van dit beeldmateriaal (Olijslager, 2010, p. 2-3).

Een tweede functie van beeldmateriaal in de opsporing is dat het gebruik van beeldmateriaal een afschrikkend effect heeft op de daders. Beeldmateriaal wordt de laatste jaren steeds meer ingezet bij de opsporing en dit wordt ook wel als 'naming and shaming' aangeduid. Naming and shaming is het aan de kaak stellen van bepaalde als onbevredigende ervaren situaties aan het publiek. Een betrokken persoon wordt bekendgemaakt door een publicatie of een vermelding op een lijst (*naming*), terwijl deze vermelding of informatie negatief gekleurd is (*shaming*).

Een voorbeeld hiervan is het tonen van foto's van hooligans op billboards in Rotterdam. Veel van deze hooligans hebben zich preventief bij de politie gemeld, omdat ze niet herkenbaar gezien wilde worden in de stad. Als hun gezicht immers wordt verbonden aan (mis)dadens, zullen ze daar maatschappelijke consequenties van ondervinden. Het blijkt dat mensen dit idee afschrikwekkender vinden dan de mogelijke strafrechtelijke consequenties als ze zich bij de politie melden. Dit wordt bevestigd in een onderzoek Varma & Doob (1998). Zij geven aan dat (strafrechtelijke) sancties als zodanig geen afschrikkend effect hebben. Mensen blijken vooral te worden weerhouden van winkeldiefstal doordat ze bang zijn om te worden betrappt en door de angst dat hun gedrag wordt afgekeurd door de eigen sociale omgeving (Varma & Doob, 1998, p. 165).

2.5 Het effect van beeldmateriaal van strafbare feiten in de opsporing

Het gebruik van beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden blijkt te werken. Een onderzoek van het Korps Landelijk Politiediensten (KLPD) laat zien dat er ruim meer aanhoudingen worden verricht wanneer beeldmateriaal wordt getoond in televisieprogramma's als Opsporing Verzocht en Hart van Nederland. Ook het tonen van foto's van hooligans op billboards in Rotterdam leek te werken, omdat daar ook meer aanhoudingen werden verricht (Politie.nl, 22-5-2012).

Met de inzet van beeldmateriaal in de opsporing doet de politie een beroep op burgers om informatie te verstrekken over misdrijven of (ernstige) overtredingen. Dit kan gaan om verschillende delicten als roofovervallen met gebruik van geweld, winkeldiefstal tot aan moordzaken. De inzet van beeldmateriaal in de opsporing heeft tot doel om de effectiviteit van de opsporing te verbeteren. In Nederland is naar de effectiviteit van de inzet van beeldmateriaal voor het opsporen van verdachten enkel nog verkennend onderzoek gedaan. In de Verenigde Staten is hier in 2005 onderzoek naar gedaan door Miles en hij heeft vastgesteld dat de pakkans van een voortvluchtige verdachte met een factor zeven toeneemt als deze verdachte wordt getoond in het programma 'America's Most Wanted' (Miles, 2005, p. 281). In een later onderzoek

van Miles toont hij echter aan dat het doel van de bekende 'FBI Ten most wanted list' in de afgelopen 25 jaar is verschoven. Eerst was het doel om verdachten te tonen waarbij de kans op aanhouding, met behulp van het publiek, het grootst was, nu zijn de prioriteiten van de FBI zelf het belangrijkste. Een goed voorbeeld hiervan is Osama Bin Laden. Deze heeft lang bovenaan deze lijst gestaan, terwijl de kans op aanhouding, met behulp van het publiek, juist erg klein was (Miles, 2008, p. 275).

In Nederland is er door het Korps landelijke politiediensten (KLPD) onderzocht in hoeverre beelden van verdachten die op de televisie werden getoond bijdragen aan de aanhouding van deze verdachte. Het KLPD heeft vastgesteld dat het aantal aanhoudingen is gestegen van verdachten, die op televisie zijn getoond, tot ruim 42%. Van de 343 zaken die werden uitgezonden zijn er in 146 zaken verdachten aangehouden. Dit percentage lag in 2009 nog op 38%. Bij het Nederlandse televisieprogramma Opsporing Verzocht lag dit percentage op 42,24%. Van de 303 zaken die werden getoond zijn er in 128 zaken verdachten aangehouden. Dit percentage stijgt als zaken zowel bij Opsporing Verzocht als bij SBS6 worden uitgezonden, namelijk 68,75%. Van de 16 zaken die beiden uitzonden waren er 11 succesvol. Vooral het kijkerspubliek levert een grote bijdrage aan deze positieve resultaten. Op basis van deze cijfers kan gezegd worden dat het tonen van beeldmateriaal in televisieprogramma's de kans op aanhoudingen doet toenemen (Politie.nl, 22-5-2012).

Het effect van beeldmateriaal in de opsporing is groter, wanneer de kwaliteit van het beeldmateriaal ook beter is. Voor strafzaken bepaalt artikel 340 Sv dat beelden of geluiden die voor het bewijs gebruikt worden persoonlijk en op de terechtzitting door de rechter moeten worden waargenomen. De rechter is vrij in de waardering van het bewijs en dat betekent dat de kwaliteit van het beeldmateriaal goed moet zijn, wanneer de rechter de beelden als bewijs wil gebruiken. Een voorbeeld van een rechtspraak waarin de rechter de kwaliteit van het beeldmateriaal onvoldoende vond is toen iemand werd verweten dat hij dieren en goederen had onttreemd van een vogel- en dierenopvangcentrum. De rechter overwoog het volgende: *'Weliswaar is op de afdrukken een persoon waarneembaar, maar de afdrukken zijn dermate onduidelijk dat daaruit niet onomstotelijk kan worden afgeleid dat het daarbij om [gedaagde] gaat. Bovendien is niet of nauwelijks zichtbaar dat die persoon pakken koffie of andere voor de stichting bestemde goederen draagt. Op grond van het voorgaande is de stichting er niet in geslaagd aannemelijk te maken dat [gedaagde] zich daadwerkelijk schuldig heeft gemaakt aan het onttreemden van goederen en dieren van de het vogel- en dierenopvangcentrum'*². Alleen bij voldoende kwaliteit kan het beeldmateriaal als bewijs worden gebruikt.

Verder is er tot op heden geen onderzoek gepubliceerd naar het effect van beeldmateriaal in de opsporing. Vaak staat in persberichten wel dat een zaak mede door het beeldmateriaal is opgelost, maar concrete cijfers blijven vaak uit. Cijfers zijn ook moeilijk te geven, omdat op een zaak vaak meerdere middelen worden ingezet. Hierdoor is het lastig om aan te geven of een zaak nu door het beeldmateriaal is opgelost of door een andere opsporingsbevoegdheid. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan persberichten, sms-bommen of oude middelen als flyers en buurtonderzoeken. Feit is wel dat door het tonen van beeldmateriaal de kans op aanhoudingen wordt vergroot.

² Voorzieningenrechter Alkmaar, 30-10-2008, LJN: BG2070

2.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal:

‘Wat is de betekenis van beeldmateriaal voor de opsporing?’

Eerst is behandeld waarom burgers worden betrokken bij de opsporing en op welke manieren zij kunnen bijdragen aan de opsporing. Door technologische ontwikkelingen wordt er binnen de politie veel geëxperimenteerd met innovatieve manieren om burgers te betrekken bij de opsporing en het gebruik van social media is hier een voorbeeld van. De reden waarom beeldmateriaal wordt ingezet voor opsporingsdoeleinden is dat de politie de pakkans en het ophelderingspercentage wil vergroten. De burgers kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Vervolgens is besproken wat nu precies de betekenis is van beeldmateriaal en opsporing. Er zijn globaal twee typen beeldmateriaal te onderscheiden, namelijk statisch en dynamisch beeldmateriaal. Bij statisch beeldmateriaal moet gedacht worden aan foto's en statische bewakingsbeelden. Dynamische bewakingsbeelden zijn bewegende beelden van bijvoorbeeld een overval. In paragraaf 2.1.4 is de functie van beeldmateriaal in de opsporing besproken. Beeldmateriaal kan namelijk dienen als bewijs in opsporingsonderzoeken en een tweede functie is dat het een afschrikkend effect heeft op daders. Dit wordt ook wel aangeduid met 'naming and shaming'. Het gebruik van beeldmateriaal in de opsporing heeft ook degelijk effect. Een onderzoek van het Korps Landelijk Politiediensten (KLPD) laat zien dat er ruim meer aanhoudingen worden verricht wanneer beeldmateriaal wordt getoond in televisieprogramma's als Opsporing Verzocht en Hart van Nederland. Het effect van beeldmateriaal in de opsporing is groter, wanneer de kwaliteit van het beeldmateriaal ook beter is.

3. Privacy in de opsporing

In hoofdstuk 2 is de rol van beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden besproken. Zoals eerder al aangegeven mag er niet zomaar een inbreuk worden gemaakt op de privacy van mensen. In de opsporing bestaat er ook een spanningsveld tussen privacy en opsporing. In dit hoofdstuk zal het privacy aspect worden behandeld. Eerst zal in paragraaf 3.1 worden uitgelegd wat privacy inhoudt. In paragraaf 3.2 wordt besproken in welke verschillende regelingen het recht op privacy wordt gewaarborgd. Vervolgens zal in paragraaf 3.3 verteld worden wat privacy met opsporing te maken heeft. In dit hoofdstuk zal de volgende deelvraag beantwoord worden:

'In hoeverre en op grond van welke regelgeving wordt de privacy van verdachten van een strafbaar feit beschermd?'

3.1 Wat is privacy?

Het begrip 'privacy' is voor het eerst in de Amerikaanse literatuur gebruikt. Warren en Brandeis worden over het algemeen beschouwd als de grondleggers van het recht op privacy. Zij schreven in 1890 een artikel in de Harvard Law Review, waarin ze opkomen tegen de alsmaar toenemende publiciteit in de roddelpers over privé aangelegenheden van publieke personen. Ze omschreven het recht op privacy met de volgende woorden: 'the right to be let alone'. Deze omschrijving dient hedendaags nog steeds als grondslag voor het huidige privacybegrip (Friedmann, 2007, p. 213-214).

Blok (2002) hanteert in zijn proefschrift een systematiek waarin hij privacy aanduidt als een subjectief recht, negatief recht en een persoonlijkheidsrecht. Privacy als subjectief recht impliceert dat privacy een belang is van een individueel rechtssubject en het individu mag zelf beslissen over de bescherming van dat belang. Privacy als negatief recht maakt duidelijk dat privacy een afweerrecht is en dat iedere burger geacht wordt privacy te genieten, zolang men met rust wordt gelaten. De overheid dient zicht te onthouden van een inbreuk op dit recht. Privacy als negatief recht komt duidelijk naar voren in het grondrecht van artikel 10, eerste lid, Grondwet (GW), de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Tenslotte is er nog het privacy als persoonlijkheidsrecht, wat met zich meebrengt dat het door dit recht beschermde goed een onvervreemdbaar onderdeel is van de persoon en de waarde van dit goed is van immateriële aard. Een persoon kan geen afstand doen van aspecten van zijn persoonlijkheid die worden geacht inherent aan een persoon te zijn. Het persoonlijkheidsrecht, in dit geval de privacy, zit als het ware vast aan een persoon en kan daarvan niet losgekoppeld worden (Blok, 2002, p. 16-23).

Zowel in de literatuur als in de wetgeving is geen eenduidige definitie van het begrip privacy te vinden. Wel is men er in de literatuur over eens dat privacy, ofwel het recht op persoonlijke levenssfeer, een fundamenteel recht is van de mens ter bescherming van persoonlijke vrijheid. Dit recht op de persoonlijke levenssfeer komt naar voren in artikel 8 van het Europees verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), artikel 10 GW en artikel 17 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten Politie Rechten (IVBPR). Volgens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid [WRR] (2011) wordt privacy gezien als een recht dat onlosmakelijk is verbonden met de persoonlijkheid van het individu. Privacy vormt tegenwoordig een overkoepelend begrip, waaronder verschillende dimensies vallen. Deze dimensies zijn de lichamelijke privacy (het recht op lichamelijke integriteit), ruimtelijke privacy, relationele

privacy en informationele privacy (recht op gegevensbescherming) (WRR, 2011, p. 20). Ruimtelijke privacy is het recht om te beschikken over een eigen fysieke ruimte. In deze ruimte kan een persoon zijn privacy opeisen in de vorm van afzondering en rust. In het huisrecht wordt van oudsher deze vorm van privacy beschermd. Relationele privacy is een vorm van privacy waarbij het gaat om relaties die worden aangegaan door persoon, seksualiteit van personen en de communicatie van personen en de geheimhouding daarvan. De kern van de bescherming van relationele privacy ligt in de afscherming van het persoonlijke leven van burgers voor andere burgers en de overheid. De informationele privacy heeft te maken met de bescherming van de persoonsgegevens. Burgers moeten controle hebben over hun eigen gegevens, informatie en beslissingen die daarop zijn gebaseerd. In dit onderzoek zal ik met name ingaan op de informationele privacy.

Als gevolg van de technologische ontwikkelingen is er een enorme toename geconstateerd in gegevensverwerking, waardoor men steeds eenvoudiger en dieper kan binnendringen in de persoonlijke levenssfeer van mensen. Mede hierdoor is de laatste decennia de aandacht voor het recht op gegevensbescherming aanzienlijk toegenomen.

Door de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon in 2009 en de daarmee gepaard gaande erkenning van rechtskracht van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (EU), heeft het recht op gegevensbescherming in Europa de status van fundamenteel recht gekregen. Hoewel dit doet vermoeden dat het recht op privacy een sterke positie heeft verworven, blijkt dit in de praktijk anders te zijn. Als gevolg van de eerder genoemde technologische ontwikkelingen is het steeds moeilijker geworden om individuen te beschermen tegen (ongewenste) blikken van anderen (medeburger of overheid). Het achterhalen van verantwoordelijkheden voor inbreuken op de privacy wordt door de technologischer wordende samenleving ook steeds moeilijker. De blik van de overheid en anderen zijn in dit digitale tijdvak steeds pervasiever en duurzamer. Bovendien is dit voor de betrokkenen lang niet altijd zichtbaar. Het is voor de burger vaak onduidelijk hoe onze gegevens achter de schermen van publieke en private sectoren verwerkt worden. Het is simpelweg niet te doen en zelfs onmogelijk om na te gaan of gegevensverwerking wel volgens de regels gebeurt. Zelfs als een burger weet dat zijn gegevens op een onrechtmatige wijze worden verwerkt, dan nog is het maar de vraag of hij kan achterhalen wie daar verantwoordelijk voor is/zijn. De vraag wie, wat en waar verkeerd heeft gedaan is moeilijk te beantwoorden. Het is daarom ook niet voor niets dat er door Europa wordt gewerkt aan een herziening van Richtlijn 95/46/EG. Deze richtlijn is op Europees niveau de referentietekst op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens (WRR, 2011, p. 21-22).

3.2 Privacy in regelgeving

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)

Het recht op privacy wordt in verschillende regelingen gewaarborgd. Als eerste in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). In Nederland heeft dit verdrag een directe werking, wat inhoudt dat de rechterlijke macht de wetgeving direct aan de EVRM moet toetsen. Artikel 8 EVRM gaat over het recht op privacy: 'Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven':

- 1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.*
- 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.*

Hieruit valt ook op te maken dat het recht op privacy niet absoluut is. Er zijn namelijk beperkingen mogelijk op dit recht ingevolge lid 2 van artikel 8 EVRM. Er mag op grond van artikel 8, lid 2, EVRM inbreuk worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer. Als er naar de uitzonderingen in dit artikel wordt gekeken, lijkt een gegevensverwerking ten behoeve van de opsporing een inbreuk te rechtvaardigen op de persoonlijke levenssfeer. Er dient dan wel een wettelijke grondslag voor te zijn die voor de burger toegankelijk en voorzienbaar is. Politie en justitie zullen in voorkomende gevallen een afweging moeten maken in hoeverre het openbaar maken van gegevens over verdachten een inbreuk maakt op diens persoonlijke levenssfeer en of die inbreuk gerechtvaardigd is wanneer er gekeken wordt naar de eisen van artikel 8, lid 2, EVRM.

Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)

Het IVBPR is een verdrag van de Verenigde Naties, gebaseerd op de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. Hierin staan de beschermende rechten van de mens. Een van de beschermende rechten is het recht op privacy. Deze staat omschreven in artikel 17 IVBPR:

- 1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privé leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam.*
- 2. Een ieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.*

Grondwet (GW)

In Nederland is het recht op privacy onder andere vastgelegd in de Nederlandse Grondwet. Artikel 10 (GW) is hierop van toepassing:

- 1. Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.*
- 2. De wet stelt regels ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens.*
- 3. De wet stelt regels inzake de aanspraken van personen op kennisneming van over hen vastgelegde gegevens en van het gebruik dat daarvan wordt gemaakt, alsmede op verbetering van zodanige gegevens.*

De eerbiediging en bescherming van de persoonlijke levenssfeer is geregeld in artikel 10 GW. Dit artikel is richtinggevend. De nadere uitwerking van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, waaronder het vastleggen en verwerken van persoonsgegevens, dient te worden geregeld in een formele wet. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer, met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens, is geregeld in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).

Richtlijn 95/46/EG

Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 gaat over de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens. Het is een privacyrichtlijn die het verwerken van persoonsgebonden gegevens in de Europese Unie regelt. Dit moest leiden tot harmonisatie van privacybescherming in Europa. Deze privacyrichtlijn bestaat in totaal uit zeven hoofdstukken en 34 artikelen. De volgende hoofdstukken komen in deze richtlijn aan de orde:

1. Algemene bepalingen (artikel 1 t/m artikel 4)
2. Algemene voorwaarden voor de rechtmatigheid van de verwerking van persoonsgegevens (artikel 5 t/m artikel 21)
3. Beroep op de rechter, aansprakelijkheid en sancties (artikel 22 t/m artikel 24)
4. Doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen (artikel 25 en artikel 26)
5. Gedragscodes (artikel 27)
6. Toezichthoudende autoriteit en groep voor de bescherming van personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens (artikel 28 t/m artikel 30)
7. Communautaire uitvoeringsmaatregelen (artikel 31)

Deze richtlijn wordt afgesloten met een slotbepaling waarin de artikelen 32 t/m 34 zijn opgenomen. Met de komst van de Wbp is de richtlijn in ons recht geïmplementeerd.

3.3 Privacy versus opsporing

Er heerst al jaren een spanningsveld tussen opsporing en privacy. Al zolang er strafvordering bestaat, heeft de wetgever het probleem moeten oplossen tot hoever hij wil gaan in het toelaten van de inbreuk op iemands persoonlijke levenssfeer. Het is altijd onomstreden geweest dat de opsporing niet ongelimiteerd mag plaatsvinden, maar dat geldt ook voor het standpunt dat de opsporing wel inbreuk moet kunnen maken op de vrijheden van burgers. Waar nu precies de grens moet worden gelegd, is een belangrijke, maar moeilijk te beantwoorden vraag. Waar het dus bij dit spanningsveld om gaat is een normatief conflict tussen een opsporingsbelang enerzijds en overwegingen betreffende de privacy van personen anderzijds (Koops, 2002, p. 1).

Om de opsporingstaak met succes te kunnen volbrengen is de overheid (politie en justitie) gebaat bij een zo ruim mogelijke bevoegdheid om inbreuk te maken op de privacy van burgers. Daarbij geldt wel dat de overheid bij de uitvoering van de opsporingstaak slechts binnen strikte, wettelijke vastgestelde kaders mag handelen en de burger moet zich in die bij wet bepaalde gevallen inbreuken op de persoonlijke levenssfeer laten welgevalen. Een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers dient noodzakelijk te zijn om het van overheidswege gestelde doel te bereiken. Ook spelen het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel een belangrijke rol. Een dergelijke inbreuk in de persoonlijke levenssfeer van burgers dient in een redelijke verhouding te staan tot het beoogde doel (proportionaliteit) en dient dat doel niet met minder ingrijpende middelen te kunnen worden bereikt (subsidiariteit) (Sietsma, 2001, p. 20-21).

Het strafprocesrecht is een gebied waarop de tegengestelde belangen van burgers en overheid zich nadrukkelijk manifesteren. Het geeft ook de grenzen aan waarbinnen de overheid zich kan en mag bewegen in het kader van haar opsporingstaak. In principe zijn inbreuken op de grondrechten van burgers door de overheid niet toegestaan, maar er zijn uitzonderingen. Deze uitzonderingen zijn vastgelegd in het strafprocesrecht. Op grond van het strafprocesrecht

beschikt de overheid over een aantal bevoegdheden. Toepassing van deze bevoegdheden gaat gepaard met een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers, wat niet vanzelfsprekend is in een democratische rechtsstaat. Een voorbeeld hiervan is artikel 126g, lid 3 Sv waarin staat dat de politie mensen heimelijk mag filmen of fotograferen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek, na goedkeuring van de OvJ. Hierbij is het toegestaan om inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer van mensen, wanneer dat in het kader is van strafrechtelijk onderzoek (Sietsma, 2011, p. 22). Dit wordt ook wel gezien als het legaliteitsbeginsel. In het staatsrecht wordt aan het legaliteitsbeginsel de betekenis toegeschreven dat het overheidshandelen op een (grond)wettelijke grondslag dient te berusten, wanneer burgers zichzelf rechtens of feitelijk in hun eigendomsrecht of vrijheid beperkt zien. Het is de grondregel dat geen orgaan een bevoegdheid kan hebben die niet op de Grondwet of een wet berust (Belinfante & de Reede, 2008, p. 127).

Bij het vervullen van haar opsporingstaak kan de overheid inspelen op en gebruik maken van de mogelijkheden die worden geboden door de technische ontwikkelingen. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van camerabeelden, waarop verdachten van een misdrijf te zien zijn. Het gebruik hiervan dient daarbij altijd te worden afgewogen tegen de rechten van de burger. Het vereist een grote mate van inspanning en zorgvuldigheid aan de kant van de wetgever, om het evenwicht te bewaren tussen enerzijds het recht als waarborg voor de burger en anderzijds het recht als instrument ten dienste van de overheid voor haar opsporingstaak. Dit geldt zowel bij het handhaven van bestaande wetgeving als bij het tot stand brengen van nieuwe wetgeving. Dit is ook van essentieel belang, want onduidelijke of tekortschietende wetgeving kan dit evenwicht in gevaar brengen (Sietsma, 2011, p. 23).

3.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal:

Op grond van welke regelgeving en in hoeverre wordt de privacy van verdachten van een strafbaar feit beschermd?

In dit hoofdstuk kwam het privacyaspect naar voren. Eerst is besproken wat het begrip privacy nu precies inhoudt en is aangegeven dat in dit onderzoek met name zal worden ingegaan op de informatiele privacy. Daarin is ook aangegeven dat het door de technologische ontwikkelingen steeds moeilijker wordt om de privacy van burgers te beschermen. Vervolgens is in paragraaf 3.2 besproken in welke wetgeving de privacy gewaarborgd is. De privacy wordt beschermd door artikel 8 EVRM, artikel 17 IVBPR, artikel 10 GW en is er een richtlijn die in ons recht is geïmplementeerd in de vorm van de Wbp. Als laatste is het spanningsveld tussen privacy en opsporing behandeld in paragraaf 3.3. Waar het bij dit spanningsveld om gaat is een normatief conflict tussen een opsporingsbelang enerzijds en overwegingen betreffende de privacy van personen anderzijds. Waar nu precies de grens moet worden gelegd is een moeilijk te beantwoorden vraag, maar de overheid dient bij de uitvoering van de opsporingstaak binnen strikte, wettelijke vastgestelde kaders te handelen en de burger moet zich in die bij wet bepaalde gevallen inbreuken op de persoonlijke levenssfeer laten welgevalen. Een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers dient noodzakelijk te zijn om het van overheidswege gestelde doel te bereiken. Het vereist een grote mate van inspanning en zorgvuldigheid aan de kant van de wetgever, om het evenwicht te bewaren tussen enerzijds het recht als waarborg

voor de burger en anderzijds het recht als instrument ten dienste van de overheid voor haar opsporingstaak. Er zal per geval gekeken moeten worden of er voor de opsporing een inbreuk mag worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van een verdachte.

4. Vervaardiging en vordering beeldmateriaal

In hoofdstuk 2 is de rol van beeldmateriaal voor opsporingsdoeleinden besproken en in hoofdstuk 3 is aandacht besteed wat privacy met opsporing te maken heeft. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vervaardiging en vordering van beeldmateriaal. Vervaardiging houdt in dat burgers of instanties zelf proberen om beeldmateriaal te verkrijgen, bijvoorbeeld door het ophangen van camera's. Vorderen houdt in dat opsporingsambtenaren gegevens kunnen verkrijgen op basis van specifieke opsporingsbevoegdheden die in het Sv staan. Wie mag op basis van welke regelgeving beeldmateriaal vervaardigen/vorderen en mag onrechtmatig vervaardigd of door politie en justitie gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak? In paragraaf 4.1 wordt besproken hoe politie en justitie aan strafrechtelijk relevant beeldmateriaal komt. Aan de ene kant zijn er de overheidsinstanties, zoals de politie en de gemeente, maar aan de andere kant mogen ook burgers en bedrijven beeldopnamen maken en opsturen naar de politie. Ook zijn er nog particuliere recherchebureaus die op een rechtmatige manier persoonsgegevens mogen vergaren. In paragraaf 4.2 wordt besproken of beeldmateriaal altijd gebruikt worden als bewijs in een rechtszaak? Het kan namelijk zo zijn dat de beelden op een onrechtmatige manier zijn opgenomen of dat de vordering van het beeldmateriaal op een onrechtmatige manier is gebeurd. Mag het beeldmateriaal dan ook worden gebruikt als bewijs? In paragraaf 4.2.1 ga ik de rechtmatigheid bespreken van het opnemen van strafbare feiten en beantwoord ik de vraag of onrechtmatig opgenomen bewijsmateriaal gebruikt mag worden als bewijs in een rechtszaak. Vervolgens wordt in paragraaf 4.2.2 besproken hoe de beelden op een rechtmatige manier gevorderd moeten worden en bespreek ik of beeldmateriaal dat op een onrechtmatige manier is gevorderd gebruikt mag worden als bewijs in een strafzaak. In dit hoofdstuk ga ik de volgende vraag beantwoorden:

'Wie mag, op welke wijze en op basis van welke regelgeving beeldmateriaal vervaardigen en/of vorderen en mag onrechtmatig vervaardigd/gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak?'

4.1.Vervaardiging beeldmateriaal door politie en OvJ

In artikel 2 Politiewet 1993 en artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) staat aangegeven dat de opsporingstaak van de overheid onder anderen berust bij de politie en de OvJ. Artikel 2 Politiewet 1993 zegt daarover het volgende: *'De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven'*. Deze daadwerkelijke handhaving omvat onder andere de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Onder de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde wordt verstaan de daadwerkelijke voorkoming, opsporing, beëindiging, vervolging en berechting van strafbare feiten, alsmede de tenuitvoerlegging van beslissingen van de rechter of het OM in strafzaken. Voor de politie in het bijzonder gaat het om de daadwerkelijke voorkoming, opsporing en beëindiging van strafbare feiten. Voor de opsporing van strafbare feiten mag daarom ook beeldmateriaal worden vervaardigd. Het is voor politie en justitie toegestaan om beeldmateriaal te vervaardigen door personen heimelijk te fotograferen of te filmen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek. Zij hebben hier altijd toestemming voor nodig van de OvJ. Dit heet ook wel stelselmatig observeren en is bepaald in artikel 126g, lid 3 Sv.

4.2 Vervaardiging beeldmateriaal door gemeenten

Ook gemeenten kunnen en mogen beeldopnamen maken. Steeds vaker gebruiken gemeenten camera's als middel bij het handhaven van de openbare orde. Bij gemeenten is dit over het algemeen publiek cameratoezicht. Dit is cameratoezicht door de overheid waarbij het waarborgen van de openbare orde in openbare ruimten het voornaamste doel is en niet de opsporing van strafbare feiten. Het gaat hierbij veelal om cameratoezicht in binnensteden en uitgaansgebieden. Als er voldoende aanleiding toe is, kan het cameratoezicht ook komen in andere openbare plaatsen. Deze vorm van cameratoezicht is wettelijk geregeld in artikel 151c van de Gemeentewet. De besluitvorming over het al dan niet inzetten van publiek cameratoezicht ligt bij de gemeenteraad en de burgemeester. De gegevensverwerking bij cameratoezicht op grond van de Gemeentewet valt onder artikel 8 of artikel 9 Wpg. Daar de gegevensverwerking plaatsvindt in het kader van de uitoefening van de politietaak is de Wpg op die verwerking van toepassing. Hier wordt in paragraaf 4.4.1.2 meer over verteld. Het bekendmaken van camerabeelden is dus niet aan de gemeenten besteed (CCV, 2012).

4.3 Vervaardiging beeldmateriaal door burgers en bedrijven

Voor burgers en bedrijven is het ook mogelijk om beeldmateriaal te vervaardigen. Er zijn twee artikelen die deze bevoegdheid beperken, namelijk artikel 441b en 139f van het Wetboek van Strafrecht (Sr). In paragraaf 4.4.1.3 ga ik verder in op deze artikelen en wat precies de voorwaarden zijn om deze beelden als bewijs te mogen gebruiken in een rechtszaak.

Burgers worden door de politie juist gestimuleerd om filmpjes of foto's te maken, wanneer er een overval plaatsvindt of er het vermoeden bestaat dat er iets gaat plaatsvinden. Hierdoor wordt de pakkans van de overvallers vergroot. Een voorbeeld hiervan is de campagne 'Pak de overvaller, pak je mobiel' van de overheid, waarbij burgers wordt opgeroepen om, indien zij getuige zijn van een overval, foto's of filmpjes te maken. Deze kunnen namelijk bruikbaar zijn voor de opsporing.

Er zijn ook private organisaties, zoals particuliere recherchebureaus, die zich bezighouden met de opsporing van strafbare feiten. De particuliere recherchebureaus bestaan, anders dan de strafvorderlijke overheid, niet met het oog op een publiek belang. Dit volgt uit de in artikel 1, sub f, van de Wet op de particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus (Wpbr) gegeven definitie van een private recherchebureau. Deze verricht zijn onderzoek primair ten behoeve van degene die hem inhuurt. Door de aard van de werkzaamheden van private recherchebureaus begeven zij zich wel op een van oudsher publiek speelveld (Brinkhoff, 2011, p. 1).

Op grond van artikel 2 Wpbr zijn de recherchebureaus waar deze wet op van toepassing is vergunningplichtig. Deze vergunning wordt verleend door de Minister van Justitie op grond van artikel 4, indien hij verwacht dat het recherchebureau de bij of krachtens de wet gestelde regels zal naleven en daarbij moeten de bureaus handelen in overeenstemming met hetgeen van een goed recherchebureau mag worden verwacht. Wanneer een recherchebureau toch handelt in strijd met de uit de Wpbr voortvloeiende bepalingen kan dat leiden tot een waarschuwing, intrekken van een vergunning of tot het opleggen van een bestuurlijke boete.

De informatievergaring van de particuliere recherchebureaus wordt genormeerd door een door de bedrijfstak zelf opgestelde privacygedragscode. Elk recherchebureau is op grond van artikel

23a van de Regeling particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus verplicht een identiek aan de in de bijlage bij die regeling opgenomen gedragscode vast te stellen. Hierin worden normen gecreëerd waar ieder particulier recherchebureau zich aan moet houden. Ze moeten zich bijvoorbeeld onthouden van het onrechtmatig vergaren van persoonsgegevens. Ook wordt er een aantal methoden van gegevensvergaring besproken en wordt daarbij aangegeven hoe zo'n bureau hiermee om zou moeten gaan. Ze mogen bijvoorbeeld wel bijzondere persoonsgegevens verwerken, maar alleen voor zover dat noodzakelijk is in aanvulling op de verwerking van strafrechtelijke gegevens (Brinkhoff, 2011, p. 2-3). Een voorbeeld van een methode van gegevensvergaring is observatie. Dit staat in de Regeling particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus. Observatie vindt plaats indien gedragingen van iemand of hetgeen bekend moet worden om onderzoekstactische redenen niet rechtstreeks aan de onderzochte persoon of een derde gevraagd kan worden. De observatie kan gesteund worden door het gebruik van camera's en is dus toegestaan. Ook is het heimelijk observeren door middel van (verborgen) camera's toegestaan. Hierbij moet wel heel zorgvuldig gehandeld worden, omdat een verborgen camera al snel inbreuk kan maken op de persoonlijke levenssfeer. Hier zijn wel bepaalde voorwaarden aan verbonden die later nog besproken zullen worden (Staatscourant, 2010, nr. 4863).

4.4 Rechtmatig of onrechtmatig bewijs?

Mag beeldmateriaal dat op een onrechtmatige manier is vervaardigd of op een onrechtmatige manier wordt gevorderd worden gebruikt als bewijsmateriaal in een rechtszaak? Dat ga ik in deze paragraaf bespreken. Eerst ga ik bespreken wie op basis van welke regelgeving beeldmateriaal mag vervaardigen en of onrechtmatig vervaardigt beeldmateriaal als bewijs mag worden gebruikt in een rechtszaak. Vervolgens ga ik in paragraaf 4.4.3 bespreken wie op basis van welke regelgeving beeldmateriaal mag vorderen en of onrechtmatig gevorderd beeldmateriaal als bewijs mag worden gebruikt in een rechtszaak.

4.4.1 Vervaardigen beeldmateriaal

4.4.1.1 Door politie en Justitie

Politie en justitie hebben toestemming nodig van de OvJ om beeldmateriaal te vervaardigen. In artikel 126g, lid 3 Sv is bepaald dat opsporingsambtenaren personen heimelijk mag fotograferen of filmen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek. Een technisch hulpmiddel, zoals een camera, mag worden aangewend, voor zover daar geen vertrouwelijke communicatie mee wordt opgenomen. Bovendien mag het technisch hulpmiddel niet op de persoon bevestigd, tenzij de persoon daar toestemming voor geeft. Observatie van buiten een woning in een woning is niet uitgesloten, voor zover het gaat om waarnemingen die zonder technische manoeuvres kunnen plaatsvinden: hetgeen normaal gesproken van buitenaf zichtbaar is, mag worden waargenomen. Het permanent waarnemen door middel van een camera van wat zich in een woning afspeelt, staat volgens de wetgever gelijk aan het betreden van een woning en is niet toegelaten (MvT Wetboek van Strafvordering, p. 71), hoewel van het betreden van de woning geen sprake is (Tekst & Commentaar, Sv, p.7-8).

Artikel 126k Sv gaat over de bevoegdheden van politie en justitie in een besloten plaats. De opsporingsactiviteiten die op de besloten plaats kunnen worden uitgeoefend, zijn het opnemen van die plaats, het aldaar veiligstellen van sporen, en het aldaar plaatsen van een technisch

hulpmiddel, op zich zelf weer een steunbevoegdheid voor de opsporingsactiviteit die er in bestaat de aanwezigheid of plaats van een goed veilig te stellen. Dit artikel is beperkt tot besloten plaatsen, niet zijnde woningen (erf, loods, fabrieks- en bedrijfsruimte, losstaande schuur, etc.). In dit geval geldt dat er toestemming voor nodig is van de OvJ.

Wanneer dus niet aan deze voorwaarden wordt voldaan, mag het beeldmateriaal niet gebruikt worden voor het bewijs in een rechtszaak.

4.4.1.2 Door gemeenten

Het is voor gemeenten toegestaan om cameratoezicht te gebruiken wanneer dat noodzakelijk is om de openbare orde te handhaven. Dit staat in artikel 151c Gemeentewet. De gemeenteraad kan de burgemeester bij verordening de bevoegdheid verlenen om te besluiten tot de toepassing van cameratoezicht op een openbare plaats, indien het belang van de handhaving van de openbare orde daartoe noodzaakt. Deze wettelijke regeling heeft alleen betrekking op de openbare orde, waaronder begrepen de bestuurlijke voorkoming van strafbare feiten die invloed hebben op de orde en rust in de gemeentelijk samenleving (Kamerstukken II 2003/2004, 29 440, nr. 3, p. 6). Dat neemt niet weg dat de beelden onder strikte voorwaarden wel bij opsporing en vervolging mogen worden gebruikt. Zolang de camera's maar niet met opsporing als doel zijn geplaatst. Toch is de regeling enigszins hybride in de zin dat de burgemeester wel dient te overleggen met de OvJ en tegen verstoringen van de openbare orde in veel gevallen met strafrechtelijke middelen zal moeten worden opgetreden. Een openbare plaats is in aansluiting op de Wet openbare manifestaties gedefinieerd. Het is de plaats die krachtens bestemming of gebruik openstaat voor het publiek. Het moet het publiek kenbaar zijn dat er in een bepaald gebied sprake is van cameratoezicht. De camera's zelf behoeven overigens niet zichtbaar te zijn opgehangen. In artikel 441b van het Wetboek van Strafrecht is de niet-kenbare toepassing van cameratoezicht op voor het publiek toegankelijke plaatsen strafbaar gesteld. De straf kan een hechtenis van ten hoogste twee maanden inhouden of een geldboete van € 4.500,-.

De gegevensverwerking bij cameratoezicht op grond van de Gemeentewet valt onder artikel 8 of artikel 9 Wpg. Als namelijk de gegevensverwerking plaatsvindt in het kader van de uitoefening van een politietaak, bijvoorbeeld opsporing, is de Wpg op die verwerking van toepassing. In afwijking van artikel 8 Wpg, mogen op grond van artikel 151 c, lid 6 Gemeentewet, de camerabeelden gedurende ten hoogste vier weken worden bewaard. In afwijking hiervan kunnen gegevens langer worden bewaard indien er een concrete aanleiding bestaat te vermoeden dat de gegevens noodzakelijk zijn ten behoeve van de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. De beelden worden dan verwerkt ten behoeve van een onderzoek met het oog op de handhaving van de rechtsorde in een specifiek geval (artikel 9 Wpg). Dan is de vernietigingstermijn van vier weken niet meer van toepassing.

Ook voor gemeenten geldt dat ze zich aan al deze voorwaarden moeten houden. Wanneer gemeenten dat niet doen kunnen de beelden als onrechtmatig worden beschouwd en dus niet worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak.

4.4.1.3 Door burgers en bedrijven

Voor burgers en bedrijven is het ook mogelijk om beeldmateriaal te vervaardigen. Zoals al eerder vermeld zijn hier twee artikelen van toepassing die deze bevoegdheid beperken, namelijk artikel 441b Sr en artikel 139 f Sr.

Als eerste ga ik kijken naar artikel 441b Sr, dat gaat over filmen en fotograferen in de openbare ruimte:

‘Met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de derde categorie wordt gestraft hij die, gebruik makende van een daartoe aangebracht technisch hulpmiddel waarvan de aanwezigheid niet op duidelijke wijze kenbaar is gemaakt, van een persoon, aanwezig op een voor het publiek toegankelijke plaats, wederrechtelijk een afbeelding vervaardigt’

Deze strafbaarstelling staat in het teken van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Strafbaar gesteld is het gebruik van televisiecamera's in voor het publiek toegankelijke besloten ruimtes zoals winkels, cafés, discotheken en restaurants alsmede vervoermiddelen die worden gebruikt in het kader van het openbaar vervoer (trams, treinen, bussen). Ook ruimtes waarin geen spijzen, dranken of andere waren aan particulieren worden geleverd, bijv. bankgebouwen etc. en de openbare weg, vallen sinds 2003 onder deze bepaling. Daarbij doet het er niet toe of de beelden worden bewaard; het enkel vervaardigen van de beelden kan een strafbaar feit opleveren. Aangebracht wil hier zeggen een min of meer permanente installatie. Het moet hierbij gaan om een technisch hulpmiddel dat bedoeld is om een afbeelding van een persoon te vervaardigen. Bovendien mogen er alleen beelden worden gemaakt van mensen in het openbaar als dat aangekondigd is. Dit kan bijvoorbeeld door een bordje op te hangen. De bezoeker of passant moet dus op de een of andere manier weten dat hij/zij gefilmd of gefotografeerd kan worden (Tekst & Commentaar, Sv, p. 1618-1620).

Artikel 139f Sr gaat over verbod om verborgen camera's te gebruiken in woningen of niet-publieke plaatsen. Dit artikel zegt het volgende:

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft:

- 1. hij die, gebruik makende van een technisch hulpmiddel waarvan de aanwezigheid niet op duidelijke wijze kenbaar is gemaakt, opzettelijk en wederrechtelijk van een persoon, aanwezig in een woning of op een andere niet voor het publiek toegankelijke plaats, een afbeelding vervaardigt;*
- 2. hij die de beschikking heeft over een afbeelding welke, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, door of ten gevolge van een onder 1° strafbaar gestelde handeling is verkregen.*

Bij afbeeldingen moet in de eerste plaats worden gedacht aan foto's, maar ook cameraopnames vallen hieronder. Er mogen alleen cameraopnames gemaakt op zulke plaatsen indien dat vooraf aangekondigd is. Het privacybelang op deze niet-publieke plaatsen weegt zwaarder dan het privacybelang op de publieke plaatsen, vandaar de hogere straf die men kan krijgen. Het gaat de wetgever vooral om het aan banden leggen van het heimelijk cameratoezicht. De actieradius van artikel 139f strekt zich daarom ook uit tot niet voor het publiek toegankelijke plaatsen, hetgeen ruimer is dan niet voor het publiek toegankelijke lokalen. Dat betekent dat ook het heimelijk maken van een afbeelding van een persoon in een tuin of op een besloten erf strafbaar is. Uit de wetsgeschiedenis valt af te leiden dat de wetgever heeft willen voorkomen rechtmatig gebruik van camera's, bijvoorbeeld ter observatie door opsporingsambtenaren op grond van de wet (bijvoorbeeld artikel 126g en 126o Sv) of door een werkgever teneinde controle te kunnen uitoefenen op de werkzaamheden van werknemers mits de werkgever de werknemer daarvan van te voren uitdrukkelijk op de hoogte heeft gesteld, strafbaar te stellen. Evenals bij artikel

441b Sr is toevoeging 'wederrechtelijk' bedoeld om gelegitimeerd overheidsoptreden bijvoorbeeld in het kader van de opsporing of van de bescherming van de nationale veiligheid buiten het bereik van de strafbepaling te houden.

Maar dan is er nog de vraag is hoe het zit bij personen die wederrechtelijk een locatie betreden. Daar geeft de Memorie van Antwoord van het Wetboek van Strafrecht een antwoord op: 'Personen mogen erop vertrouwen dat hun persoonlijke levenssfeer door de rechthebbende wordt geëerbiedigd. Dit ligt anders wanneer een persoon wederrechtelijk de woning van de rechthebbende betreedt. Deze persoon zal geen aanspraak kunnen maken op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer door de rechthebbende van de woning die hij wederrechtelijk heeft betreden. Dit heeft tot gevolg dat de rechthebbende, indien deze van de inbreker beelden heeft vervaardigd met een camera waarvan de aanwezigheid niet op duidelijke wijze kenbaar is gemaakt, niet wederrechtelijk handelt'. Het is in beginsel toegestaan om met een verborgen camera een inbreker of dief te filmen. Dit wil alleen niet zeggen dat iedereen zomaar gefilmd mag worden voor het geval iemand een dief blijkt te zijn (MvA Wetboek van Strafrecht, 2002-2003, nr. 57a).

4.4.1.4 Verborgen camera's op het werk

Voor camera's op het werk gelden er ook dezelfde regels. Een werkplek of een bedrijfsruimte is namelijk een besloten omgeving en daar mag dus ook niet zomaar gefotografeerd of gefilmd worden. Daar moet vooraf gewezen worden op de aanwezigheid van een camera en de werkgever moet ook kunnen aantonen dat zijn belang prevaleert boven het privacybelang van de werknemer. Een bijzonder geval is het gebruik van verborgen camera's op het werk. Dit gebeurt voornamelijk als er onderzoek wordt gedaan naar onregelmatigheden, zoals bijvoorbeeld diefstal uit een magazijn. Als de werkgever duidelijke aanwijzingen heeft van betrokkenheid van bepaalde werknemers, mag hij met verborgen camera's proberen de betrokkenheid vast te leggen. De beelden moeten 24 uur nadat ze gemaakt zijn weer verwijderd worden. Er zijn drie belangrijke voorwaarden voor het plaatsen van verborgen camera's op het werk:

1. Alleen betrokken werknemers mogen worden vastgelegd. Dit vereist een afweging tussen de privacybelangen van werknemers en de opsporing naar onregelmatigheden. Dit kan de werkgever doen om alleen die ruimten te filmen waar de onregelmatigheden zich plaatsvinden, bijvoorbeeld in het magazijn. Om die reden mag er bijvoorbeeld geen camera bij de hoofdingang hangen, omdat er dan teveel mensen heimelijk worden gefilmd. In mei 2005 kreeg een vervoersbedrijf een berisping wegens het onrechtmatig heimelijk filmen van al haar chauffeurs. Nadat het vervoersbedrijf klachten had gekregen van een aantal passagier dat zij na betaling geen kaartjes hadden gekregen, besloot het bedrijf om alle buschauffeurs te filmen. Uiteindelijk vond de rechter het te ver gaan om alle buschauffeurs te filmen. De werkgever had namelijk eerst moeten uitzoeken wie er allemaal hierbij betrokken waren en had dan alleen deze chauffeurs mogen filmen³. In een andere rechtszaak wat ook over buschauffeurs gaat heeft de Centrale Raad van Beroep besloten dat de observatie door verborgen camera's wel was toegestaan, omdat het bedrijf zich aan de (privacy)regels had gehouden. De beelden waren

³ Rechtbank Rotterdam, 27-05-2005, LJN: AT7586

rechtmatig en mochten worden gebruikt als bewijs. Hierbij werd getoetst aan Wbp, artikel 441b Sr en artikel 8 EVRM⁴.

2. De werknemers moeten geïnformeerd worden door de werkgever. Het is hierbij voldoende om aan te geven dat er cameratoezicht is. Dit kan bijvoorbeeld met een mededeling van het bedrijf in een algemene nieuwsbrief of door een duidelijk zichtbaar bord te plaatsen die iedereen ziet. Als er een Ondernemingsraad (OR) is in een bedrijf geldt de Wet op de Ondernemingsraden (WOR). In de WOR staat dat de OR een instemmingsrecht heeft, wanneer er door de werkgever is besloten om een camerasysteem in te voeren waarbij ook de werknemers worden opgenomen. Dit geldt voor zowel camera's die beelden vastlegt als voor camera's die alleen 'monitoren'. Wanneer camera's alleen dienen voor de beveiliging van kantoorruimten en er geen werknemers bij betrokken zijn, is instemming van de OR niet vereist.

Ik bespreek nu twee voorbeelden van rechtszaken waarbij het ging of het toegestaan was om verborgen camera's op te hangen, waarbij dit tweede punt in geding was. In de eerste rechtszaak gaat het om computerbedrijf die verborgen camera's had opgehangen, omdat er op onverklaarbare wijze goederen verdwenen uit het magazijn. De werknemer (die hoofd inkoop was) werd gefilmd terwijl hij een aantal goederen wegnam. Deze werknemer beroept zich op artikel 139f Sr. Uiteindelijk is gebleken dat de werkgever de OR heeft ingelicht en andere maatregelen niet hadden geholpen om erachter te komen hoe de goederen verdwenen. Daarom vond de rechter dat het cameratoezicht was toegestaan en mocht gebruiken als bewijs⁵.

De tweede zaak gaat over vijf slapende werknemers die Schiphol wilde ontslaan op basis van verborgen filmopnames. De aanwezigheid van camera's dient op duidelijke wijze kenbaar te zijn gemaakt. Er zijn gevallen waarbij de werkgever een verborgen camera kan inzetten, doch ook daarvoor geldt de voorwaarde dat de werknemers vooraf van deze mogelijkheid op duidelijke wijze in kennis zijn gesteld. Niet aannemelijk is geworden dat Schiphol op enig moment, laat staan voorafgaand aan het onderzoek, aan deze door de wetgever gestelde voorwaarde heeft voldaan. De goedkeuring van de voorzitter van Centrale Ondernemingsraad en/of de instemming van de Centrale Ondernemingsraad maakt dit niet anders. Het vorenstaande brengt met zich dat voorshands het handelen van Schiphol als onrechtmatig jegens de eisers, zo niet als strafbaar feit kan worden aangemerkt. De beelden zijn onrechtmatig verkregen en mogen niet als bewijs worden gebruikt. De werknemers mogen niet ontslagen worden⁶.

3. De derde voorwaarde is die van proportionaliteit. Op grond van deze eis zal de werkgever moeten aantonen dat er geen andere oplossing mogelijk was dan verborgen camera's. Verborgen camera's moet de enige mogelijkheid zijn om bijvoorbeeld diefstal boven water te krijgen.

Wanneer er gebruikt wordt gemaakt van digitale opnameapparatuur is het verplicht om dit te melden bij het CBP. Als er echter camera's geplaatst worden voor de beveiliging van personen, gebouwen, terreinen, zaken en productieprocessen kunnen bedrijven op grond van artikel 38 van het Vrijstellingsbesluit ontslagen worden van deze verplichting. Vrijstelling betekent

⁴ Centrale Raad van Beroep, 10-07-2008, LJN: BD8005

⁵ Rechtbank Zwolle, 11-11-2005, LJN: AU6058

⁶ Rechtbank Haarlem, 22-12-2004, LJN: AR8052

overigens niet dat de Wbp niet meer van toepassing is. De gegevens mogen niet worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor ze zijn vastgelegd (CBP c, 03-07-2012).

4.4.2 Onrechtmatig verkregen beeldmateriaal bruikbaar als bewijs?

Dan is er nog de vraag of beeldmateriaal dat onrechtmatig is verkregen gebruikt mag worden als bewijs in het strafproces? De HR laat veel ruimte voor het gebruik van bewijsmateriaal dat door particulieren onrechtmatig is verkregen. De HR zegt dat in het geval noch het OM noch de politie enige bemoeienis heeft gehad met de (onrechtmatige) verkrijging van (beeld)materiaal, het in beginsel gebruikt mag worden als bewijs. Het is hierbij dus belangrijk om te weten onder welke omstandigheden de bewijsgaring door de burger kan worden toegerekend aan de overheid en onder welke omstandigheden het door de burger verkregen materiaal tot het bewijs mag worden gebruikt. In enkele arresten is een uitzondering aanvaard wanneer door het onrechtmatig optreden van derden een zodanige schending is van beginselen van behoorlijke procesorde of als het tot gevolg heeft dat er een veronachtzaming van de rechten van de verdediging in een strafzaak ontstaat, dat dit dient te leiden tot uitsluiting van het bewijsmateriaal. In de lijn van de rechtspraak klinkt de gedachte door dat onrechtmatig optreden waar OM en politie part noch deel aan hebben gehad niet aan de strafvorderlijke autoriteiten mag worden toegerekend (Bleichrodt, 2010, p. 13-15).

Wanneer bedrijven of burgers beeldmateriaal, waarop strafbare feiten te zien zijn, afgegeven aan de politie, kan de verdachte strafrechtelijk vervolgd worden. Dit geldt zelfs als de gemaakte opnamen illegaal/onrechtmatig zijn. Zo vond de HR in 2003 dat de door een detectivebureau gemaakte illegale opnamen konden dienen als bewijs in een strafzaak. Dat bewijs werd onrechtmatig verkregen, omdat een burger de wet schond bij het verzamelen. Wanneer politie of andere opsporingsambtenaren betrokken waren geweest of op de hoogte waren van de illegale opnamen mocht het niet worden gebruikt als bewijs in een strafzaak. Soms is een inbreuk op de privacy toegestaan, wanneer men vermoedt dat er sprake is van een diefstal⁷.

De HR had een vergelijkbare opvatting in een rechtszaak, waarbij de werkgever een werknemer wilde ontslaan wegens verduistering van geld uit een kassa. De werknemer vond dat door de video-opname sprake was van een ongeoorloofde inbreuk op het onder meer door artikel 8 EVRM beschermde recht op bescherming van het privéleven. De HR vond de opname ook een inbreuk op de privacy van de verdachte, maar vond deze gerechtvaardigd wegens het vermoeden van diefstal. Bovendien vond de HR 'dat, ook indien [verweerster] aldus een inbreuk op het privé leven van [eiseres] zou hebben gemaakt, dit nog niet betekent dat dit bewijsmateriaal in een procedure als de onderhavige niet mag worden gebruikt'⁸.

Het is hierbij overigens wel belangrijk om te melden dat het niet zo hoeft te zijn dat een burger ook vrijuit gaat wanneer hij illegalen opnamen heeft gemaakt van een strafbaar feit. Deze opnamen kunnen dan nog wel steeds dienen als bewijs, maar de persoon die de opnamen heeft gemaakt kan nog een steeds een boete of mogelijk een gevangenisstraf verwachten, omdat hij de

⁷ Hoge Raad, 18-03-2003, LJN: AF4321

⁸ Hoge Raad, 27-04-2001, LJN: AB1347

privacy van de verdachte op een onrechtmatige manier heeft geschonden. De hoogte van de straf is daarbij afhankelijk of het filmen is gebeurd op een publieke plaats of niet.

4.4.3 Vorderen beeldmateriaal

Hiervoor is het vervaardigen van beeldmateriaal besproken, maar beeldmateriaal kan ook door opsporingsambtenaren gevorderd worden. In de artikelen 126 nc en verder van het Sv wordt gesproken over het vorderen van (identificerende) gegevens door een opsporingsambtenaar. Vorderen houdt in dat opsporingsambtenaren gegevens kunnen verkrijgen op basis van specifieke opsporingsbevoegdheden die in het Sv staan. Het vorderen van zulke gegevens dient op een rechtmatige manier te gebeuren, omdat dit van belang is voor de privacy van de verdachte. Wanneer het vorderen van deze gegevens niet op een rechtmatige manier gebeurt, bestaat de kans dat het beeldmateriaal niet als bewijs in een rechtszaak mag worden gebruikt.

Het kan bij het vorderen van gegevens gaan om:

- Vordering van identificerende gegevens (artikelen 126nc/uc Sv)
- Vordering van andere dan identificerende gegevens (historische en toekomstige gegevens) (artikelen 126nd/ud en 126ne/ue Sv)
- Vordering van gevoelige gegevens (artikelen 126 nf/uf Sv)
- Vordering van gegevens bestemd voor of afkomstig van een aanbieder van een communicatiedienst (artikelen 126ng/126ug lid 1 Sv)
- Vordering van gegevens van een aanbieder van een communicatiedienst (artikelen 126ng/126ug lid 2 Sv)
- Vordering bevrozing van gegevens (artikelen 126ni/126ui Sv)

Uitgangspunt bij de toepassing van de bevoegdheden tot het vorderen van gegevens is dat naarmate de te vorderen categorie gegevens omvangrijker of gevoeliger van aard is, zwaardere voorwaarden verbonden worden aan de toepassing van de bevoegdheid.

Dan is er de vraag wat voor soort gegevens foto's en beeldopnamen zijn? Als uit de foto's en beeldopnamen de huidskleur blijkt of de vorm van de ogen of neus, dan kan dat duiden op het ras van de geportretteerde. In zoverre vallen herkenbare foto's en beeldopnamen onder het begrip rasgegevens en dat zijn bijzondere/gevoelige gegevens (Zwenne & Mommers, 2010, p. 1). De wetgever laat er tevens weinig twijfel over bestaan dan foto's en beeldopnamen van identificeerbare natuurlijke personen moeten worden aangemerkt als 'gegevens betreffende iemands ras' in de zin van artikel 16 jo. 18 Wbp. In de MvT van de Wbp staat dat het begrip 'ras' ruim moet worden uitgelegd en dat het dezelfde betekenis heeft als in artikel 1 GW. In de MvT wordt nog opgemerkt dat gevoelige of bijzondere gegevens ook gegevens zijn die weliswaar als zodanig geen betrekking hebben op het ras van een persoon, maar waaruit wel de aanwezigheid kan worden afgeleid van een gevoelig kenmerk.

Het CBP hanteert in zijn Richtsnoeren 'publicatie van persoonsgegevens op internet' een nieuw en aanvullend criterium waarvan het sindsdien beoordeelt of foto's en beeldopnamen als rasgegevens moeten worden aangemerkt: 'Alleen als een verantwoordelijke foto's of ander beeldmateriaal publiceert met het uitdrukkelijke doel om onderscheid te maken naar ras, is bijzondere oplettendheid geboden. In dat geval acht het CBP het een redelijke wetstoepassing om het beeldmateriaal aan te merken als een bijzonder persoonsgegeven'. Het CBP kent hierbij

betekenis toe aan het doel waarvoor foto's en beeldmateriaal worden gebruikt. Als dat beeldmateriaal niet wordt gebruikt om onderscheid naar ras te maken, dan is er volgens het CBP kennelijk geen sprake van gegevens betreffende iemands ras. Deze wetsuitleg stuitte ook op kritiek en dit had ook zijn weerslag op uitspraken in rechtszaken. Daarin wordt, zoals straks wordt besproken, soms verschillend geoordeeld of er nu sprake is van rasgegevens (gevoelige gegevens) of niet (Zwenne & Mommers, 2010, p. 2).

Toch ga ik er vanuit dat over het algemeen foto's en beeldmateriaal gevoelige gegevens zijn. De bevoegdheid tot het vorderen van gevoelige gegevens ligt bij de OvJ. Op grond van de artikelen 126nf/126uf Sv kan de OvJ, na een voorafgaande schriftelijke machtiging van de rechter-commissaris, van degene van wie redelijkerwijs kan worden vermoed dat hij toegang heeft tot gevoelige gegevens vorderen om deze gegevens te verstrekken. Gevoelige gegevens kunnen van een derde worden gevorderd indien er een redelijk vermoeden bestaat dat de derde over de te vorderen gegevens beschikt. De bevoegdheid tot het vorderen van gevoelige gegevens omvat mede dat van de derde wordt gevorderd bekend te maken of hij de beschikking heeft over gegevens ten aanzien van een persoon.

Onder gevoelige gegevens worden gegevens verstaan als bedoeld in artikel 16 Wbp. Het gaat om gegevens over bijvoorbeeld iemands godsdienst, ras, politieke gezindheid, gezondheid of seksuele leven. Gevoelige gegevens zijn gegevens die vanwege hun aard een indringende inbreuk kunnen maken op de persoonlijke levenssfeer. Om die reden dient de bevoegdheid aan zwaardere voorwaarden te zijn gebonden dan de bevoegdheid tot het vorderen van andere gegevens.

De bevoegdheid tot het vorderen van gevoelige gegevens is toegestaan ingeval van een verdenking van een misdrijf als omschreven in artikel 67, lid 1 Sv, dat gezien zijn aard of de samenhang met andere door de verdachte begane misdrijven een ernstige inbreuk op de rechtsorde oplevert, dan wel van een verdenking dat in georganiseerd verband ernstige misdrijven worden beraamd of gepleegd. De bevoegdheid mag daarnaast slechts worden toegepast indien het onderzoek dit dringend vordert, zodat de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit in dit geval nog nadrukkelijker een rol van betekenis spelen. Een vordering is schriftelijk, maar bij een dringende noodzaak kan een vordering ook mondeling worden afgegeven. Een vordering zoals in dit artikel bedoeld kan slechts worden gedaan na voorafgaande schriftelijke machtiging van de RC. Bij dringende noodzaak, in geval van spoed, mag de machtiging mondeling worden gegeven. De RC dient in dat geval de machtiging binnen drie dagen op schrift te stellen. De vordering kan niet worden gericht tot de verdachte.

4.4.4. Onrechtmatig gevorderd beeldmateriaal bruikbaar als bewijs?

Deze vraag ga ik beantwoorden door middel van uitspraken die zijn gedaan door rechters in over dit onderwerp.

OV-Chipkaart

In een arrest van 23 maart 2010 heeft de HR de vraag beantwoord of foto's en beeldopnamen moeten worden aangemerkt als rasgegevens. Dit heeft de HR gedaan in het kader van de beoordeling van een vordering van een OvJ op basis van de artikelen 126nd en 126nf Sv. Het ging in deze zaak om een vordering gericht aan het Rotterdamse OV-bedrijf RET voor het verkrijgen van naam- en adresgegevens en foto's van reizigers die gedurende een bepaalde

periode in de metro gebruikt hadden gemaakt van de OV-chipkaart. De gegevens werden op basis van een strafrechtelijk onderzoek gevorderd. Wanneer deze gegevens zouden worden aangemerkt als gegevens betreffende iemands ras, dan is voor deze vordering een machtiging vereist van de rechter-commissaris. En in het verlengde hiervan betekent dat als de vordering is gedaan zonder rechterlijke machtiging, de verkregen foto's niet als bewijs mogen worden gebruikt in deze zaak. In dit arrest neemt de HR tot uitgangspunt de bedoeling van de wetgever zoals deze uit de parlementaire geschiedenis van artikel 16 en 18 Wbp blijkt:

'Uit de wetgeschiedenis volgt dat niet alleen gegevens die direct het ras van een persoon betreffen, maar ook gegevens waaruit informatie over het ras van een persoon kan worden afgeleid, zoals een foto van een persoon, als "gevoelige" informatie moet worden aangemerkt, die door de Officier van Justitie slechts kan worden gevorderd op de voet van de artikelen 126nd en 126nf Sv, dus na daartoe door de rechter-commissaris verleende machtiging. De Rechtbank heeft dat terecht tot uitgangspunt genomen. Het middel berust op de opvatting dat in een geval als het onderhavige, waarin de vordering uitdrukkelijk ook betrekking had op foto's van personen, toepassing van genoemde bepalingen alleen in aanmerking komt indien met de vordering is beoogd de desbetreffende gevoelige informatie aan die foto's te ontnemen. Die opvatting is onjuist, zodat het middel faalt'⁹.

Hieruit blijkt dus dat naar het oordeel van de HR foto's van personen wel worden aangemerkt als gevoelige (ras)gegevens waarvoor een machtiging is vereist van de rechter-commissaris, ook als deze foto's niet zijn gevorderd om daaraan rasgegevens te ontnemen. Hierbij verwerpt de HR de juistheid van de voorgestane rechtsopvatting van het OM dat alleen sprake kan zijn van bijzondere of gevoelige gegevens als de foto's zijn gevorderd met het doel om daaruit gegevens betreffende het ras af te leiden. Omdat het om gevoelige gegevens gaat, waarbij de privacy van verdachten ernstig geschonden kan worden, vindt de HR dat er een machtiging is vereist van de rechter-commissaris. De beelden mogen in dit geval niet gebruikt worden als bewijs in het strafrechtelijk onderzoek. De HR kent dus, in tegenstelling tot het CBP, geen betekenis toe aan het doel waarvoor de foto's en het beeldmateriaal worden gebruikt (Zwenne & Mommers, 2010, p. 3).

In lagere rechtspraak lijkt de door de HR gegeven uitleg van het begrip gevoelige of bijzondere gegevens in veel gevallen niet te worden gevolgd. Er zijn uitspraken waarin lagere rechters ervoor kiezen om foto's en beeldopnamen van personen niet aan te merken als 'gegevens betreffende iemands ras'. Een overzicht van deze uitspraken met kernpunten staan in onderstaande tabel:

⁹ Hoge Raad, 23-03-2010, LJN: BK6331

ZIJN FOTO'S EN BEELDOPNAMEN 'RASGEGEVENS' IN DE ZIN VAN ARTIKEL 126ND SV EN ARTIKEL 18 WBP?

Instantie	Datum en LjN	Kerngezichtspunten van de uitspraken
Hoge Raad	23 maart 2010 LjN BK6331	Een machtiging van de rechter-commissaris is vereist voor vorderen naw-gegevens en foto's van reizigers aangezien de foto's bijzondere persoonsgegevens (kunnen) bevatten
Rechtbank Zutphen	15 april 2010 LjN BM1196	Verzameling van bijzondere persoonsgegevens (i.c. rasgegevens) valt niet binnen het doel van het cameratoezicht, en het als bijkomstigheid achteraf kunnen verwerken van gegevens betreffende ras op basis van camerabeelden doet niet af aan rechtmatige toepassing van artikel 126nd Sv
Hof Den Haag	6 mei 2010 LjN BM8433	Algemene bekendheid van aanwezigheid camera's bij geldautomaten maakt dat bij de verwerking van beelden geen sprake is van inbreuk op bescherming persoonsgegevens
Rechtbank Rotterdam	19 mei 2010 LjN BM5003	Algemene bekendheid van aanwezigheid camera's bij geldautomaten maakt geen inbreuk op bescherming persoonsgegevens door impliciete toestemming van de betrokkenen
Hof Arnhem	3 juni 2010 LjN BM6941	Bij de opname van gelaatstrekken is geen sprake van, of niet noodzakelijkerwijs sprake van, verwerking van gevoelige gegevens
Rechtbank Haarlem	11 juni 2010 LjN BM7440	Het doel van de verstrekking van (bijzondere) persoonsgegevens is bepalend voor de rechtmatigheid van de vordering De mate van identificeerbaarheid is bepalend voor de rechtmatigheid van de verwerking Beelden die bijvoorbeeld ter beveiliging van een bedrijfspand zijn gemaakt, vallen niet onder het beschermingsbereik van de Wbp, omdat zij niet initieel op initiatief van de verdachte ter verwerking zijn afgegaan
Rechtbank Amsterdam	5 juli 2010 LjN BN1025	Onevenredige inspanning te leveren ter identificatie van degenen die in beeld gebracht zijn, maakt dat geen sprake is van (bijzondere) persoonsgegevens Er is geen samenstel van gegevens gevorderd waaruit ras en identiteit van een persoon kunnen worden afgeleid Het doel van de gegevensverwerking die volgt uit de plaatsing van camera's is beveiliging, niet identificatie
Rechtbank Rotterdam	22 juli 2010 LjN BN3338 en BN3336	Beelden verkregen door middel van videocameratoezichtbeelden zonder verdere persoonsgegevens zijn geen persoonsgegevens als bedoeld in artikel 16 Wbp De beelden zijn vrijwillig verstrekt aan de politie, zodat een machtiging op basis van artikel 126nf Sv niet nodig was
Rechtbank Arnhem	3 augustus 2010 LjN BN2280	Bij de opname van gelaatstrekken is geen, of niet noodzakelijkerwijs sprake van, verwerking van gevoelige gegevens
Rechtbank Alkmaar	5 augustus 2010 LjN BN3312	Beelden verkregen door middel van videocameratoezichtbeelden zonder verdere persoonsgegevens zijn geen persoonsgegevens als bedoeld in artikel 16 Wbp

Tabel. Kernpunten van de behandelde uitspraken

Bovenaan in deze tabel staat de uitspraak van de HR, waarin een machtiging van de rechter-commissaris vereist is, omdat de gegevens onder de bijzondere gegevens vallen. Daaronder staan negen andere (vergelijkbare) rechtszaken bij lagere rechters. In deze uitspraken is er om verschillende redenen geen sprake is van gevoelige/bijzondere gegevens en is dus geen machtiging van de rechter-commissaris vereist. Het is dus nog niet helemaal duidelijk of en wanneer foto's en beeldmateriaal onder gevoelige/bijzondere gegevens vallen. Dit is ook een probleem, want deze geschetste ontwikkeling in de lagere rechtspraak degradeert de uitspraak van de HR bijna tot de uitzondering op de regel. Het is in beginsel niet aan de rechter om voorbij te gaan aan wat duidelijk uit de wet blijkt, namelijk dat voor het vorderen van gegevens die betrekking hebben op het ras van een persoon extra waarborgen in acht moeten worden genomen. Het gaat, zoals de HR zelf ook aangeeft, de grenzen van de rechtsvormende taak van de rechter te buiten om eigenmachtig deze waarborgen weg te interpreteren. Tegenwoordig kan bij 'dringende noodzaak' de machtiging van de rechter-commissaris ook mondeling worden verleend, die vervolgens binnen drie dagen op schrift moeten worden gesteld. Als er toch een

maatschappelijk onaanvaardbaar probleem met betrekking tot de kwalificatie van foto's en beeldmateriaal lijkt te ontstaan, dan is het aan de wetgever om dit op te lossen. Het zal namelijk niet waarschijnlijk zijn dat de HR de besproken lagere rechtspraak in stand houdt (Zwenne & Mommers, 2010, p. 11).

Dus ook voor het vorderen van beeldmateriaal bestaat het risico dat het niet kan worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak. Het is voor politie en justitie heel belangrijk om na te gaan of de gegevens op het beeldmateriaal vallen onder gevoelige/bijzondere gegevens. Wordt hier niet goed over nagedacht en wordt het beeldmateriaal onrechtmatig in de media geplaatst, dan bestaat er het risico dat de verdachten worden vrijgesproken, omdat het bewijsmateriaal niet gebruikt mag worden als bewijs in een rechtszaak.

4.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal:

'Wie mag, op welke wijze en op basis van welke regelgeving beeldmateriaal vervaardigen en/of vorderen en mag onrechtmatig vervaardigd/gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak?'

Vervaardigen beeldmateriaal

Politie en justitie

In artikel 2 Politiewet 1993 en artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) staat aangegeven dat de opsporingstaak van de overheid onder andere berust bij de politie en de OvJ. Het is voor politie en justitie toegestaan om personen heimelijk te fotograferen of te filmen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek. Zij hebben hier altijd toestemming voor nodig van de OvJ. Dit heet ook wel stelselmatig observeren en is bepaald in artikel 126g, lid 3 Sv. Een technisch hulpmiddel, zoals een camera, mag worden aangewend, voor zover daar geen vertrouwelijke communicatie mee wordt opgenomen. Observatie van buiten een woning in een woning is niet uitgesloten, voor zover het gaat om waarnemingen die zonder technische manoeuvres kunnen plaatsvinden: hetgeen normaal gesproken van buitenaf zichtbaar is, mag worden waargenomen. Het permanent waarnemen door middel van een camera van wat zich in een woning afspeelt, staat volgens de wetgever gelijk aan het betreden van een woning en is niet toegelaten hoewel van het betreden van de woning geen sprake is. Artikel 126k Sv gaat over de bevoegdheden van politie en justitie in een besloten plaats. De opsporingsactiviteiten die op de besloten plaats kunnen worden uitgeoefend, zijn het opnemen van die plaats, het aldaar veiligstellen van sporen, en het aldaar plaatsen van een technisch hulpmiddel, op zich zelf weer een steunbevoegdheid voor de opsporingsactiviteit die er in bestaat de aanwezigheid of plaats van een goed veilig te stellen. Dit artikel is beperkt tot besloten plaatsen, niet zijnde woningen (erf, loods, fabrieks- en bedrijfsruimte, losstaande schuur, etc.). In dit geval geldt dat er toestemming voor nodig is van de OvJ. Wanneer dus niet aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan, mag het beeldmateriaal niet gebruikt worden voor het bewijs in een rechtszaak.

Gemeenten

Het is voor gemeenten toegestaan om cameratoezicht te gebruiken wanneer dat noodzakelijk is om de openbare orde te handhaven. Dit staat in artikel 151c Gemeentewet. De gemeenteraad

kan de burgemeester bij verordening de bevoegdheid verlenen om te besluiten tot de toepassing van cameratoezicht op een openbare plaats, indien het belang van de handhaving van de openbare orde daartoe noodzaakt. De gegevensverwerking bij cameratoezicht op grond van de Gemeentewet valt onder artikel 8 of artikel 9 van de Wet politiegegevens (Wpg). Daar de gegevensverwerking plaatsvindt in het kader van de uitoefening van de politietaak is de Wpg op die verwerking van toepassing. Het moet voor het publiek kenbaar zijn dat er in een bepaald gebied sprake is van cameratoezicht. In afwijking van artikel 8 Wpg, mogen op grond van artikel 151 c, lid 6 Gemeentewet, de camerabeelden gedurende ten hoogste vier weken worden bewaard. In afwijking hiervan kunnen gegevens langer worden bewaard indien er een concrete aanleiding bestaat te vermoeden dat de gegevens noodzakelijk zijn ten behoeve van de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. De beelden worden dan verwerkt ten behoeve van een onderzoek met het oog op de handhaving van de rechtsorde in een specifiek geval (artikel 9 Wpg). Dan is de vernietigingstermijn van vier weken niet meer van toepassing. Ook voor gemeenten geldt dat ze zich aan de gestelde voorwaarden moeten houden. Wanneer gemeenten dat niet doen kunnen de beelden niet worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak en zullen dus als onrechtmatig worden beschouwd.

Burgers en bedrijven

Voor burgers en bedrijven is het ook mogelijk om beeldmateriaal te vervaardigen. Er zijn twee artikelen die deze bevoegdheid beperken, namelijk artikel 441b en 139f van het Wetboek van Strafrecht (Sr). Er zijn ook private organisaties, zoals particuliere recherchebureaus, die zich bezighouden met de opsporing van strafbare feiten. Zij zijn ook bevoegd, onder voorwaarden, om beeldmateriaal te vervaardigen. Burgers en bedrijven moeten zich ook aan een aantal voorwaarden houden. Er mogen bijvoorbeeld alleen beeldopnamen worden gemaakt als dat in het openbaar is aangekondigd. Als de aanwezigheid van camera's niet wordt aangekondigd, bestaat de kans dat het nog steeds is toegestaan. Hier moeten dan wel bijzondere, zwaarwegende redenen voor zijn om gebruik te maken van verborgen cameragebruik. Dit zou kunnen wanneer het plegen van een misdrijf wordt verwacht. In dit geval mag het beeldmateriaal nog wel gebruikt worden als bewijs in een strafzaak.

Ook het gebruik van camera's in woningen of niet-publieke plaatsen moet vooraf worden aangekondigd. Het privacybelang op deze niet-publieke plaatsen weegt zwaarder dan het privacybelang op de publieke plaatsen, vandaar de hogere straf die men kan krijgen. Het is in sommige gevallen gelegitimeerd wanneer het in het kader is van de opsporing of van de bescherming van de nationale veiligheid. Het is in beginsel wel toegestaan om met een verborgen camera een inbreker of dief te filmen, wanneer dit niet is aangekondigd. Dit wil alleen niet zeggen dat iedereen zomaar gefilmd mag worden voor het geval iemand een dief blijkt te zijn.

Dan is er nog aandacht besteed aan verborgen camera's op het werk. Een werkplek of een bedrijfsruimte is namelijk een besloten omgeving en daar mag dus ook niet zomaar gefotografeerd of gefilmd worden. Dit gebeurt voornamelijk als er onderzoek wordt gedaan naar onregelmatigheden, zoals bijvoorbeeld diefstal uit een magazijn. Als de werkgever duidelijke aanwijzingen heeft van betrokkenheid van bepaalde werknemers, mag hij met verborgen camera's proberen de betrokkenheid vast te leggen. De beelden moeten 24 uur nadat ze gemaakt zijn weer verwijderd worden. Er zijn drie belangrijke voorwaarden voor het plaatsen van

verborgen camera's op het werk, namelijk 1) alleen betrokken werknemers mogen worden vastgelegd, 2) werknemers moeten geïnformeerd worden over het cameratoezicht en 3) de werkgever moeten aantonen dat er geen andere oplossing mogelijk was dan verborgen camera's.

De Hoge Raad laat veel ruimte voor het gebruik van bewijsmateriaal dat door particulieren onrechtmatig is verkregen. Zij zeggen dat in het geval noch het OM noch de politie enige bemoeienis heeft gehad met de (onrechtmatige) verkrijging van (beeld)materiaal, het in beginsel gebruikt mag worden als bewijs. Soms is een inbreuk op de privacy toegestaan, wanneer men vermoedt dat er sprake is van een diefstal.

Vorderen beeldmateriaal

In de artikelen 126 nc en verder van het Sv wordt gesproken over het vorderen van (identificerende) gegevens door een opsporingsambtenaar. Het vorderen van zulke gegevens dient op een rechtmatige manier te gebeuren, omdat dit van belang is voor de privacy van de verdachte. Het vorderen mag alleen door opsporingsambtenaren gebeuren. Uitgangspunt bij de toepassing van de bevoegdheden tot het vorderen van gegevens is dat naarmate de te vorderen categorie gegevens omvangrijker of gevoeliger van aard is, zwaardere voorwaarden verbonden worden aan de toepassing van de bevoegdheid. Ervan uitgaande dat foto's en beeldmateriaal gevoelige gegevens zijn, dient er toestemming worden gevraagd bij de OvJ voor het vorderen van de gegevens. Op grond van de artikelen 126nf/126uf Sv kan de OvJ, na een voorafgaande schriftelijke machtiging van de rechter-commissaris, van degene van wie redelijkerwijs kan worden vermoed dat hij toegang heeft tot gevoelige gegevens vorderen om deze gegevens te verstrekken. Op grond van de artikelen 126nf/126uf zijn er een aantal voorwaarden waaraan moet worden voldaan wil het vorderen van beeldmateriaal als rechtmatig worden gezien. De besproken rechtspraak laat zien dat er het risico bestaat de beelden niet als bewijs mogen worden gebruikt, wanneer de vordering van beeldmateriaal niet op een rechtmatige manier gebeurt. Het is voor politie en justitie heel belangrijk om na te gaan of de gegevens op het beeldmateriaal vallen onder gevoelige/bijzondere gegevens. Wordt hier niet goed over nagedacht en wordt het beeldmateriaal onrechtmatig in de media geplaatst, dan bestaat er het risico dat de verdachten worden vrijgesproken, omdat het bewijsmateriaal niet gebruikt mag worden als bewijs in een rechtszaak.

Er zijn overigens door een aantal (lagere) rechters uitspraken gedaan waaruit blijkt dat onrechtmatig gevorderd beeldmateriaal wel als bewijs mag worden gebruikt.

- Algemene bekendheid van aanwezigheid camera's bij geldautomaten maakt dat bij de verwerking van beelden geen sprake is van inbreuk op bescherming persoonsgegevens.
- Verzameling van bijzondere persoonsgegevens (i.c. rasgegevens) valt niet binnen het doel van het cameratoezicht, en het als bijkomstigheid achteraf kunnen verwerken van gegevens betreffende ras op basis van camerabeelden doet niet af aan rechtmatige toepassing van artikel 126nd Sv
- Bij de opname van gelaatstrekken is geen, of niet noodzakelijkerwijs sprake van, verwerking van gevoelige gegevens

Er moet dus heel nauwkeurig worden afgevraagd of er sprake is van gevoelige gegevens en wanneer dit het geval is is er een schriftelijke machtiging nodig van de rechter-commissaris.

5. Bekendmaking beeldmateriaal via gewone en social media

In hoofdstuk 4 is besproken hoe beeldmateriaal van strafbare feiten wordt gemaakt/gevorderd en of dit beeldmateriaal als bewijs in een rechtszaak mag worden gebruikt. Nadat de beelden zijn gemaakt moet er nagedacht worden op welke manier het beeldmateriaal bekendgemaakt/gepubliceerd wordt. In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe en onder welke voorwaarde het beeldmateriaal mag worden wordt bekendgemaakt via de gewone en de social media. In paragraaf 5.1 ga ik mij richten op de bekendmaking van beeldmateriaal in de gewone media. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds politie en justitie en anderzijds burgers en bedrijven. Daarna bespreek ik rechtspraak die erover te vinden is. Vervolgens vertel ik wat over het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) en wat zij vinden van het bekendmaken van beeldmateriaal via de gewone media. Ik sluit de paragraaf af met een samenvatting. In paragraaf 5.2 zal de bekendmaking van beeldmateriaal via de social media worden besproken. Ook hier is weer het onderscheid gemaakt tussen politie/justitie en burgers/bedrijven aangevuld met rechtspraak. Bij de rechtspraak wordt de regelgeving besproken die van toepassing is en er zal worden aangegeven in hoeverre het toegestaan is met betrekking tot de privacy. Vervolgens meld ik wat het CBP er van vindt en sluit ik af met een samenvatting.

Ik heb in dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen gewone media en social media/internet, omdat de social media/internet de laatste jaren steeds meer worden gebruikt en de invloed van social media/internet steeds groter wordt ten opzichte van de gewone media. Ook heb ik onderscheid gemaakt tussen enerzijds politie/justitie en anderzijds burgers/bedrijven. Het is namelijk zo dat ze allebei de mogelijkheid hebben om beeldmateriaal via de gewone en social media te verspreiden, maar ze hebben daarvoor niet dezelfde bevoegdheden en er gelden andere regels. In dit hoofdstuk wordt de volgende deelvraag beantwoord:

‘Onder welke voorwaarden mag de privacy van verdachten worden geschonden door plaatsing van beeldmateriaal van strafbare feiten op social media?’

5.1 Bekendmaking via gewone media

5.1.1 Door politie en justitie

Eerst ga ik bespreken op welke manier politie en justitie beeldmateriaal bekend kunnen maken via de gewone media en aan welk beleid politie en justitie zich daarbij moeten houden.

5.1.1.1 Opsporingsprogramma's

Om criminaliteit te voorkomen en criminelen op te sporen kan de politie de hulp van burgers vragen via de gewone media. Hierbij kan gedacht worden aan televisie, kranten, huis-aan-huis bladen en flyers. Een van de bekendste Nederlandse televisieprogramma's waarin de politie een beroep doet op burgers en hen daarbij vraagt om informatie te leveren over bepaalde misdrijven, is het televisieprogramma Opsporing Verzocht. Het programma is een samenwerking tussen het OM, politie en de AVRO. Vooral de zwaardere misdrijven krijgen in dit programma de aandacht, zoals zware geweldsmisdrijven en levensdelicten. Tijdens dit programma krijgen de kijkers bewakingsbeelden, foto's, reconstructies en compositietekeningen te zien. Ook zijn er enkele regionale opsporingsprogramma's. Voorbeeld is 'Onder de loep', waarbij de medewerking van de kijkers in Twente wordt gevraagd bij het oplossen van verschillende delicten, waaronder diefstal,

overvallen, mishandeling en moord. Een ander voorbeeld is Opsporing Noord. Dit is een samenwerking van RTV Noord met de politie Groningen en het OM. De regionale programma's hebben minder budget voor het maken van reconstructies, waardoor zij verhoudingsgewijs vaker moeten terugvallen op misdrijven waarvan bewakingsbeelden beschikbaar zijn. De regionale opsporingsprogramma's en websites tonen dan ook vele honderden beelden van vernielingen in de openbare ruimte en van winkeldiefstallen. In tegenstelling tot Opsporing Verzocht, worden veelvuldig kleine diefstallen getoond (Van Erp, 2011, p. 7). Naast televisie worden media als internet en telefonie (SMS-alert) steeds vaker gebruikt om relevante informatie van burgers te verkrijgen (Kop, 2011, p. 46-47).

5.1.1.2 Opsporingsbeleid OM met betrekking tot gewone media

Een van de middelen die de politie en het OM kan inzetten bij het oplossen van (ernstige) misdrijven is opsporingsberichtgeving, waar het tonen van beeldmateriaal onder valt. Het OM heeft hiervoor beleid ontwikkeld in de vorm van een aanwijzing, namelijk de Aanwijzing Opsporingsberichtgeving (AO). De AO geeft regels voor het gebruik van opsporingsberichten via de media en somt op welke afwegingen gemaakt moeten worden bij de inzet van dit middel. Ook geeft de AO aan wat opsporingsberichtgeving precies inhoudt, hoe en wanneer het OM de verschillende vormen in kan zetten en aan welke omstandigheden zij daar nog speciale aandacht moeten geven.

De bevoegdheid tot het inzetten van opsporingsberichtgeving is niet expliciet opgenomen in het Sv, maar valt volgens de AO onder de algemene bepalingen van de artikelen 141 en 148. Hierin is bepaald dat de OvJ is belast met de opsporing van strafbare feiten en in dat kader bevelen kan geven aan de overige personen die zijn belast met de opsporing. Er kan bij de inzet van opsporingsberichtgeving sprake zijn van een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, dat wordt beschermd door artikel 8 EVRM. Dat is met name het geval in een opsporingsbericht wanneer tot de persoon herleidbare gegevens worden gebruikt. Een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer is alleen toegestaan als dat bij wet is voorzien. Deze waarborg is ook neergelegd in artikel 10 van de Grondwet (GW).

In de Aanwijzing Opsporingsberichtgeving staat de volgende definitie van opsporingsberichtgeving: *Opsporingsberichtgeving is een opsporingsmiddel in strafvorderlijke zin waarbij de hulp van het publiek wordt ingeroepen via de media en andere openbare berichten, om voor het opsporingsonderzoek relevante informatie te verkrijgen.*

Onder deze ruime definitie vallen opsporingsberichten die gepubliceerd worden via internet, mail, tv, radio, teletekst en kranten. Ook berichten op publieke beeldschermen, in flyers en berichten die, na overleg met OM en/of politie, in media als resultaat van onderzoeksjournalistiek worden getoond, zijn aan te merken als vormen van opsporingsberichtgeving wanneer daarbij de hulp van het publiek wordt gevraagd.

Het is OM verantwoordelijk voor de inzet van opsporingsberichtgeving in een onderzoek naar strafbare feiten. De Hoofdofficier van Justitie moet voor de inzet van opsporingsberichtgeving, op voorstel van de (zaaks)officier van justitie, toestemming geven. De Hoofdofficier van justitie is verantwoordelijk voor de plaatsing en inhoud van het bericht. Hierbij zal een afweging gemaakt worden tussen strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde enerzijds en de persoonlijke levenssfeer anderzijds.

De AO is gebaseerd op artikel 130, lid 4 van de Wet op de rechterlijke organisatie (RO): *'Het College van procureurs-generaal kan algemene en bijzondere aanwijzingen geven betreffende de uitoefening van de taken en bevoegdheden van het openbaar ministerie'*. De huidige AO is nog geldig tot 15 maart 2013.

Op basis van de AO staat het OM in de volgende gevallen opsporingsberichtgeving toe:

1. Onderzoek naar onbekende verdachten:

- bij misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Het gaat hierbij om misdrijven omschreven in artikel 67, lid 1, Sv. Als hoofdregel geldt dat voorlopige hechtenis mogelijk is indien op het misdrijf een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld.
- bij opsporing van vermiste personen, wanneer er ernstig rekening gehouden moet worden met de mogelijkheid dat de vermiste persoon slachtoffer is geworden van een misdrijf gepleegd door een nog onbekende verdachte.
- bij nog niet geïdentificeerde doden, wanneer niet kan worden uitgesloten dat de dode het slachtoffer geworden is van een misdrijf dat is gepleegd door een nog onbekende verdachte.

2. Onderzoek naar niet-gedetineerde onherroepelijk veroordeelden

Deze dienen aangehouden te worden ter uitvoering van een strafoplegging. Politie en OM mogen van deze personen in een opsporingsbericht de identiteitsgegevens en het signalement melden en bovendien een foto tonen, op voorwaarde dat wordt voldaan aan de volgende criteria:

- de Hoofdofficier van Justitie heeft toestemming verleend bij landelijke opsporingsberichtgeving. Dit is dan wel gebeurd na advies van de voorzitter van het Landelijk Overleg Opsporingsberichtgeving (L.O.O.)
- de persoon die wordt gezocht is veroordeeld voor een ernstig misdrijf met een strafbedreiging van acht jaar of meer.
- andere opsporingsmiddelen bieden onvoldoende uitzicht op een aanhouding binnen de gewenste termijn.

3. Onderzoek naar bekende verdachten en ontvluchte veroordeelden

- bekende verdachten zijn verdachten in opsporingsonderzoeken van wie de identiteit bekend is en van wie de opsporing en aanhouding dringend gewenst is
- met ontvluchte veroordeelden worden ontvluchte gedetineerden en verpleegde delinquenten (bijv. TBS-ers), van wie de opsporing en aanhouding dringend gewenst is.

Van deze personen kunnen de politie en het OM de identiteitsgegevens en het signalement melden in een opsporingsbericht en ze kunnen een foto tonen, op voorwaarde dat wordt voldaan aan de volgende criteria:

- er moet toestemming zijn verleend door de voorzitter van het College van procureurs-generaal, via de voorzitter van het L.O.O.

- de gezocht persoon wordt verdacht van / is veroordeeld voor een ernstig misdrijf. Hierbij moet gedacht worden aan gewelds- en zedenmisdrijven met een strafbedreiging van acht jaar of meer.
- er moet sprake zijn van ernstige bezwaren tegen deze verdachte.
- *er is een reële kans op recidivegevaar* (Dit criterium geldt niet voor die personen die verdacht worden van c.q. veroordeeld zijn wegens een misdrijf met een strafbedreiging van 12 jaar of meer).
- andere opsporingsmiddelen bieden onvoldoende uitzicht op een aanhouding binnen de gewenste korte termijn.

Er zijn twee niveaus waarop besloten wordt over de publicatie en verwijdering van opsporingsberichten: landelijk en regionaal. Hiervoor gelden verschillende procedures. Wanneer twijfel bestaat over inzet, aard of effect van de opsporingsberichtgeving moet gekozen worden voor het landelijke niveau.

Landelijk niveau

Publicatie en verwijdering van opsporingsberichtgeving:

- die als doel heeft landelijk aandacht voor het bericht te krijgen,
- in landelijk gevoelige zaken en/of
- in zaken waarin de identiteit van verdachte personen wordt prijsgegeven

wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Hoofdofficier van Justitie onder wiens gezag het betreffende opsporingsonderzoek plaatsvindt. Voor publicatie van landelijke opsporingsberichtgeving is een advies vereist van de voorzitter of plaatsvervangend voorzitter van het L.O.O.

Regionaal niveau

Publicatie en verwijdering van opsporingsberichtgeving:

- die als doel heeft beperkt, namelijk lokaal of regionaal, aandacht voor het bericht te krijgen

wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het Regionaal Overleg Opsporingsberichtgeving (R.O.O.). Voor regionale opsporingsberichtgeving is toestemming vereist van de hoofdofficier van justitie.

Ook het OM houdt rekening met grote (en groter wordende) bereik van verschillende media vormen zoals het internet en de omstandigheid dat eenmaal gepubliceerde berichtgeving op het internet zich bijzonder moeilijk, zo niet onmogelijk, laat verwijderen of herroepen.

Opsporingsberichtgeving kan de persoonlijke levenssfeer of andere belangen van betrokkenen raken (verdachte, slachtoffer, eventueel getuigen). Het OM vindt dat met ieders belang rekening houden bij de beslissing om dit middel in te zetten. De berichtgeving verspreidt zich namelijk als een olievlek over het internet, en zelfs als de informatie bij de bron wordt verwijderd, is het nagenoeg onmogelijk om alle kopieën van de berichtgeving te verwijderen die over het internet zweven. Men kan nog lang achtervolgd worden door iets wat maar kort online heeft bestaan.

5.1.2 Door burgers en bedrijven

Het is voor politie en justitie mogelijk om beeldmateriaal via de gewone media bekend te maken, maar geldt dit ook voor burgers en bedrijven? Het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om een verdachte/veroordeelde publiekelijk te schande te maken. Er wordt vooral benadrukt dat het eigenrichting in de hand werkt en dat is in Nederland verboden.

Dit is ook het risico bij het plaatsen van verdachten op billboards, zoals dat bijvoorbeeld met de relschoppers in Rotterdam is gedaan. Het gevaar is dat burgers zelf opzoek gaan als ze een verdachte denken te herkennen op een billboard, terwijl burgers zich altijd eerst bij de politie moeten melden. Bovendien is er het extra gevaar dat het soms lastig kan zijn om door middel van beelden/foto's iemand op te sporen, omdat mensen namelijk veel op elkaar kunnen lijken en de beelden lang niet altijd van goede kwaliteit zijn. Op die manier kunnen onschuldige burgers slachtoffer worden van geweld dat tegen hen wordt gebruikt. Het opsporen en berechten van verdachten is het monopolie van justitie en het is niet aan burgers om mogelijke verdachten openlijk te schande te zetten.

5.1.3 Rechtspraak met betrekking tot bekendmaking via de gewone media

Dan ga ik nu kijken naar rechtspraak over de bekendmaking via de gewone media door enerzijds politie en justitie en anderzijds burgers en bedrijven. Hierbij ga ik kijken in welk juridisch kader een rechter uitspraak doet, welke afweging de rechter maakt en welke rechtsregels een rol spelen. Ik heb naar rechtspraak gezocht, maar dit betreft voornamelijk civielrechtelijke voorlopige voorzieningsprocedures, waartegen klaarblijkelijk geen hoger beroep is ingesteld. Er zijn op dit moment geen uitspraken te vinden van hogere rechters.

5.1.3.1 Politie en justitie

De moord op Theo van Gogh

Een voorbeeld van een rechtszaak waarin een afweging gemaakt moet worden tussen enerzijds het opsporingsbelang en anderzijds het privacybelang is het tonen van een foto van een verdachte in het televisieprogramma *Opsporing Verzocht*. Dit is een civiele rechtszaak. Eiser, verdacht van de moord op Theo van Gogh, heeft met een kort geding willen voorkomen dat zijn foto wordt uitgezonden in het programma '*Opsporing Verzocht*'. De voorgenomen publicatie van de foto van eiser, zonder zijn toestemming en tegen zijn wil, schaadt onmiskenbaar zijn belangen en maakt inbreuk op eisers recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer als bedoeld in artikel 8 lid 1 EVRM.

Tegenover het grote belang van eiser als verdachte, dat zijn foto niet tegen zijn wil in een nationaal uitgezonden en goed bekeken televisieprogramma wordt getoond, zal volgens de rechtbank een bijzonder zwaarwegend opsporingsbelang moeten staan, wil die publicatie rechtmatig zijn. Dat zwaarwegende opsporingsbelang was volgens de rechtbank in deze zaak aanwezig. Het gaat hier niet om de opsporing van de eiser, die is al opgespoord, maar om de opsporing van eventuele handlangers. Verder is het volgens de rechtbank van belang dat het hier gaat om verdenking van een zeer ernstig misdrijf dat een ernstige inbreuk op de rechtsorde heeft betekend. Het belang van opsporing weegt in dit geval zwaarder dan het belang van eisers persoonlijke levenssfeer.

In artikel 8, lid 2 EVRM is bepaald dat het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer onder bepaalde voorwaarden kan worden beperkt. Die beperkingen moeten bij wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van onder meer de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Zo'n wettelijke beperking die volgens de rechtbank in deze zaak van toepassing is is artikel 22 van de Auteurswet (Aw). Artikel 22 Aw bepaalt thans dat in het belang van de openbare veiligheid alsmede ter opsporing van strafbare feiten afbeeldingen van welke aard door of vanwege de justitie mogen worden verveelvoudigd of openbaar tentoon gesteld of verspreid. Het gaat dan om portretten of ander beschermd materiaal, zoals objecten of zelfs teksten. Deze portretten mogen door verschillende vormen worden openbaargemaakt. Daarmee wordt buiten twijfel gesteld dat ook het uitzenden van een foto van een door de justitie gezochte persoon door middel van een televisieprogramma of het beschikbaar stellen van die foto op een website van de politie is toegestaan. Hierbij is het wel belangrijk dat politie en justitie bij de bekendmaking van beeldmateriaal in een televisieprogramma zich moeten houden aan de regels van de AO. In deze zaak zijn het landsbelang en het belang van de openbare veiligheid zeer groot en daarom mocht volgens de rechtbank de foto van de man in Opsporing Verzocht worden getoond.

Het is overigens wel belangrijk om aan te geven dat artikel 22 Aw justitie geen vrijbrief geeft om portretten van alle mogelijke verdachte personen op de televisie te tonen. Justitie moet immers rekening houden met de gerechtvaardigde belangen van de geportretteerden. Het komt erop neer dat voor het antwoord op de vraag of de voorgenomen publicatie van de foto onrechtmatig is jegens eiser een afweging moet worden gemaakt tussen de belangen van eiser (privacybelang) en het opsporingsbelang. Deze afweging moet zorgvuldig worden gemaakt en daarbij moeten alle bijzonderheden van het geval in acht worden genomen.

Uiteindelijk is de rechtbank tot de slotsom gekomen dat dan ook aan de vereisten van artikel 8 lid 2 EVRM is voldaan en dat in dit geval het belang van opsporing zwaarder weegt dan het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer¹⁰.

Bestorming Maasgebouw

Het komt ook voor dat het tonen van foto's van verdachten niet rechtmatig is, omdat het belang van de persoonlijke levenssfeer zwaarder weegt dan het belang van de opsporing. Dit kwam naar voren in een uitspraak over een verdachte in Rotterdam die op 17 september 2011 het Maasgebouw bestormde. De verdachte heeft op basis van artikel 359a Sr gepleit voor bewijsuitsluiting, omdat het bewijs onrechtmatig zou zijn verkregen. De politierechter vond dat het tonen van een foto van de verdachte op het internet, in de krant, in het programma Opsporing Verzocht en op billboards in Rotterdam een inbreuk oplevert op de privacy van de verdachte, namelijk schending van artikel 8, lid 1 EVRM. Volgens artikel 8, tweede lid EVRM mag een dergelijke inbreuk alleen plaatsvinden voor zover deze bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming

¹⁰ Rechtbank Amsterdam, 29-11-2004, LJN: AR6898

van de rechten en vrijheden van anderen. De politierechter was van oordeel dat het door de OvJ genoemde artikel 141 Sr geen grond geeft om een dergelijke inbreuk op het privacyrecht van de verdachte te rechtvaardigen. Ook is er naar het Nederlands recht geen voorziening getroffen als bedoeld in artikel 8, tweede lid EVRM die een dergelijke inbreuk rechtvaardigt. Hierdoor is er sprake van onherstelbaar vormverzuim en daarom heeft de politierechter besloten tot strafvermindering van de verdachte. Er is door de politierechter aangegeven dat bewijsuitsluiting een te verstrekkende sanctie is, gezien het feit dat het OM eerst minder vergaande middelen heeft ingezet om de identiteit van de verdachte te achterhalen. Daarom heeft de politierechter het vormverzuim gecompenseerd door de hoogte van de straf in verhouding tot de ernst van het verzuim te verlagen¹¹. De slotsom is hier dat niet aan de vereisten van artikel 8 lid 2 EVRM is voldaan en dat in dit geval het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer zwaarder weegt dan het opsporingsbelang.

Er moet zowel bij civiele rechtszaken als bij strafzaken heel nauwkeurig en goed beargumenteerd een afweging worden gemaakt tussen het privacybelang en het opsporingsbelang door de OvJ. In artikel 8, lid 2 EVRM is bepaald dat het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer onder bepaalde voorwaarden kan worden beperkt. Die beperkingen moeten bij wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van onder meer de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van strafbare feiten en de bescherming van rechten en vrijheden van anderen. Het verschil tussen de bovenstaande uitspraken laat zien dat een wettelijke beperking op basis van artikel 22 Aw volgens de rechtbank wel is toegestaan en zodoende mag er inbreuk worden gemaakt op iemand persoonlijke levenssfeer. In de tweede rechtspraak kwam naar voren dat een wettelijke beperking op basis van artikel 141 Sr geen grond geeft om een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer te rechtvaardigen. De wettelijke basis voor de beperking is dus heel belangrijk bij de vraag of de publicatie is toegestaan. Een foto in de media is altijd een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de verdachten, maar is gerechtvaardigd wanneer dat bij wet is voorzien.

Strandrellen Hoek van Holland

Een derde voorbeeld zijn de strandrellen in Hoek van Holland. De advocaat van een verdachte heeft ter terechtzitting het verweer gevoerd dat het tonen van de foto van de verdachte in het programma "Opsporing verzocht" onrechtmatig is geweest en dit levert een onherstelbaar vormverzuim op. Het doel van het tonen van foto's van de verdachte op televisie was het achterhalen van de identiteit en verblijfsplaats van de verdachte in verband met de verdenking van een strafbaar feit. Artikel 1 van het Wetboek van Strafvordering eist voor opsporing waarmee een meer dan beperkte inbreuk op het recht van privacy van burgers wordt gemaakt een formeelwettelijke basis. Gelet op het feit dat de verdachte duidelijk herkenbaar werd getoond, "Opsporing verzocht" nationaal wordt uitgezonden, de foto's en de uitzending ook op de website van opsporing zijn geplaatst en in detail werd aangegeven waarvan de verdachte werd verdacht betreft het meer dan een beperkte inbreuk op de privacy van de verdachte. Voor deze inbreuk bestaat geen wettelijke basis. Er is slechts de "Aanwijzing Opsporingsberichtgeving" van het college van Procureurs Generaal. Uiteraard kan dit college de taak van de wetgever niet uitoefenen. Dit brengt mee dat het tonen van de foto van de verdachte

¹¹ Rechtbank Rotterdam, 08-05-2012, Parketnummer: 10/691260-11

onrechtmatig is geweest.

Uiteindelijk werd dit verweer verworpen door de voorzieningenrechter. De rechter overweegt hier het volgende: De inzet van opsporingsberichtgeving zoals hier aan de orde, levert onmiskenbaar een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de verdachte op. Bij het inzetten van een dergelijk middel dient het OM dan ook een zorgvuldige afweging te maken van het belang van de strafrechtelijke handhaving enerzijds en de persoonlijke levenssfeer anderzijds. Deze rechter geeft aan dat een wettelijke basis hiervoor biedt artikel 2 van de Politiewet 1993. Ingevolge deze wettelijke bepaling is de politie bevoegd handelingen te verrichten welke de in die bepaling aan haar opgedragen taak meebrengt en dat ook, indien door zulke verrichtingen een beperkte inbreuk op de persoonlijke levenssfeer zou worden gemaakt, de globale taakomschrijving van artikel 2 Politiewet 1993 daarvoor een toereikende wettelijke grondslag biedt. Hieruit volgt dat het tonen van foto's in het programma "Opsporing verzocht" naar het oordeel van de rechtbank voldoende wettelijke basis vindt in artikel 2 van de Politiewet, terwijl niet is gebleken dat het OM door dit opsporingsmiddel in te zetten doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte heeft gehandeld. Daarbij is van belang dat de gebeurtenissen op het strandfeest in Hoek van Holland in de volle openbaarheid hebben plaatsgevonden. Er beroering door ontstaan in de maatschappij en de rechtsorde is ernstig geschokt. Verder is van belang dat zich geen getuigen hebben gemeld en andere manieren om de zaak op te lossen het OM kennelijk niet ten dienste stonden. Ten slotte speelt de aard van de verdenking een rol. Ook is er door het OM voldaan aan alle formele eisen die de aanwijzing stelt¹².

Uit deze voorbeelden kan ik concluderen dat door het tonen van beeldmateriaal er altijd inbreuk wordt gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van verdachten. Volgens artikel 8, lid 2 EVRM is een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer toegestaan wanneer dat bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van onder meer de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van strafbare feiten en de bescherming van rechten en vrijheden van anderen. Artikel 8 van het EVRM eist dat als inbreuken plaatsvinden, deze voorzien moeten zijn in de wet en noodzakelijk moeten zijn op grond van een aantal nader aangegeven gronden. Uit de jurisprudentie van het Europese Hof voor de rechten van de mens (EHRM) blijkt dat een beperking op verschillende wijze 'bij de wet' kan zijn voorzien: een wet in formele zin, een wet in materiële zin, een beleidsregel of zelfs een in de jurisprudentie gevormde regel. Deze wet of regel moet echter wel voor de burger toegankelijk zijn en voorts zo precies zijn dat de burger in staat is zijn concrete gedrag daarnaar te richten (MvT, Wet bescherming persoonsgegevens). Een voorbeeld van een beleidsregel is de AO. Bij de Staat (de minister van Justitie), meer in het bijzonder het OM, rust het vervolgingsmonopolie en dientengevolge een ruime beleidsvrijheid bij de vraag of een strafrechtelijk onderzoek moet worden ingesteld en zo ja, op welke wijze dat onderzoek moet worden ingericht. Vast staat dat de opsporingsberichtgeving een opsporingsmiddel is in strafvorderlijke zin teneinde de opsporing en bewijsvergaring te bevorderen en dat het inzetten van dat middel tot de verantwoordelijkheid van het OM behoort. Zij moeten hierbij de AO gebruiken¹³.

¹² Rechtbank Rotterdam, 19-02-2010, LJN: BL4551

¹³ Rechtbank 's-Gravenhage, 12-05-2009, LJN: BI3527

Uit het derde voorbeeld blijkt ook dat het bepalend kan zijn waar een strafbaar feit heeft plaatsgevonden en of er andere manieren mogelijk zijn, die minder inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer, op zaken op te lossen. Hier komen dus het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel naar voren. Ook kan de aard van de verdenking een rol spelen.

Dat betekent dat op voorhand nooit gezegd kan worden of het tonen van beeldmateriaal in de gewone media een te grote inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer, maar dat dit per geval heel zorgvuldig moet worden afgewogen. Er zijn namelijk verschillende factoren waar rekening mee gehouden dient te worden.

5.1.3.2 Burgers en bedrijven

Foto winkeldievegge in sigarenwinkel

Eerder is al aangegeven dat het voor burgers niet is toegestaan om een verdachte/veroordeelde publiekelijk te schande te maken. Op 26 augustus 2004 heeft een voorzieningenrechter in Amsterdam uitspraak gedaan over de vraag of het toegestaan is om foto's op te hangen van een vermeende winkeldievegge in de etalage van een winkel. De vermeende winkeldievegge heeft op basis van artikel 6:162 Burgerlijk Wetboek (Bw) een procedure aangespannen tegen de winkelier, omdat er een onrechtmatige daad tegen haar zou zijn gepleegd. Volgens de vermeende winkeldievegge heeft de winkelier in strijd gehandeld met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, terwijl evenmin sprake was van een rechtvaardingsgrond (artikel 6:162, lid 2 Bw). Bovendien is daarbij inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de vrouw.

In deze zaak heeft de voorzieningenrechter bepaald dat het ophangen van een foto van de vermeende winkeldievegge in strijd is met artikel 21 van de Auteurswet. Door zonder opdracht of instemming van de vrouw over te gaan tot publicatie c.q. openbaarmaking van haar beeltenis heeft de winkelier de portretrechten van de vrouw geschonden, hetgeen op grond van artikel 21 Aw niet is toegestaan, nu de vrouw een redelijk belang heeft dat zich tegen publicatie verzet. Dit redelijk belang is dat publicatie van de foto van de vrouw een diffamerend en stigmatiserend effect heeft gehad en thans nog steeds op haar heeft. Door de foto te openbaren en mee te werken aan publicaties in de media alsmede door de tekst "Deze vrouw heeft hier gestolen" te verbinden aan de foto is de privacy van de vrouw op ernstige wijze geschonden

Uit de omstandigheid dat de vrouw de winkel is binnengekomen, terwijl op een bord bij de deur de aanwezigheid van videobewaking werd aangekondigd, kan toestemming tot het maken van video-opnamen worden afgeleid, maar geen impliciete toestemming tot openbaarmaking van een foto. Een foto met daarbij de tekst "Deze vrouw heeft hier gestolen" heeft een veel grotere impact dan vluchtige beelden van een bewakingscamera op een scherm in de winkel.

De vrouw heeft een redelijk belang dat zich tegen openbaarmaking verzet, namelijk het diffamerende en stigmatiserende effect dat van een foto met daarbij de tekst "Deze vrouw heeft hier gestolen" uitgaat. Door de openbaarmaking van de foto, mee te werken aan publicaties in de media, als ook door de tekst 'deze vrouw heeft hier gestolen' te verbinden aan een foto, werd bovendien de privacy geschonden op een ernstige manier. Dit levert schending op van artikel 10 GW, artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 17 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten Politie Rechten (IVBPR). Het ophangen van de foto is in beginsel ook in strijd met artikel 21 Auteurswet, tenzij het belang van de winkelier zwaarder weegt. De winkelier heeft als zijn

belang aangevoerd de bescherming van zijn eigendom – nu andere middelen zoals een kostbaar bewakingscamera systeem en aangifte bij de politie geen effect sorteerden –, het algemene belang – andere winkeliers in staat stellen veelplegers te herkennen en generale preventie – en het recht op vrijheid van meningsuiting.

De voorzieningenrechter vindt het begrijpelijk dat, zolang die diefstallen nog niet effectief bestreden worden, de winkeliers zoeken naar middelen om winkeldiefstal tegen te gaan dan wel om alsnog betaling voor de gestolen waren te krijgen. Daarbij mogen de winkeliers echter uitsluitend rechtmatige middelen gebruiken en derhalve niet in strijd met de wet handelen. Een publicatie als de onderhavige – die een element van straf in zich heeft – levert volgens de voorzieningenrechter eigenrichting op jegens de vrouw en dat is in ons recht niet toegestaan. Het opsporen en berechten van verdachten is namelijk het monopolie van justitie en het is niet aan burgers om mogelijke verdachten openlijk te schande te zetten.

Het beroep van de winkelier op het algemeen belang kan evenmin slagen. Uit artikel 22 van de Auteurswet volgt dat het verspreiden van afbeeldingen in het belang van de openbare veiligheid alsmede ter opsporing van strafbare feiten slechts is voorbehouden aan justitie en niet aan burgers en bedrijven.

Bij deze stand van zaken vindt de rechtbank dat de belangenafweging niet anders dan in het nadeel van de winkelier kan uitvallen en moet de onderhavige actie van de winkelier voorshands als onrechtmatig worden aangemerkt.

Volgens de rechtbank is het plaatsen van de foto ook in strijd met de Wet Bescherming Persoonsgegevens. De videobeelden die gemaakt zijn met een bewakingscamera zijn aan te merken als een bestand in de zin van artikel 1, onder c Wbp, nu er sprake is van een gestructureerd geheel van persoonsgegevens. De verwerking van deze gegevens door de winkelier valt onder de Wbp. De vrouw heeft geen ondubbelzinnige toestemming gegeven voor de verwerking van de videobeelden tot een foto, zoals vereist is in artikel 8, onder a Wbp. Bovendien prevaleert het belang van de vrouw bij de in artikel 8, onder f Wbp bedoelde belangenafweging. Volgens artikel 16 jo. 22 Wbp is het verwerken van strafrechtelijke persoonsgegevens voorbehouden aan organen die krachtens de wet belast zijn met de toepassing van het strafrecht.

De winkelier werd uiteindelijk veroordeeld tot het ophangen van een tekstuele rectificatie op dezelfde plek als waar de foto had gehangen en de dat moest gedurende de duur dat die foto daar ook had gehangen. Verder gebood de rechter dat hij de in zijn bezit zijnde kopieën van de vrouw vernietigde¹⁴. De slotsom is hier dat het ophangen van de foto schending oplevert van artikel 10 GW, artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 17 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten Politie Rechten (IVBPR). Bovendien is het ophangen van de foto in strijd met artikel 21 Aw. Ook kon de winkelier geen beroep doen op artikel 22 Aw, omdat het verspreiden van afbeeldingen in het belang van de openbare veiligheid alsmede ter opsporing van strafbare feiten slechts is voorbehouden aan justitie. Het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer weegt in dit geval zwaarder dan het opsporingsbelang.

¹⁴ Rechtbank Amsterdam, 26-08-2004, LJN: AQ7877

Verspreiden flyers veroordeelde pedofiel

Op 15 december 2010 heeft de voorzieningenrechter in Utrecht uitspraak gedaan over een bewoner die flyers in een straat heeft verspreid, waarin bewoners werden gewaarschuwd dat er een veroordeelde pedoseksueel in hun straat woont en tevens werden persoonsgegevens genoemd.

Na deze flyeractie is de bewoner in contact getreden met de media en deze zaak heeft mede daardoor ook veel media aandacht gekregen. Ook is er nog een protestmars georganiseerd tegen de veroordeelde pedoseksueel.

De voorzieningenrechter is van oordeel in deze civiele rechtszaak dat gedaagde door het verspreiden van de flyers, waarin wordt vermeld dat eiser een veroordeelde pedoseksueel is en zijn naam en adres wordt genoemd, en zijn publicatie van 21 december 2009 op een website, waarbij eveneens tot eiser herleidbare persoonsgegevens worden vermeld en hij een pedoseksueel wordt genoemd, heeft gehandeld in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt (artikel 6:162, lid 2 Burgerlijk Wetboek) en heeft daarbij inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van eiser. Het levert in dit geval schending op van artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW.

Gelet op de emoties die bij het publiek ten aanzien van pedoseksuelen leven, hadden de flyers, de protestmars en de publicatie van 21 december 2009 als voorzienbaar en te verwachten neveneffect dat eiser door derden op onrechtmatige wijze met zijn verleden zou worden geconfronteerd. Dit is feitelijk ook gebeurd. Het afgelopen jaar is hij door buurtbewoners zodanig getreiterd en geïntimideerd dat in samenspraak met politie, justitie en de burgemeester is besloten dat verhuizing naar een andere gemeente noodzakelijk is.

Het recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 10 EVRM en artikel 7 GW) waar gedaagde zich op beroept, weegt in de gegeven omstandigheden niet dusdanig zwaar dat het onrechtmatige karakter aan het verspreiden van de flyers, het organiseren van de protestmars en de publicatie van 21 december 2009 komt te ontvallen. De voorzieningenrechter acht de - voor gedaagde voorzienbare - persoonlijke gevolgen van deze acties voor de veroordeelde pedoseksueel onnodig groot. Het maatschappelijke belang van bescherming van kinderen en hun ouders voor pedoseksuelen, waarvoor gedaagde zich sterk zegt te maken, dient naar het oordeel van de voorzieningenrechter op een andere wijze te worden behartigd. De handelwijze van gedaagde werkt eigenrichting in de hand. Hiervoor kan in rechte geen steun worden gevonden. Het is de taak van de overheid om ervoor te zorgen dat de veiligheid van het publiek op afdoende wijze wordt gegarandeerd door het inzetten van geëigende instrumenten¹⁵.

In dit voorbeeld is naast de privacywetgeving (artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW), ook artikel 6:162 van het Burgerlijk Wetboek (BW) van toepassing. Het is voor burgers dus niet toegestaan om andere burgers publiekelijk te schande te maken, omdat het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer dan wordt geschonden. Bovendien werkt het eigenrichting in de hand wat verboden is. Het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer weegt in dit geval zwaarder dan het recht op vrijheid van meningsuiting.

¹⁵ Rechtbank Utrecht, 15-12-2010, LJN: B07295

5.1.4 College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) en bekendmaking via gewone media

In de Europese privacyrichtlijn, waarvan de Wbp een uitvloeisel is, staat dat in elke lidstaat een toezichthoudende autoriteit moet zijn. Deze toezichthoudende autoriteit moet zijn taak in volledige onafhankelijkheid vervullen. In Nederland is het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) bij wet (Wbp) aangesteld als toezichthouder op het verwerken van persoonsgegevens. De taken van het CBP vloeien weer voort uit de Europese privacyrichtlijn. De taken van het CBP bestaan voor het grootste gedeelte uit bevoegdheden en voor een klein deel uit verplichtingen. Het CBP kan over de uitoefening zelf beslissen, met inachtneming van de wet en het oordeel van de rechter. Het CBP heeft een betrekkelijk grote ruimte om zelf invulling aan zijn taken te geven en daarbij prioriteiten te stellen. De taken van het CBP vallen uiteen in vier onderdelen:

- Toezicht; Het CBP houdt toezicht op de naleving en toepassing van wetten die het gebruik van persoonsgegevens regelen. Het CBP kan ambtshalve of op verzoek van een belanghebbende een onderzoek instellen naar de wijze waarop ten aanzien van gegevensverwerking toepassing wordt gegeven aan het bepaalde bij of krachtens de wet (Artikel 60 Wbp). Een aantal gegevensverwerkingen is onderworpen aan een voorafgaand onderzoek (VO) door het College bescherming persoonsgegevens (CBP). Dit wordt geregeld in artikel 31 Wbp. Het gaat om verwerkingen die naar het oordeel van de wetgever een bijzonder risico inhouden voor de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen, zoals het verwerken van strafrechtelijke/bijzondere gegevens (artikel 31, lid 1, onder c Wbp). Voordat zulke gegevens worden verwerkt, zal het CBP daarnaar een onderzoek instellen.
- Advisering; Op grond van de Wbp of uit eigen beweging de regering en/of het parlement adviseren over voorgenomen wet- en regelgeving die betrekking heeft op de verwerking van persoonsgegevens. Adviezen van het CBP zijn niet-bindend, maar omdat een dergelijk advies van het CBP als toezichthouder van grote betekenis kan zijn, is onder meer voorzien in de mogelijkheid van bezwaar. Een bezwaar leidt tot heroverweging en zo nodig aanpassing van de afgegeven verklaring, maar het blijft daarbij steeds gaan om een (niet bindend) advies.
- Voorlichting, informatieverstrekking en verantwoording; Helderheid verschaffen aan verantwoordelijken over de uitleg van wettelijke normen in de vorm van richtsnoeren of zienswijzen. Ook het publiceren van een jaar verslag valt hieronder.
- Internationale taken; Deelname aan verschillende internationale en Europese gremia, waaronder de Artikel 29-werkgroep van Europese privacytoezichthouders, waarvan het CBP thans het voorzitterschap bekleedt en Vertegenwoordiging in verschillende toezichthoudende organen in EU-verband.

Het CBP is aan te merken als een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO). Het CBP kan op grond van de Wbp besluiten nemen, waartegen bezwaar en beroep open staat bij de bestuursrechter. Het CBP kan een onderzoek instellen (artikel 60 Wbp) en deelt in dat geval zijn bevindingen mede aan de betrokkene en verantwoordelijke voor de gegevensverwerking. Indien het onderzoek ambtshalve geschiedt, kan het leiden tot een meer vrijblijvende rapportage, bijvoorbeeld in het jaarverslag van de Kamer, maar onder omstandigheden evenzeer tot een van de sancties, genoemd in hoofdstuk 10 Wbp. Geschiedt het onderzoek op verzoek van een betrokkene of een belanghebbende, dan leidt het tevens tot een mededeling of bericht over de bevindingen van de

Kamer aan deze. Tegen deze mededeling of dit bericht staat – wegens ontbreken van een rechtsgevolg – geen bezwaar of beroep open.

Het VO omvat een of twee fases: een voorbereidend onderzoek en eventueel een nader onderzoek. Het voorbereidend onderzoek dient ertoe om te beoordelen of er tot een nader onderzoek zal worden overgegaan. Hierna volgen een voorlopig besluit (ontwerpbesluit) en een definitief besluit (verklaring omtrent de rechtmatigheid).

Het besluit om al dan niet een nader onderzoek in te stellen en de verklaring van het CBP over de rechtmatigheid van de verwerking zijn besluiten in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Tegen het besluit om al dan niet een nader onderzoek in te stellen kan binnen zes weken bezwaar worden gemaakt bij het CBP. Tegen de definitieve verklaring omtrent de rechtmatigheid kan binnen zes weken na publicatie van het definitieve besluit beroep worden ingesteld bij de rechtbank. Het kan zijn dat de mogelijkheid van het instellen van beroep vervalt als er geen zienswijze op het conceptbesluit kenbaar is gemaakt.

Naar aanleiding van een onderzoek kan het CBP een besluit nemen om bestuursdwang uit te oefenen (artikel 65 Wbp). Het CBP kan in plaats van het uitoefenen van bestuursdwang ook een last onder dwangsom opleggen (artikel 5:32, lid 1 Algemene Wet Bestuursrecht). Een last onder dwangsom houdt in dat een overtreding ongedaan wordt gemaakt of om herhaling van de overtreding te voorkomen. Het CBP kan ook een bestuurlijke boete opleggen vanwege het niet melden van een gegevensverwerking bij het CBP of bij een functionaris voor de gegevensbescherming, als die is aangesteld (artikel 66 Wbp). In andere gevallen van wetsovertreding kan het CBP op dit moment geen bestuurlijke boete opleggen. Dan moet het CBP terugvallen op de bevoegdheid om een onderzoek in te stellen (ambtshalve of naar aanleiding van een klacht) en vanwege wetsovertreding vervolgens een last onder dwangsom opleggen of bestuursdwang toepassen. In het geval van het plaatsen van beeldmateriaal op internet kan er op dit moment alleen een last onder bestuursdwang en/of last onder dwangsom worden toegepast.

Het CBP heeft met betrekking tot de civiele rechtszaak in 2004¹⁶ een algemene uitspraak gedaan over de toelaatbaarheid van het publiceren van foto's door private partijen van personen die als verdachten van een strafbaar feit worden aangemerkt, op voor het publiek zichtbare plaatsen. Het CBP zegt dat dit niet geoorloofd is gelet wat op grond van de Wbp is gesteld. Het is niet zo dat het winkels vrij staat onder de geldende regelgeving om over te gaan tot maatregelen waarmee de betrokken persoon in feite publiekelijk wordt veroordeeld. Beoordeling van strafbare feiten is uiteindelijk voorbehouden aan de strafrechter. Het publiceren van foto's van vermeende dieven in de media door winkeliers is dus niet toegestaan. Voor zover foto's van verdachten door politie en/of justitie wordt gepubliceerd gelden de regels zoals die zijn vastgelegd in de AO. In deze Aanwijzing zijn waarborgen opgenomen om niet gewenste neveneffecten te voorkomen. De uitspraak van het CBP is niet bindend. Tegen een uitspraak van het CBP is bezwaar en beroep bij een rechter mogelijk (CBP, 30-05-2006).

¹⁶ Rechtbank Amsterdam, 26-08-2004, LJN: AQ7877

5.2 Bekendmaking via internet en social media

In paragraaf 5.1 is de bekendmaking van beeldmateriaal via de gewone media besproken. In deze paragraaf ga ik het hebben over de bekendmaking van beeldmateriaal via internet en de social media.

5.2.1 Internet en social media

Social media is de benaming voor online platformen waar de gebruikers, met geen of weinig tussenkomst van een redactie, de inhoud verzorgen. Onder deze platformen vallen weblogs, wiki's, fora, sociale netwerken als Facebook en LinkedIn en diensten als Twitter, SMS en YouTube (Smet, 2011, p. 6).

Frissen noemt de volgende karakteristieken van social media:

1. Het ontstaan van platforms op het internet waar gebruikers zich kunnen organiseren, samenwerken, vriendschappen onderhouden, delen, ruilen, handelen en/of creëren, die
2. open toegankelijk zijn,
3. waardoor een actieve inbreng van gebruikers mogelijk is,
4. en waar alles wat op die platforms gebeurt maximaal geëxploiteerd wordt. Met dit laatste wordt vooral bedoeld op het creëren van waarde door gebruikers; waar vroeger de gebruikerswaarde vooral was gekoppeld aan hun rol als consument, is die waarde nu gemaximaliseerd, doordat gebruikers veel meer rollen op zich gaan nemen. Voorbeelden zijn dat je zelf bepaalde zaken publiceert of nieuwe dingen creëert. Men neemt een veel actievere rol op zich (Frissen et al., 2008, p. 9).

Internet is in een relatief korte tijd het belangrijkste communicatiemiddel geworden voor burgers. Voorheen waren internetgebruikers passieve informatieconsumenten. Tegenwoordig is het vooral zo dat internetgebruikers consument en producent tegelijk zijn. Ze gebruiken niet alleen de aangeboden informatie en diensten op het internet, maar bieden ze zelf ook aan. Mensen verspreiden informatie door middel van weblogs, bieden foto's aan of plaatsen filmpjes op het internet. Door middel van social media wordt informatie uitgewisseld, kennis gedeeld en samengewerkt. Deze ontwikkeling wordt ook wel 'Web 2.0' genoemd. Het huidige internet wordt naast Web 2.0 ook wel 'social web' of 'social media' genoemd. Web 2.0 is dus niet de tweede versie van het World Wide Web, maar het verwijst naar een tweede generatie toepassingen waarin het delen van informatie door gebruikers en het samenwerken tussen gebruikers centraal staat. Dat is ook de reden dat in mijn scriptie het huidige internet onder social media valt, omdat er op het internet ook informatie wordt uitgewisseld en kennis gedeeld kan worden. Ik ga het in dit onderzoek met name over 'social media' hebben.

Voor de opsporing van strafbare feiten is de politie vaak afhankelijk van de medewerking van de burger. Burgerparticipatie bij het politiewerk is van alle tijden. Uit wetenschappelijk onderzoek is ook gebleken dat burgers de belangrijkste succesfactor blijken te zijn voor het efficiënt en effectief opsporen (Maquire, 2008). Of een misdaad wordt opgelost, wordt in belangrijke mate bepaald door de kwaliteit en kwantiteit van informatie die burgers na een misdaad geven aan de politie. Een van de gedachten dat burgers worden betrokken bij de opsporing is 'wisdom of the crowds', het principe dat een grote groep mensen een betere keuze maakt dan experts, ongeacht wat de achtergrond is van die mensen. De manier waarop burgers worden betrokken is door de technologische ontwikkelingen aan veranderingen onderhevig. Door het ontstaan van de social

media zijn de mogelijkheden voor informatie-uitwisseling en communicatie uitgebreid. De politie moet ook mee met deze ontwikkeling en zal social media moeten inzetten om burgers te betrekken bij de politie. Bij de politie wordt vaak gekozen voor een crossmediale inzet van beelden, wat inhoudt dat beelden zowel op sites van de politie worden geplaatst als op de social media (Kop, 2011, p.45).

Er wordt binnen de 25 korpsen op verschillende manieren gebruikt gemaakt van het inzetten van beeldmateriaal in de opsporing. Aan de hand van het onderzoek van Van den Bogaard (2010) zal een aantal websites besproken worden waarop beeldmateriaal van misdrijven wordt geplaatst en vervolgens ga ik de verschillende social media bespreken die voor de opsporing worden ingezet.

5.2.2 Door politie en justitie

Het gerechtshof in Arnhem heeft in een arrest van 17 juni 2012 het volgende gezegd over het tonen van beeldmateriaal op internet waar strafbare feiten op staan: *'Ingevolge artikel 2 van de Politiewet 1993 is de politie bevoegd handelingen te verrichten welke de in die bepaling aan haar opgedragen taak meebrengt. De algemene taakomschrijving van dit artikel in combinatie met het bepaalde in de artikelen 141 en 142 Wetboek van Strafvordering biedt naar het oordeel van het hof een toereikende wettelijke grondslag voor het tonen van de beelden op internet'*. Het is voor politie en justitie dus toegestaan, gelet op deze uitspraak, om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet te zetten (NOB, 24-09-2012).

5.2.2.1 Internetsites

- politie.nl: Dit is de officiële website van de Nederlandse politie. Onder het kopje 'opsporing' staan verschillende filmpjes van misdrijven waar de politie graag meer over te weten wilt komen. Hierbij gaat het om misdrijven als diefstal, inbraak, overval en moord. Ieder soort misdrijf worden op de website geplaatst. Er staan aankondigingen van verschillende opsporingsberichten waarbij de hulp van burgers belangrijk kan zijn. Ook zijn er foto's te zien van vermiste personen en van personen die op de Nationale Opsporingslijst staan. Via deze site kan er bovendien worden doorgelinkt naar regionale opsporingsprogramma's.

- depolitiezoekt.nl: met deze website vragen de politie en het OM de hulp van burgers bij het vinden van personen op deze website. Deze personen worden gezocht, omdat ze verdacht worden van een misdrijf, ofwel omdat ze onherroepelijk veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf voor het plegen van een ernstig misdrijf (www.depolitiezoekt.nl). Op deze site worden verschillende soorten misdrijven geplaatst, maar ook wordt er opzoek gegaan naar eigenaren van spullen die vermoedelijk gestolen zijn. Het beeldmateriaal op deze site zijn foto's van verdachten/veroordeelden en bewakingsbeelden. Het korps Amsterdam-Amstelland is beheerder van deze website. Op deze sites staan foto's van de verdachte/veroordeelde en er staan ook dynamische bewakingsbeelden op.

- politieonderzoeken.nl: op deze site kunnen burgers de politie helpen bij het oplossen van ernstige misdrijven. Dit zijn misdrijven, zoals een (mogelijk) opzettelijk levensdelict, ernstig zedendelict, gijzeling, brandstichting met ernstige gevolgen, ontvoering en andere misdrijven tegen de lichamelijke integriteit waarop een strafbedreiging staat van minimaal twaalf jaar. Tevens moet hierbij sprake zijn van een (te verwachten) grote maatschappelijke impact (Van

den Bogaard, 2010, p. 24). Doordat onderzoeken zo volledig mogelijk op de website worden geplaatst en de burgers in te schakelen probeert de recherche tot nieuwe aanknopingspunten te komen. Het doel van deze website is om burgers op een interactieve manier te betrekken bij het oplossen van ernstige misdrijven. Op deze site zijn foto's van het slachtoffer te zien en staan er links die verwijzen naar de media-aandacht die er voor een bepaalde zaak is geweest. Beheerder van deze site is het korps Utrecht.

- dadergezocht.nl: dit is de officiële opsporingssite van de politie Friesland. Op de site worden (statische) beelden geplaatst van bewakingscamera's en van gestolen en in beslag genomen goederen. Ook worden er getuigenoproepen geplaatst van bijvoorbeeld mishandelingen of verkeersongevallen. Op deze site worden allerlei soorten misdrijven geplaatst en zijn er foto's te zien van personen die gezocht worden.

- stopdecriminaliteit.nl: met deze site vraagt de politie Utrecht om mee te helpen bij het oplossen van woninginbraken en autokraken. Bovendien geeft de politie informatie hoe inwoners deze kunnen voorkomen. Wat deze site uniek maakt is dat per straat het aantal woninginbraken en autokraken te zien is (waar aangifte van is gedaan) en deze cijfers worden elke dag weer aangevuld. Ook wordt vermeld op welke wijze er wordt ingebroken. Er zijn geen foto's of filmpjes van de inbraken en/of autokraken te zien, alleen de plaatsen waar woninginbraken en/of autokraken zijn gepleegd worden aangegeven. Wel worden foto's getoond van gestolen spullen die vermoedelijk buit zijn gemaakt bij een inbraak. Ook worden op deze sites getuigenoproepen gedaan van woninginbraken en autokraken.

- boevenvangen.nl: op deze opsporingssite staan de in Nederland gezochte criminelen waarvan foto's en/of videomateriaal beschikbaar zijn. Het gaat hier om boeven van allerlei verschillende misdrijven, zoals moordenaars, inbrekers, ontvoerders, oplichters etc. Voor dit beeldmateriaal heeft justitie haar toestemming gegeven. Je kunt de ontwikkelingen van boevenvangen.nl ook volgen via Twitter en Facebook.

- YouTube: Verschillende korpsen hebben een eigen YouTube kanaal waarop beeldmateriaal van een misdrijf geplaatst wordt. Dit kanaal wordt soms gekoppeld aan een regionaal tv-opsporingsprogramma. Voorbeelden van korpsen die een eigen YouTube kanaal hebben zijn Haaglanden, Hollands midden, Groningen, Brabant en Rotterdam-Rijnmond. YouTube kan worden ingezet bij elk misdrijf waarvan beeldmateriaal beschikbaar is of waarvan een reconstructie kan worden gemaakt die vallen binnen de richtlijnen van de Aanwijzing Opsporingsberichtgeving.

Het komt soms ook voor dat voor bepaalde incidenten tijdelijk een nieuwe website geopend wordt waarop burgers zelfgemaakte beeldmateriaal kunnen uploaden. Dit was bijvoorbeeld het geval tijdens de strandrellen in Hoek van Holland in augustus 2009 (Van den Bogaard, 2010, p. 18).

5.2.2.2. Social media

Blogs

Een blog, afkorting van weblog, is een beschrijving of verslag van iets wat je bezig houdt en met anderen wilt delen, die daarop vervolgens kunnen reageren (Van Berlo, 2009, p. 16). Het is een soort van digitale column, waarbij de reacties van en voor burgers zichtbaar zijn. Binnen de

korpsen worden ook blogs ingezet, maar de meesten hebben geen betrekking op de opsporing. Er is eigenlijk maar een blog die voor de Nederlandse opsporingsonderzoeken wordt gebruikt en dat is de website www.politieonderzoeken.nl. Op deze site helpen burgers de politie bij het oplossen van ernstige misdrijven. Op politieonderzoeken.nl worden voornamelijk vastgelopen onderzoeken geplaatst van ernstige delicten, zogenaamde cold cases. Deze onderzoeken worden zo volledig mogelijk op het internet gezet en burgers wordt daarbij gevraagd om na te denken over specifieke vragen. Ingezonden reacties van burgers worden altijd eerst bekeken door een onderzoeksteam en vervolgens worden ze geplaatst (Van den Bogaard, 2010, p. 15).

Twitter

Twitteren is het schrijven van kleine berichten (maximaal 140 tekens) die vervolgens door je netwerk gelezen kunnen worden (Van Berlo, 2009, p. 16). Uit het onderzoek van Van den Bogaard (2010) blijkt dat per maart 2010 twaalf korpsen actief gebruik maken van Twitter voor onder andere de opsporing. Op dit moment hebben de 26 korpsen in Nederland een of meerdere twitteraccounts (Hoog Antink, 2012, p. 6). Van den Bogaard concludeert ook dat het gebruik en toepassing van Twitter erg divers is. Zo worden bijvoorbeeld in Friesland foto's met de tweets meegestuurd. In Groningen worden de Twitter-volgers verzocht om te reageren via een Direct Message (dit is een bericht dat alleen kan worden gelezen door diegene aan wie het bericht is gestuurd, de politie in dit geval). Voorwaarde voor het versturen van een Direct Message is wel dat beide partijen elkaar volgen op Twitter. In Brabant Zuid-Oost worden er Video-alerts gestuurd in het Twitter bericht, met een link naar een specifiek passage van een op televisie uitgezonden opsporingsbericht. In Limburg-Noord zijn op Twitter rechercheurs actief binnen een opsporingsonderzoek naar aanleiding van een overval (Van den Bogaard, 2010, p. 16-17).

Wanneer de politie hulp nodig heeft bij de opsporing dan kan het Twitterpubliek een zinvolle bron zijn. Twitter wordt voornamelijk gebruikt bij opsporingen van misdrijven, vermissingen en getuigenoproepen. Vooral bij overvallen, inbraken en diefstallen is Twitter een handig medium om te gebruiken, vanwege de snelheid van informatieverspreiding. Overigens blijven daarnaast de andere middelen ook wel van belang om te gebruiken, het is dus niet zo dat Twitter middelen als Burgernet of media-aandacht zullen vervangen. Wel kan door Twitter de ontdekking op heterdaad worden vergroot, aangezien Twitter een snel medium is waarmee directe interactie met het Twitterpubliek tot stand kan worden gebracht. Zo is de kans groter dat een misdrijf wordt opgelost, doordat er gebruik wordt gemaakt van een (directe) interactie met het publiek. Ook bij het opsporen van vermiste kinderen blijkt Twitter een succes. Tweets over vermiste kinderen worden snel verspreid en in een groot aantal gevallen is het kind binnen een afzienbare tijd weer terug op het huisadres. (De Haan, 2011, p. 20-21).

Het is overigens wel belangrijk hoe er in een tweetbericht wordt geïnformeerd over zaken die betrekking hebben op opsporing, vermissingen en getuigenoproepen. Mensen binnen de politie met een Twitter account, die deze alleen gebruiken voor hun werk, dienen op voorhand altijd te overleggen met een persvoorlichter en eventueel een districtchef. In de grotere onderzoeken is in het algemeen ook nog toestemming van de OvJ nodig voordat informatie openbaar kan worden gemaakt. Het mag namelijk niet zo zijn dat lopende opsporingsonderzoeken worden geschaad en bovendien wordt de persvoorlichter op die manier altijd geïnformeerd en kan de media van antwoorden voorzien. Ook is het belangrijk dat berichtgeving niet herleidbaar is tot personen en staat de privacy van betrokkenen altijd hoog in het vaandel. Ook dient men altijd

rekening te houden wat de impact van een bericht op Twitter kan hebben op de veiligheidsbeleving van burgers (Veltman, 2011, p. 22).

Hyves en Facebook

Uit het onderzoek van Van den Bogaard (2010) en de site van politie2.0 blijkt dat korpsen nog nauwelijks gebruik maken van het in contact treden met de burger via sociale netwerken. Er is een aantal korpsen die een profiel hebben op hyves en op die manier aandacht vragen over onder andere opsporingsberichten en vermissingen. Voorbeelden hiervan zijn Politie Haaglanden, Gelderland-Midden, Noord-Oost Gelderland, Limburg-Noord en IJsselland. Er wordt op dit moment nog niet veel gebruik gemaakt van Facebook, maar feit is wel dat ook steeds meer korpsen een eigen Facebook account hebben en dit ook gebruiken voor de opsporing. Voorbeelden van korpsen met een eigen Facebook account en die hier ook actief gebruik van maken zijn Haaglanden, Brabant Zuid-Oost en Utrecht (Van den Bogaard, 2010, p. 18). Ook het Landelijk Parket van het OM heeft een eigen Facebook account. Het Landelijk Parket bestrijdt onder andere internationaal georganiseerde misdaad en terrorisme. Topprioriteit is de aanpak van mensenhandel. LinkedIn wordt op dit moment door de Nederlandse politie (nog) niet gebruikt voor de opsporing.

5.2.2.3 Opsporingsbeleid OM met betrekking tot internet en social media

Ook voor de bekendmaking van beeldmateriaal via internet en de social media moet politie en justitie zich houden aan de regels van de Aanwijzing Opsporingsberichtgeving (AO). In de AO staat dat bij de beslissing om al dan niet gebruik te maken van opsporingsberichtgeving het OM altijd een afweging maakt van verschillende belangen, in de regel de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde enerzijds en de persoonlijke levenssfeer anderzijds. De inwerkingtreding van de huidige AO was in 2009. De invloed van internet en social media is op dit moment veel groter dan in 2009, waar dus ook sterk rekening mee moet worden gehouden door politie en justitie wanneer ze beeldmateriaal online zetten. Het OM moet met ieders belang (verdachte, slachtoffer, getuigen) rekening houden bij de beslissing om dit middel in te zetten. De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit spelen hierbij een belangrijke rol.

5.2.3 Door burgers/bedrijven

Het is voor burgers en bedrijven heel gemakkelijk om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet en de social media te zetten, maar de vraag is of dit is toegestaan. Woonzorgcentrum Herfstzon in Goor haalde in 2011 het landelijke nieuws, omdat de directeur de bewakingsbeelden van een inbraak op het internet publiceerde, zonder dit te overleggen met politie en justitie. Het CBP reageerde hierop door te dreigen met een dwangsom, omdat hierdoor de privacy van verdachten wordt geschonden. Volgens het CBP mogen alleen politie en justitie beelden van verdachten op het internet en de social media te plaatsen en het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet en te zetten.

Op 20 december 2011 heeft de minister van Veiligheid en Justitie een wetsvoorstel ingediend waarin een regeling is opgenomen voor een verruiming van het gebruik van camerabeelden gemaakt met particuliere beveiligingscamera's van burgers en bedrijven ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten. Beelden van bewakingscamera's van particulieren en bedrijven moeten efficiënter gebruikt worden om bijvoorbeeld winkeldieven, inbrekers en overvallers op te pakken. Op dit moment is voor het tonen van beeldmateriaal van burgers en bedrijven een

langdurige en omslachtige procedure nodig. Artikel 16 Wbp verbiedt de verwerking van strafrechtelijke persoonsgegevens, waaronder onder meer vallen beelden van personen die mogelijk verdachte zijn van een strafbaar feit. Dit verbod tot verwerking van strafrechtelijke persoonsgegevens is onder de huidige wet, onder meer, niet van toepassing indien die gegevens ten behoeve van *derden* worden verwerkt en "*passende en specifieke waarborgen zijn getroffen en de procedure is gevolgd als bedoeld in artikel 31 Wbp*" (artikel 22, lid 4 sub c Wbp). Wanneer deze procedure wordt gevolgd, meldt de verantwoordelijke de verwerking bij het CBP aan. Het CBP beoordeelt vervolgens of het aanleiding ziet een nader onderzoek te verrichten. Dit onderzoek mondt uit in een besluit van het CBP omtrent de rechtmatigheid van de verwerking. Volgens de memorie van toelichting (MvT) van dit wetsvoorstel neemt dit onderzoek van het CBP teveel tijd in beslag. Hierdoor kunnen voor de opsporing bruikbare gegevens (bijvoorbeeld beelden van door burgers en bedrijven zelf in hun ruimten opgehangen beveiligingscamera's) minder snel bij politie en justitie beschikbaar zijn, zodat ook de kans op een succesvolle opsporing minder zou worden.

Het kabinet is van mening dat burgers en bedrijven onder bepaalde voorwaarden zelf het beeldmateriaal van bewakingscamera's op internet mogen zetten. Het kabinet weet dat daarmee het gevaar bestaat dat willekeurige verspreiding van beeldmateriaal mensen onterecht in verband kan brengen met strafbare feiten, waardoor de privacy van onschuldige mensen ten onrechte wordt geschonden. Bovendien kan het willekeurig verspreiden van beeldmateriaal op internet het opsporingsbelang doorkruisen. Daarom moet er altijd eerst aangifte bij de politie worden gedaan. Daarna kunnen politie en justitie de beelden beoordelen en gebruiken. Pas als er toestemming is van justitie mogen particulieren en bedrijven de camerabeelden op internet zetten. Hiermee wil het kabinet het evenwicht bewaren tussen enerzijds de privacybelangen en anderzijds de belangen van opsporing en vervolging. Het kan namelijk zijn dat het een te grote inbreuk op de privacy oplevert, dus schending van artikel 8 EVRM en artikel 10 GW. Hoe sneller politie en justitie over de beelden beschikken, hoe groter de kans dat criminelen worden aangehouden. Ook decentrale overheden, openbaarvervoerbedrijven of voor het publiek toegankelijke instellingen kunnen van de maatregel gebruik maken. Naast internet hebben zij vaak ook andere mogelijkheden om informatie openbaar te maken, zoals elektronische billboards. Als dit wetsvoorstel ingevoerd wordt, zal dat leiden tot aanpassing van de Wbp. Volgens de MvT wordt het woordje "en" in artikel 21 lid 4 sub c Wbp vervangen door "of". Voor verwerking ten behoeve van *derden* is daarom een voorafgaand onderzoek door het CBP niet meer nodig. De overgebleven voorwaarde (het treffen van *passende en specifieke waarborgen*) wordt in het voorstel ingevuld door een uit te vaardigen AMvB. De inhoud daarvan zal grotendeels overeenstemmen met de huidige AO van het OM. De beelden worden dan nog uitsluitend beoordeeld door het OM en er is dan geen controle meer van het CBP (MvT, Wijziging van de Wbp).

Dit wetsvoorstel is ter consultatie op internet geplaatst. Het CBP kan zich in grote lijnen vinden in deze voorstellen. In zijn advies merkt het CBP op dat in het wetsvoorstel en de MvT wel duidelijk moet zijn welke opsporingsinstantie bevoegd is om actie te ondernemen wanneer beelden op een beeldscherm of internet worden geplaatst zonder de vereiste voorafgaande toestemming van de OvJ. In de Memorie van Toelichting moet ook worden verduidelijkt welke actie een bedrijf of organisatie, die in eerste instantie persoonsgegevens openbaar heeft gemaakt

via zijn eigen website, maar inmiddels heeft verwijderd, moet nemen tegen het beschikbaar blijven van deze persoonsgegevens via andere websites of andere media (CBP d, 22-03-2012).

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak adviseert om op een aantal punten meer helderheid te verschaffen. De Adviescommissie Strafrecht acht het wegvallen van controle door het Cbp een te grote stap, zeker nu de passende en specifieke waarborgen niet in de wet worden vastgelegd en uitsluitend nog worden beoordeeld door het OM. De Raad van State heeft haar advies tot op heden nog niet uitgebracht. Of de wijziging van de Wbp door zal gaan is op dit moment nog niet bekend.

5.2.4 Rechtspraak met betrekking tot bekendmaking via de social media

Er is op dit moment geen rechtspraak te vinden van rechters over het bekendmaken van beeldmateriaal in de social media. De rechtspraak die er te vinden is, wanneer dit door politie en justitie gebeurt, gaat over of het beeldmateriaal op een rechtmatige manier vervaardigd of gevorderd is en of het daarom wel/niet bekendgemaakt mag worden via de gewone en social media. Voor burgers en bedrijven heeft dit een andere reden. Het is de laatste jaren een aantal keren voorgekomen dat particulieren beelden van een overval op internet hebben geplaatst. In het voorbeeld van het woonzorgcentrum Herfstzon haalde dit zelfs het landelijke nieuws. Het CBP heeft hierop een aantal keren gereageerd door te dreigen met dwangsommen. Hierdoor waren bedrijven vaak genoodzaakt om de beelden van internet te halen, anders lopen ze het risico op een hoge geldboete. Wanneer particulieren besluiten om de beelden niet van het internet te halen, is de kans groot dat een eventuele rechtszaak verloren zal gaan, omdat de beelden op een onrechtmatige manier bekend zijn gemaakt. Hierdoor is de kans groot dat de beelden niet als bewijs mogen worden gebruikt en de inbreker op vrije voeten blijft lopen. Het bekendmaken zal dus altijd via politie en justitie moeten gaan.

Wel zijn er twee onderzoeken openbaar gemaakt van de Nationale Ombudsman (NO). De NO is een onafhankelijke en onpartijdige functionaris die klachten behandelt van burgers over onbehoorlijk overheidsoptreden. Ook kan de NO op eigen initiatief een onderzoek starten. Overheidsinstanties of getuigen verplicht om mee te werken aan een onderzoek van de NO. De NO kan alleen iets doen als er tegen de beslissing van de overheidsinstantie geen bezwaar of beroep mogelijk is. De NO is geen rechter en de overheid is ook niet verplicht om gevolgen te verbinden aan zijn uitspraken. De NO moet het hebben van zijn gezag. Dat gezag wordt vooral bepaald door de kwaliteit van het werk (NO, 02-10-2012).

In het eerste voorbeeld heeft de NO onderzoek gedaan naar plaatsing van een afbeelding van een vermeende dader op een website van door de politie gezochte overvallers. Deze man is in het najaar van 2008 door politie en/of OM als vermeende dader van de voorbereiding van een overvaller herkenbaar in beeld gebracht op de website www.overvallersgezocht.nl. Invalshoek was daarbij de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de afgebeelde persoon.

Uiteindelijk heeft de NO geconcludeerd dat de klacht over de plaatsing van de afbeelding en signalement van de vermeende dader op de website www.overvallersgezocht.nl gegrond is, wegens schending van het behoorlijkheidsvereiste dat grondrechten, in dit geval het recht op

eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, moeten worden gerespecteerd.
Behoorlijkheidsvereisten vormen in zekere zin een soort gedragscode voor de overheid.

Er waren volgens de NO teveel twijfels in deze zaak om informatie via het internet te verspreiden. De Nationale ombudsman komt tot de conclusie dat onvoldoende zekerheid bestond de vermeende dader zich schuldig had gemaakt aan een misdrijf van voldoende gewicht om tot berichtgeving via een zo indringend medium als internet over te gaan, met beeltenis van de vermeende dader. Aan opsporingsberichtgeving via internet op een wijze die vergelijkbaar is met de zaak van verzoeker, moet de eis moet worden gesteld dat er geen redelijke twijfel over kan bestaan dat een strafbaar feit is gepleegd, dat de afgebeelde persoon daarbij op strafbare wijze betrokken is geweest en dat het een ernstig misdrijf betreft. De Nationale ombudsman vindt dan ook dat de voorbereiding van een overval niet voor publicatie op www.overvallersgezocht.nl in aanmerking komt. Er is naar het oordeel van de Nationale ombudsman bepaald geen sprake van de voor publicatie via internet vereiste mate van zekerheid dat een zwaar misdrijf is gepleegd.

De Nationale ombudsman geeft de minister van Justitie in overweging om zich in te zetten om (in overleg met verzoeker) nadelige gevolgen ongedaan te maken die verzoeker mocht ondervinden van plaatsing van zijn afbeelding en signalement op de website "Overvallersgezocht.nl". Ook moet het ministerie van justitie zorgen voor een zorgvuldigere besluitvorming rond de plaatsing van dit soort vermeldingen op internet.

Uiteindelijk heeft de man 2500 euro schadevergoeding gekregen, omdat nooit is bewezen dat hij de verdachte was. Op basis van artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW is de privacy van de man geschonden (NOa, 07-09-2009).

De NO is ook gevraagd om onderzoek te doen naar de klacht van vier voetbalsupporters over publicatie door de politie van hun foto op internet na voetbalrellen. Vier supporters dienden een klacht in bij de NO. Zij vinden dat de politie te lichtvaardig de foto's heeft gepubliceerd en dat dit een grote inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer heeft. Zij zijn door de rechter vrijgesproken van het plegen van openlijk geweld. Door de publicatie van de foto's staan zij nu toch te boek als hooligans. De foto's verschijnen uiteindelijk op www.politie.nl, televisiezender RTV5 en later in het programma 'Opsporing verzocht'.

De NO heeft vooronderzoek gedaan naar de klachten. Hij stelt voorop dat het om ernstig geweld tegen stewards en politie ging, hetgeen het tonen van beelden van verdachten op tv en internet in beginsel rechtvaardigt. De rechter heeft in de zaken van andere verdachten, die wel veroordeeld zijn, geoordeeld dat het tonen van deze foto's niet onrechtmatig was. Gebleken is dat de selectie van de foto's zorgvuldig tot stand is gekomen, waarbij per verdachte een eigenstandige beslissing is genomen. De supporters die zich tot de ombudsman hebben gewend zijn weliswaar vrijgesproken omdat de politierechter niet bewezen achtte dat zij hadden deelgenomen aan het geweld, maar vast staat wel dat zij tussen de relschoppers stonden. De herkenning op basis van het signalement is een dus juiste geweest, met andere woorden: er was geen "mismatch". Er is geen onzorgvuldige werkwijze van de politie met betrekking tot het herkennen van verdachte supporters. De NO ziet dus geen aanknopingspunten om dit nog verder uit te zoeken.

Ook in dit voorbeeld komt het spanningsveld naar voren tussen het beschermen van de privacy van supporters en het effectief en proportioneel optreden van de politie, het opsporingsbelang. De supporters beroepen zich op artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW. Ook hier is belangrijk dat er per geval gekeken moet worden of het opsporingsmiddel moet worden ingezet. Subsidiariteit en proportionaliteit spelen daarbij een belangrijke rol. De politie moet kunnen aantonen dat het op een zorgvuldige werkwijze tot dit opsporingsmiddel is gekomen (NOB, 24-09-2012).

Een rapport van de NO dat op 18 oktober 2011 openbaar is gemaakt gaat ook over opsporingsberichtgeving. Politie Utrecht toont in het opsporingsprogramma 'Bureau Hengeveld' van RTV Utrecht beelden van vier jongens die worden verdacht van een overval op een kledingwinkel in Utrecht. Zoon van verzoeker staat hierop, meldt zich bij de politie en wordt als verdachte gehoord. Naderhand blijkt uit nader onderzoek dat hij onterecht als verdachte is aangemerkt. Dit gebeuren heeft grote invloed op de zoon en de hele familie, er ontstaan psychische problemen en conflicten met buurtbewoners. De Nationale ombudsman vindt dat politie en justitie een zorgvuldige afweging hebben gemaakt tussen de belangen van betrokkenen en de belangen van de opsporing. Wel doet hij de politie de aanbeveling om met vader en zoon te praten over een passende vorm van rectificatie (NOc, 18-10-2011).

5.2.5 CBP en internet/social media

De vraag of een verdachte op een internetsite gepubliceerd mag worden speelt al een aantal jaren. Zo heeft het CBP onderzoek gedaan naar het publiceren van foto's van verdachten op het internet. Aanleiding hiervoor was een publicatie door het Regionaal politiekorps Rotterdam-Rijnmond als gevolg van de rellen op 17 april 2005 rond de voetbalwedstrijd Feyenoord-Ajax. In de conclusie van het onderzoek naar de handelswijze van politie en justitie in Rotterdam, waarbij een foto van een verdachten op het internet is gepubliceerd, benadrukt het CBP het belang van een zorgvuldige, evenwichtige afweging van belangen. Bij het publiceren van foto's van verdachten op internet dient er in ieder afzonderlijk geval een afweging te worden gemaakt of het opsporingsbelang opweegt tegen de ingrijpende maatregel van publicatie op internet, de schending van privacy. Daarbij moeten ook de mogelijk beschadigende en onomkeerbare neveneffecten van publicatie op internet voor de verdachten, met name voor 'first offenders' (iemand die voor het eerst met de politie in aanraking komt), zorgvuldig worden meegewogen.

De argumenten om het maatschappelijk belang te laten prevaleren boven het individuele belang behelsden meer in het algemeen het herstellen van het collectieve veiligheidsgevoel en het afgeven van een preventief signaal. Voorts bleek meer in het bijzonder de noodzaak om over te gaan tot het publiceren van foto's van verdachten uit de grootschaligheid en duur van de rellen, het excessief gebruik van geweld, de aard en omvang van de toegebrachte schade en de onmogelijkheid om via andere middelen tot identificatie van de verdachten te komen. In deze casus kwam het CBP tot de conclusie dat het OM en het korps in deze zaak gewetensvol hebben gehandeld. Dit blijkt uit de omstandigheden dat het aannemelijk is dat in ieder afzonderlijk geval een individuele afweging is gemaakt, dat rekening is gehouden met de zwaarte van de delicten in het publicatietraject en dat de foto's zijn verwijderd zodra de identiteit bekend was van de desbetreffende verdachte. De Aanwijzing Opsporingsberichtgeving van het College Procureurs-generaal schrijft voor hoe er gehandeld dient te worden bij het publiek maken van verdachten via de media. Onbekende verdachten kunnen via de media worden opgespoord als het gaat om

een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan op grond van artikel 67 van het Wetboek van Strafvordering. Het CBP wil echter met klem benadrukken dat als aan deze eerste voorwaarde is voldaan er per individu een afweging gemaakt moet worden of de opsporing van de onbekende verdachte in verhouding staat tot de manier waarop dit gebeurt en de mogelijke consequenties daarvan (CBP e, 03-05-2006).

Zoals al eerder is besproken kan het ook voorkomen dat het tonen van foto's van verdachten niet rechtmatig is, omdat het belang van de persoonlijke levenssfeer zwaarder weegt dan het belang van de opsporing. De politierechter vond dat het tonen van een foto van de verdachte op het internet, in de krant, in het programma Opsporing Verzocht en op billboards in Rotterdam een te grote inbreuk oplevert op de privacy van de verdachte, namelijk schending van artikel 8 EVRM. Er zal door de politie telkens per geval bekeken moeten worden of het toegestaan is om beeldmateriaal op internet en de social media te zetten. Hierbij spelen ook weer de subsidiariteit en proportionaliteit een belangrijke rol. In de afweging moet altijd de grotere invloed van internet en social media worden meegenomen, omdat verdachten aan een digitale schandpaal worden genageld.

5.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal:

'Onder welke voorwaarden mag de privacy van verdachten worden geschonden door plaatsing van beeldmateriaal van strafbare feiten op social media?'

Daarbij heb ik eerst gekeken naar de gewone media en vervolgens naar de social media.

Gewone media

Politie en justitie

Om criminaliteit te voorkomen en criminelen op te sporen kan de politie de hulp van burgers vragen via de gewone media. Hierbij kan gedacht worden aan televisie, kranten, huis-aan-huis bladen en flyers. Eén van de bekendste Nederlandse televisieprogramma's waarin de politie een beroep doet op burgers en hen daarbij vraagt om informatie te leveren over bepaalde misdrijven, is het televisieprogramma Opsporing Verzocht. Ook zijn er enkele regionale opsporingsprogramma's. Het OM moet zich houden aan de AO die regels geeft voor het gebruik van opsporingsberichten via de media en somt op welke afwegingen gemaakt moeten worden bij de inzet van dit middel. Hierbij zal een afweging gemaakt worden tussen strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde enerzijds en de persoonlijke levenssfeer anderzijds.

Bij rechtspraak over dit onderwerp wordt door verdachten vaak aangegeven dat het tonen van beeldmateriaal inbreuk maakt op het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer als bedoeld in artikel 8, lid 1 EVRM en/of artikel 10 GW. Dit is eigenlijk ook altijd het geval, maar de vraag is wanneer en in hoeverre er inbreuk mag worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer. Het is namelijk toegestaan wanneer er een bijzonder zwaarwegend opsporingsbelang tegenover staat. In artikel 8, lid 2 EVRM staan een aantal voorwaarden wanneer er wel een inbreuk is toegestaan op iemand persoonlijke levenssfeer. Een voorwaarde die in de rechtspraak is genoemd is dat het om een zeer ernstig misdrijf gaat en dat het een ernstige inbreuk op de

rechtsorde heeft betekend. Het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan ook worden beperkt door artikel 22 Aw waarin is bepaald dat in het belang van de openbare veiligheid en ter opsporing van strafbare feiten afbeeldingen van welke aard ook door of vanwege justitie openbaar mogen worden gemaakt. Ook volgt uit een andere rechtspraak dat het tonen van foto's in het programma "Opsporing verzocht" naar het oordeel van de rechtbank voldoende wettelijke basis vindt in artikel 2 van de Politiewet 1993.

Het kan ook zo zijn dat men teveel inbreuk maakt op de privacy en dat de verdachte, ter compensatie, strafvermindering krijgt. Zo kan het zijn dat een dergelijke inbreuk op de privacy van een verdachte door het OM niet te rechtvaardigen is. Ook dan wordt gekeken naar artikel 8, lid 2 EVRM en of een zaak aan een van die voorwaarden voldoet, maar de kans bestaat dat dit niet zo is met een strafvermindering tot gevolg. In de tweede rechtspraak kwam naar voren dat een wettelijke beperking op basis van artikel 141 Sr geen grond geeft om een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer te rechtvaardigen.

Het is aan de rechter om te bepalen of er inbreuk mag worden gemaakt op de privacy van een verdachte en in hoeverre. Er kan op voorhand niet worden gezegd of dat wel of niet mag, maar dat zal per geval bekeken moeten worden. Dit moet door politie en justitie heel zorgvuldig overwogen worden en wanneer het tot een rechtszaak komt moet ook blijken dat politie en justitie op een zorgvuldige werkwijze tot een bepaalde afweging zijn gekomen.

Burgers en bedrijven

Het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om een verdachte/veroordeelde publiekelijk te schande te maken. Er wordt vooral benadrukt dat het eigenrichting in de hand werkt en dat is in Nederland verboden. Dit is in de rechtspraak ook naar voren gekomen. Op basis van een civiele zaak (op basis van artikel 6:162 Bw) kan dan een procedure aangespannen tegen een bedrijf die een persoon publiekelijk te schande maakt. Een procedure kan aangespannen worden wanneer bijvoorbeeld een foto van een vermeende winkeldief wordt opgehangen in een winkel. In dit geval wordt dan vaak artikel 21 Aw wordt aangehaald, omdat het een schending is van het portretrecht. Soms is schending van het portretrecht toegestaan, maar in het belang van de openbare veiligheid alsmede ter opsporing van strafbare feiten is dat alleen voorbehouden aan justitie. Bovendien levert dit schending om van artikel 10 GW, artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 17 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten Politie Rechten (IVBPR). Soms wordt nog geprobeerd door verweerders om het recht op vrijheid van meningsuiting aan te halen, maar vaak weegt dat niet dusdanig zwaar dat rechters daar gehoor aan geven. Het publiekelijk te schande zetten is niet weggelegd voor burgers en bedrijven en daarom weegt het recht op privacy zwaarder dan het 'opsporingsbelang' van een winkelier of het recht op vrijheid van meningsuiting.

CBP

Het CBP zegt dat de beoordeling van strafbare feiten is uiteindelijk voorbehouden aan de strafrechter. Het publiceren van foto's van vermeende dieven in de media door winkeliers is volgens het CBP niet toegestaan. Voor zover foto's van verdachten door politie en/of justitie wordt gepubliceerd gelden de regels zoals die zijn vastgelegd in de AO. In deze Aanwijzing zijn waarborgen opgenomen om niet gewenste neveneffecten te voorkomen. Winkelier staan niet

vrij onder de geldende regelgeving om over te gaan tot maatregelen waarmee de betrokken persoon in feite publiekelijk wordt veroordeeld.

Internet en social media

Politie en justitie

Er wordt door politie en justitie op verschillende manieren gebruik gemaakt van het inzetten van beeldmateriaal in de opsporing. Eerder is al aangegeven dat ze de gewone media daarvoor kunnen gebruiken, maar tegenwoordig wordt ook steeds meer gebruik gemaakt van internetsites en social media. Voor de bekendmaking van beeldmateriaal via internet en social media moet politie en justitie zich, net als bij de gewone media, houden aan de regels van de AO. Er gelden voor internet en social media dus geen andere regels. De invloed van internet en social media is groot en wordt alleen maar groter en hiermee moet dus ook sterk rekening gehouden worden door politie en justitie wanneer ze beeldmateriaal online zetten. Het OM moet met ieders belang (verdachte, slachtoffer, getuigen) rekening houden bij de beslissing om dit middel in te zetten. De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit spelen hierbij een belangrijke rol.

Burgers en bedrijven

Het is voor burgers en bedrijven heel gemakkelijk om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet en de social media te zetten, maar de vraag is of dit is toegestaan. Alleen politie en justitie mogen beeldmateriaal van verdachten op het internet en de social media plaatsen en het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet te zetten. Er is in 2011 een wetsvoorstel ingediend waarin een regeling is opgenomen voor een verruiming van het gebruik van camerabeelden gemaakt met particuliere beveiligingscamera's van burgers en bedrijven ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten. Het uiteindelijke doel hiervan is dat burgers en bedrijven sneller beeldmateriaal op internet/social media kunnen zetten, zodat de kans groter is dat verdachten worden herkend en opgepakt.

Rechtspraak

Er is op dit moment geen rechtspraak te vinden over het plaatsen van beeldmateriaal op internet of de social media. Wel heeft de Nationale Ombudsman twee onderzoeken gedaan naar de plaatsing van foto's van verdachten op het internet. Het ging er in de onderzoeken om de afweging of het plaatsen van de foto's op het internet wel was toegestaan, opsporingsbelang, en het privacybelang, op basis van artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW. Aan opsporingsberichtgeving via internet moet de eis worden gesteld dat er geen redelijke twijfel over kan bestaan dat een strafbaar feit is gepleegd, dat de afgebeelde persoon daarbij op strafbare wijze betrokken is geweest en dat het een ernstig misdrijf betreft. Het is aan de rechter om te bepalen of aan deze eisen is voldaan. Ook hierbij moet bewezen kunnen worden door politie en justitie dat ze op een zorgvuldige werkwijze tot een afweging zijn gekomen. De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit spelen daarbij een belangrijke rol.

CBP

Het CBP benadrukt het belang van een zorgvuldige, evenwichtige afweging van belangen. Bij het publiceren van foto's van verdachten op internet dient er in ieder afzonderlijk geval een

afweging te worden gemaakt of het opsporingsbelang opweegt tegen de ingrijpende maatregel van publicatie op internet, de schending van privacy. Daarbij moeten ook de mogelijk beschadigende en onomkeerbare neveneffecten van publicatie op internet voor de verdachten, met name voor 'first offenders' (iemand die voor het eerst met de politie in aanraking komt), zorgvuldig worden meegewogen. Er moet volgens het CBP in ieder afzonderlijk geval een individuele afweging worden gemaakt, er moet rekening worden gehouden met de zwaarte van de delicten in het publicatietraject en dat de foto's moeten verwijderd zijn zodra de identiteit bekend is van een verdachte. In de afweging moet altijd de grotere invloed van internet en social media worden meegenomen, omdat verdachten aan een digitale schandpaal worden genageld.

6. Conclusie

In deze conclusie zal een antwoord gegeven worden op de vraag die in deze scriptie centraal staat. Bij het antwoord op deze vraag, zal ik hetzelfde onderscheid maken dat ik in de scriptie ook heb gedaan. De volgende deelvragen zijn in de scriptie opgesteld:

- 1. Wat is de betekenis van beeldmateriaal voor de opsporing?*
- 2. In hoeverre en op grond van welke regelgeving wordt de privacy van verdachten van een strafbaar feit beschermd?*
- 3. Wie mag, op welke wijze en op basis van welke regelgeving beeldmateriaal vervaardigen en/of vorderen en mag onrechtmatig vervaardigd/gevorderd beeldmateriaal worden gebruikt als bewijs in een rechtszaak?*
- 4. Onder welke voorwaarden mag de privacy van verdachten worden geschonden door plaatsing van beeldmateriaal van strafbare feiten op social media?*

Met deze deelvragen wil ik een antwoord geven op de probleemstelling die in dit onderzoek centraal stond:

'In hoeverre wordt het plaatsen van beeldmateriaal op de social media, ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten, begrensd door privacyregelgeving?'

Het is bij het plaatsen als eerste van belang dat het beeldmateriaal op een rechtmatige manier vervaardigd en gevorderd is. Doordat verdachten op het beeldmateriaal te zien zijn wordt daarmee ook hun privacy geschonden. Wanneer dat beeldmateriaal op een rechtmatige manier vervaardigd en gevorderd is, is de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer niet dusdanig groot, waardoor het opsporingsbelang zwaarder zal wegen dan het privacybelang.

Vervaardiging

Politie en justitie

Het is voor politie en justitie toegestaan om beeldmateriaal te ververvaardigen door personen heimelijk te fotograferen of te filmen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek. Dit heet ook wel stelselmatig observeren en is bepaald in artikel 126g, lid 3 Sv. Zij moeten aan de volgende voorwaarden voldoen:

- toestemming nodig van de OvJ
- Camera mag worden gebruikt, maar geen vertrouwelijke communicatie mag worden opgenomen
- Wat normaal gesproken van buitenaf zichtbaar is, mag worden waargenomen. Het permanent waarnemen door middel van een camera van wat zich in een woning afspeelt, staat volgens de wetgever gelijk aan het betreden van een woning en is niet toegelaten hoewel van het betreden van de woning geen sprake is.

Artikel 126k Sv gaat over de bevoegdheden van politie en justitie in een besloten plaats. Alleen in geval van een verdenking van een misdrijf als omschreven in artikel 67, eerste lid Sv, kan de OvJ in het belang van het onderzoek bevelen dat een opsporingsambtenaar zonder toestemming van de rechthebbende een besloten plaats, niet zijnde een woning, betreedt, dan wel een technisch hulpmiddel aanwendt, teneinde die plaats op te nemen, het aldaar veiligstellen van sporen, en het aldaar plaatsen van een technisch hulpmiddel, op zich zelf weer een steunbevoegdheid voor de opsporingsactiviteit die er in bestaat de aanwezigheid of plaats van een goed veilig te stellen. Dit artikel is beperkt tot besloten plaatsen, niet zijnde woningen (erf, loods, fabrieks- en bedrijfsruimte, losstaande schuur, etc.). In dit geval geldt dat er toestemming voor nodig is van de OvJ.

Politie en justitie moeten zich houden aan deze voorwaarden om op een rechtmatige manier inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer van verdachten. Wanneer dus niet aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan, mag het beeldmateriaal niet gebruikt worden voor het bewijs in een rechtszaak.

Gemeenten

Op basis van artikel 151c Gemeentewet is het voor gemeenten toegestaan om cameratoezicht te gebruiken wanneer dat noodzakelijk is om de openbare orde te handhaven. De gegevensverwerking bij cameratoezicht op grond van de Gemeentewet valt onder artikel 8 of artikel 9 Wpg. Ook wanneer de gegevensverwerking plaatsvindt in het kader van de uitoefening van de politietaak is de Wpg op die verwerking van toepassing. Een belangrijke voorwaarde is dat het voor het publiek kenbaar moet zijn dat er in een bepaald gebied sprake is van cameratoezicht. Op grond van artikel 151 c, lid 6 Gemeentewet, mogen de camerabeelden gedurende ten hoogste vier weken worden bewaard. In afwijking hiervan kunnen gegevens langer worden bewaard indien er een concrete aanleiding bestaat te vermoeden dat de gegevens noodzakelijk zijn ten behoeve van de opsporing van een gepleegd strafbaar feit. De beelden worden dan verwerkt ten behoeve van een onderzoek met het oog op de handhaving van de rechtsorde in een specifiek geval (artikel 9 Wpg). Dan is de vernietigingstermijn van vier weken niet meer van toepassing.

De belangrijkste voorwaarde voor de gemeente is dat cameratoezicht voor het publiek kenbaar moet worden gemaakt. Gebeurt dit niet, dan worden mogelijke verdachten onrechtmatig opgenomen en dat betekent dat er een inbreuk wordt gepleegd op hun persoonlijke levenssfeer. In artikel 441b van het Wetboek van Strafrecht is de niet-kenbare toepassing van cameratoezicht op voor het publiek toegankelijke plaatsen strafbaar gesteld. De straf kan een hechtenis van ten hoogste twee maanden inhouden of een geldboete van € 4.500,-. De beelden kunnen dan niet als bewijs worden gebruikt. Daar de gegevensverwerking plaatsvindt in het kader van de uitoefening van de politietaak is de Wet politiegegevens op die verwerking van toepassing.

Burgers en bedrijven

Voor burgers en bedrijven is het ook mogelijk om beeldmateriaal te vervaardigen. Er zijn twee artikelen die deze bevoegdheid beperken, namelijk artikel 441b en 139f Sr. Burgers en bedrijven moeten zich ook aan een aantal voorwaarden houden. Er mogen bijvoorbeeld alleen beeldopnamen worden gemaakt als dat in het openbaar is aangekondigd. Als de aanwezigheid

van camera's niet wordt aangekondigd, bestaat de kans dat het nog steeds is toegestaan. Hier moeten dan wel bijzondere, zwaarwegende redenen voor zijn om gebruik te maken van een verborgen camera. Dit zou kunnen wanneer het plegen van een misdrijf wordt verwacht. In dit geval mag het beeldmateriaal nog wel gebruikt worden als bewijs in een strafzaak.

Ook het gebruik van camera's in woningen of niet-publieke plaatsen moet vooraf worden aangekondigd. Het privacybelang op deze niet-publieke plaatsen weegt zwaarder dan het privacybelang op de publieke plaatsen, vandaar de hogere straf die men kan krijgen. Het is in sommige gevallen gelegitimeerd wanneer het in het kader is van de opsporing of van de bescherming van de nationale veiligheid. Het is in beginsel wel toegestaan om met een verborgen camera een inbreker of dief te filmen, wanneer dit niet is aangekondigd.

Dan is er nog aandacht besteed aan verborgen camera's op het werk. Een werkplek of een bedrijfsruimte is namelijk een besloten omgeving en daar mag dus ook niet zomaar gefotografeerd of gefilmd worden. Dit gebeurt voornamelijk als er onderzoek wordt gedaan naar onregelmatigheden, zoals bijvoorbeeld diefstal uit een magazijn. Als de werkgever duidelijke aanwijzingen heeft van betrokkenheid van bepaalde werknemers, mag hij met verborgen camera's proberen de betrokkenheid vast te leggen. De beelden moeten 24 uur nadat ze gemaakt zijn weer verwijderd worden. Er zijn drie belangrijke voorwaarden voor het plaatsen van verborgen camera's op het werk, namelijk 1) alleen betrokken werknemers mogen worden vastgelegd, 2) werknemers moeten geïnformeerd worden over het cameratoezicht en 3) de werkgever moeten aantonen dat er geen andere oplossing mogelijk was dan verborgen camera's.

De HR laat veel ruimte voor het gebruik van bewijsmateriaal dat door particulieren onrechtmatig is verkregen. Zij zeggen dat in het geval noch het OM noch de politie enige bemoeienis heeft gehad met de (onrechtmatige) verkrijging van (beeld)materiaal, het in beginsel gebruikt mag worden als bewijs. Soms is een inbreuk op de privacy toegestaan, wanneer men vermoedt dat er sprake is van een diefstal.

Vordering

In de artikelen 126 nc en verder van het Sv wordt gesproken over het vorderen van (identificerende) gegevens door een opsporingsambtenaar. Opsporingsambtenaren zijn ook als enige bevoegd om gegevens te vorderen. Het vorderen van zulke gegevens dient op een rechtmatige manier te gebeuren, omdat dit van belang is voor de privacy van de verdachte. Uitgangspunt bij de toepassing van de bevoegdheden tot het vorderen van gegevens is dat naarmate de te vorderen categorie gegevens omvangrijker of gevoeliger van aard is, zwaardere voorwaarden verbonden worden aan de toepassing van de bevoegdheid. Ervan uitgaande dat foto's en beeldmateriaal gevoelige gegevens zijn, dient er toestemming worden gevraagd bij de OvJ voor het vorderen van de gegevens. Op grond van de artikelen 126nf/126uf zijn er een aantal voorwaarden waaraan moet worden voldaan wil het vorderen van beeldmateriaal als rechtmatig worden gezien:

- Het moet gaan om verdenking van een misdrijf als omschreven in artikel 67, eerste lid Sv, dat gezien zijn aard of de samenhang met andere door de verdachte begane misdrijven een ernstige inbreuk op de rechtsorde oplevert, kan de OvJ, indien het belang van het onderzoek dit dringend vordert, van degene van wie redelijkerwijs kan worden vermoed dat hij toegang heeft tot

gegevens als bedoeld in artikel 126nd, tweede lid, derde volzin, deze (ras/gevoelige) gegevens vorderen.

- Deze vordering kan slechts worden gedaan na voorafgaande schriftelijke machtiging, op vordering van de OvJ te verlenen, door de rechter-commissaris.

- Een vordering kan nooit worden gericht tegen de verdachte.

De besproken rechtspraak laat zien dat er het risico bestaat de beelden niet als bewijs mogen worden gebruikt, wanneer de vordering van beeldmateriaal niet op een rechtmatige manier gebeurt. Het is voor politie en justitie heel belangrijk om na te gaan of de gegevens op het beeldmateriaal vallen onder gevoelige/bijzondere gegevens. Wanneer het om deze gegevens gaat, is er immers voorafgaande schriftelijke machtiging nodig van de rechter-commissaris. Wordt hier niet goed over nagedacht en wordt het beeldmateriaal onrechtmatig in de media geplaatst, dan bestaat er het risico dat de verdachten worden vrijgesproken, omdat het beeldmateriaal niet gebruikt mag worden als bewijs in een rechtszaak.

Redenen waarom onrechtmatig gevorderd beeldmateriaal als bewijs mag worden gebruikt is bijvoorbeeld algemene bekendheid van het cameratoezicht. Ook kan er betekenis worden toegekend aan het doel waarvoor foto's en het beeldmateriaal worden gebruikt. Als beeldmateriaal niet wordt gebruikt om onderscheid te maken naar ras dan is er geen sprake van gegevens betreffende iemand ras en is achteraf geen machtiging vereist van de Rechter-commissaris. Alleen als het de bedoeling is om rasgegevens te verkrijgen, is er sprake van gevoelige rasgegevens en anders niet. Ook vond het Hof in Arnhem dat bij de opname van gelaatstrekken geen sprake is van, of niet noodzakelijkerwijs sprake is van, verwerking van gevoelige gegevens.

De politie zal bij het vorderen van beelden heel precies na moeten gaan of de gegevens die op het beeldmateriaal te zien zijn vallen onder (gevoelige) rasgegevens, waardoor er een schriftelijke machtiging van de rechter-commissaris nodig is. De HR verwerpt de juistheid van de rechtsopvatting van het OM dat van bijzondere of gevoelige gegevens alleen sprake kan zijn als de foto's zijn gevorderd met het doel om daaruit gegevens betreffende het ras af te leiden. De HR vindt dus niet dat er betekenis kan worden toegekend aan het doel waarvoor het beeldmateriaal worden gebruikt, terwijl een lagere rechter dit wel vond. Dit probleem zal moeten worden opgelost om te voorkomen dat er veel rechtszaken worden aangespannen met betrekking tot de kwalificatie van gegevens en het eventueel uitsluiten van bewijs.

Bekendmaking gewone media

Politie en justitie

Bij de bekendmaking van beeldmateriaal zal een afweging gemaakt worden tussen strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde enerzijds en de persoonlijke levenssfeer van de verdachte anderzijds. De inzet van opsporingsberichtgeving zoals dat hier aan de orde is, levert onmiskenbaar een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de verdachte op. Vaak zal tegen het belang van een verdachte en bijzonder zwaarwegend opsporingsbelang moeten staan, wil de publicatie rechtmatig zijn. In artikel 8, lid 2 EVRM is bepaald dat het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer onder bepaalde voorwaarden kan worden beperkt. Die beperkingen

moeten bij wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

De eerste voorwaarde is dat een beperking bij wet moet zijn voorzien. Dit kan een wet in formele zin, een wet in materiële zin, een beleidsregel of zelfs een in de jurisprudentie gevormde regel. Deze wet of regel moet echter wel voor de burger toegankelijk zijn en voorts zo precies zijn dat de burger in staat is zijn concrete gedrag daarnaar te richten. Een voorbeeld van een wet in formele zin, volgens de rechtspraak, die een beperking toestaat op het recht op iemands persoonlijke levenssfeer is artikel 22 Aw, waarin is bepaald dat in het belang van de openbare veiligheid en ter opsporing van strafbare feiten afbeeldingen van welke aard ook door of vanwege justitie openbaar mogen worden gemaakt.

Een ander voorbeeld van een wettelijke beperking is artikel 2 van de Politiewet 1993. Uit een uitspraak van een rechtbank in Rotterdam volgt dat het tonen van foto's in het programma "Opsporing verzocht" naar het oordeel van de rechtbank voldoende wettelijke basis vindt in artikel 2 van de Politiewet

Niet alle wetten in formele zin die worden aangehaald in een rechtszaak zijn voor de rechter voldoende om te zeggen dat er een inbreuk mag worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van een verdachte. Zo was de politierechter in Rotterdam van oordeel dat het door de OvJ genoemde artikel 141 Sr geen grond geeft om een dergelijke inbreuk op het privacyrecht van de verdachte te rechtvaardigen. Ook is er naar het Nederlands recht geen voorziening getroffen als bedoeld in artikel 8, tweede lid EVRM die een dergelijke inbreuk rechtvaardigt. Hierdoor is er sprake van onherstelbaar vormverzuim, als bedoeld in artikel 359a Sv, en daarom heeft de politierechter besloten tot strafvermindering van de verdachte

De tweede voorwaarde is dat het in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Wanneer het noodzakelijk is hangt af van het geval en het is aan de rechter om te beoordelen of het ook daadwerkelijk noodzakelijk is. Een aantal voorwaarden uit de rechtspraak, wanneer inbreuk op de persoonlijke levenssfeer is toegestaan:

- Het moet gaan om de verdenking van een zeer ernstig misdrijf dat een ernstige inbreuk op de rechtsorde heeft betekend. De aard van de verdenking kan dus ook een rol spelen.

- Wanneer het landsbelang en het belang van de openbare veiligheid zeer groot is, mag er inbreuk worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van een verdachte, door bijvoorbeeld een foto van de verdachte in de media te tonen.

- Het doel van het bekendmaken via de gewone media moet altijd zijn om verdachten op te sporen en het mag nooit zo zijn dat is gebleken dat het OM door een opsporingsmiddel in te zetten doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte heeft gehandeld.

- Ook kan de plaats van de gebeurtenissen van belang zijn. In het voorbeeld van de strandrellen in Hoek van Holland vonden de gebeurtenissen plaats in de volle openbaarheid, waardoor het risico bestaat dat je gefotografeerd of gefilmd kan worden. Bovendien is er beroering door ontstaan in de maatschappij en was de rechtsorde ernstig geschokt, waardoor er een inbreuk mocht worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van verdachten.

- Tevens kan het van belang zijn dat zich in een eerder stadium geen getuigen hebben gemeld en andere manieren om de zaak op te lossen het OM kennelijk niet ten dienste stonden.

Hieruit blijkt ook wel dat het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel een belangrijke rol spelen. Een dergelijke inbreuk in de persoonlijke levenssfeer van burgers dient in een redelijke verhouding te staan tot het beoogde doel (proportionaliteit) en dient dat doel niet met minder ingrijpende middelen te kunnen worden bereikt (subsidiariteit).

Burgers en bedrijven

Het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om een verdachte/veroordeelde publiekelijk te schande te maken. Er wordt vooral benadrukt dat het eigenrichting in de hand werkt en dat is in Nederland verboden. Dit is in de rechtspraak ook naar voren gekomen. Op basis van een civiele zaak (op basis van artikel 6:162 Bw) kan dan een procedure aangespannen tegen een bedrijf die een persoon publiekelijk te schande maakt. Een procedure kan aangespannen worden wanneer bijvoorbeeld een foto van een vermeende winkeldief wordt opgehangen in een winkel. In dit geval wordt door de verdachte vaak artikel 21 Aw wordt aangehaald, omdat het een schending is van het portretrecht. Soms is schending van het portretrecht toegestaan, maar in het belang van de openbare veiligheid alsmede ter opsporing van strafbare feiten is dat alleen voorbehouden aan justitie. Bovendien levert dit schending om van artikel 10 GW, artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 17 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten Politie Rechten (IVBPR). Soms wordt nog geprobeerd door verweerders om het recht op vrijheid van meningsuiting aan te halen, maar dat weegt vaak niet dusdanig zwaar dat rechters daar gehoor aan geven. Het publiekelijk te schande zetten is niet weggelegd voor burgers en bedrijven en daarom weegt het recht op privacy zwaarder dan het 'opsporingsbelang' van een winkelier of het recht op vrijheid van meningsuiting.

CBP

Het CBP zegt dat de beoordeling van strafbare feiten is uiteindelijk voorbehouden aan de strafrechter. Het publiceren van foto's van vermeende dieven in de media door winkeliers is volgens het CBP niet toegestaan. Voor zover foto's van verdachten door politie en/of justitie wordt gepubliceerd gelden de regels zoals die zijn vastgelegd in de AO. In deze Aanwijzing zijn waarborgen opgenomen om niet gewenste neveneffecten te voorkomen. Winkelier staan niet vrij onder de geldende regelgeving om over te gaan tot maatregelen waarmee de betrokken persoon in feite publiekelijk wordt veroordeeld.

Bekendmaking social media

Politie en justitie

Er wordt door politie en justitie op verschillende manieren gebruik gemaakt van het inzetten van beeldmateriaal in de opsporing. Eerder is al aangegeven dat ze de gewone media daarvoor

kunnen gebruiken, maar tegenwoordig wordt ook steeds meer gebruik gemaakt van internetsites en social media. Voor de bekendmaking van beeldmateriaal via internet en social media moet politie en justitie zich, net als bij de gewone media, houden aan de regels van de AO. Er gelden voor internet en social media dus geen andere regels. De invloed van internet en social media is groot en wordt alleen maar groter en hiermee moet dus ook sterk rekening gehouden worden door politie en justitie wanneer ze beeldmateriaal online zetten. Het OM moet met ieders belang (verdachte, slachtoffer, getuigen) rekening houden bij de beslissing om dit middel in te zetten. De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit spelen hierbij een belangrijke rol.

Er is op dit moment geen rechtspraak te vinden over het plaatsen van beeldmateriaal op internet of de social media. Wel heeft de Nationale Ombudsman twee onderzoeken gedaan naar de plaatsing van foto's van verdachten op het internet. Het ging er in de onderzoeken om de afweging of het plaatsen van de foto's op het internet wel was toegestaan, opsporingsbelang, en het privacybelang, op basis van artikel 8, lid 1 EVRM en artikel 10 GW. Aan opsporingsberichtgeving via internet moeten een aantal eisen worden gesteld, omdat het een indringend medium is;

- er mag geen redelijke twijfel bestaan dat een strafbaar feit is gepleegd,
- er mag geen redelijke twijfel bestaan dat de afgebeelde persoon daarbij op strafbare wijze betrokken is geweest
- er mag geen redelijke twijfel bestaat dat het een ernstig misdrijf betreft.
- de selectie van foto's moet op een zorgvuldige wijze tot stand komen. Het kan voorkomen dat verdachten met een foto op het internet zijn geplaatst, terwijl ze in werkelijkheid misschien niets gedaan hebben. Als kan worden aangetoond dat politie en justitie een zorgvuldige afweging hebben gemaakt tussen de belangen van betrokkenen en de belangen van de opsporing, kan de publicatie rechtmatig zijn, omdat de politie in dat geval niets verweten kan worden.
- De publicatie moet van het internet worden verwijderd, zodra de identiteit van de verdachten bekend is.

Het is aan de rechter om te bepalen of aan deze eisen is voldaan. Ook hierbij moet bewezen kunnen worden door politie en justitie dat ze op een zorgvuldige werkwijze tot een afweging zijn gekomen. Ook de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit spelen, net als bij de gewone media, daarbij een belangrijke rol.

Burgers en bedrijven

Het is voor burgers en bedrijven heel gemakkelijk om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet en de social media te zetten, maar de vraag is of dit is toegestaan. Alleen politie en justitie mogen beeldmateriaal van verdachten op het internet en de social media plaatsen. Het is voor burgers en bedrijven niet toegestaan om beeldmateriaal van strafbare feiten op het internet te zetten. Artikel 16 Wbp verbiedt de verwerking van strafrechtelijke persoonsgegevens, waaronder onder meer vallen beelden van personen die mogelijk verdachte zijn van een strafbaar feit. Er is in 2011 een wetsvoorstel ingediend waarin een regeling is opgenomen voor een verruiming van het gebruik van camerabeelden gemaakt met particuliere beveiligingscamera's van burgers en bedrijven ten behoeve van de opsporing van strafbare

feiten. Het uiteindelijke doel hiervan is dat burgers en bedrijven sneller beeldmateriaal op internet/social media kunnen zetten, zodat de kans groter is dat verdachten worden herkend en opgepakt. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak adviseert om op een aantal punten meer helderheid te verschaffen. De Adviescommissie Strafrecht acht het wegvallen van controle door het CBP een te grote stap, zeker nu de passende en specifieke waarborgen niet in de wet worden vastgelegd en uitsluitend nog worden beoordeeld door het OM. De Raad van State heeft haar advies tot op heden nog niet uitgebracht. Of de wijziging van de Wbp door zal gaan is op dit moment nog niet bekend.

CBP

Het CBP benadrukt het belang van een zorgvuldige, evenwichtige afweging van belangen. Bij het publiceren van foto's van verdachten op internet dient er in ieder afzonderlijk geval een afweging te worden gemaakt of het opsporingsbelang opweegt tegen de ingrijpende maatregel van publicatie op internet, de schending van privacy. Daarbij moeten ook de mogelijk beschadigende en onomkeerbare neveneffecten van publicatie op internet voor de verdachten, met name voor 'first offenders' (iemand die voor het eerst met de politie in aanraking komt), zorgvuldig worden meegewogen. Er moet volgens het CBP in ieder afzonderlijk geval een individuele afweging worden gemaakt, er moet rekening worden gehouden met de zwaarte van de delicten in het publicatietraject en dat de foto's moeten verwijderd zijn zodra de identiteit bekend is van een verdachte. In de afweging moet altijd de grotere invloed van internet en social media worden meegenomen, omdat verdachten aan een digitale schandpaal worden genageld.

Eigen oordeel

Grondrechten moeten altijd worden gerespecteerd. Het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer is neergelegd in internationale verdragen (artikel 8, lid 1 EVRM) en in de Grondwet (artikel 10). Opsporingsberichtgeving is een van de opsporingsmiddelen die de politie en het OM ter beschikking staan bij de opheldering van (ernstige) misdrijven. De AO geeft regels voor het gebruik van opsporingsberichten via de media en somt op welke afwegingen moeten worden gemaakt bij de inzet van dit middel.

Opsporingsberichtgeving raakt altijd de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene(n) en daarom dient er altijd een belangenafweging te worden gemaakt. Enerzijds het opsporingsbelang en anderzijds het privacybelang. Bij de afweging moet de ernst van het feit een rol spelen, alsmede de proportionaliteit en de subsidiariteit. Wanneer de politie op een bepaald moment geen andere opsporingsmiddelen meer voorhanden heeft en ieder redelijk alternatief verder niet meer aanwezig is, maar wel camerabeelden heeft waarop verdachten zichtbaar zijn, maakt de keuze om beeldmateriaal ook daadwerkelijk op de televisie of op internet te tonen begrijpelijk. Hierbij vindt ik het wel belangrijk dat er wordt aangekondigd (bijvoorbeeld in de krant) dat er mogelijk beelden worden getoond op de televisie of internet, zodat de verdachte eerst zelf nog de mogelijkheid krijgt om zichzelf bij de politie te melden. De invloed van internet en social media is groot en wordt alleen maar groter en daarom is het belangrijk dat er eerst geprobeerd wordt om met minder ingrijpende middelen verdachten op te sporen, zodat er niet onrechtmatig inbreuk wordt gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van verdachten. Het is belangrijk dat er een zorgvuldige afweging plaatsvindt van de belangen van de betrokkenen enerzijds en het belang van opsporing anderzijds.

Ik ben het er mee eens dat burgers en bedrijven zelf geen beelden van verdachten op het internet mogen zetten. De opsporing van strafbare feiten is voorbehouden aan justitie en niet aan burgers en bedrijven. Zij mogen uiteraard wel ten dienste staan door beeldmateriaal van strafbare feiten aan te leveren bij politie en justitie. Ik vind daarom ook dat er een algemene boetebevoegdheid moet komen voor het CBP wanneer de Wbp wordt overtreden. Op dit moment kan de CBP alleen een bestuurlijke boete opleggen vanwege het niet melden van een gegevensverwerking bij het CBP of bij een functionaris voor de gegevensbescherming, als die is aangesteld (artikel 66 Wbp). In andere gevallen van wetsovertreding kan het CBP op dit moment geen bestuurlijke boete opleggen. Vanwege de grote invloed van het internet en de social media en het makkelijk is om voor burgers en bedrijven beeldmateriaal op het internet te plaatsen, waardoor verdachten aan de digitale schandpaal worden genageld, vind ik het belangrijk dat het CBP bestuurlijke boetes kan uitdelen wanneer burgers en bedrijven beeldmateriaal op het internet en de social media plaatsen. Op dit moment kan het CBP alleen maar 'waarschuwen' door middel van het opleggen van een dwangsom.

Ik vind ook dat het wetsvoorstel waarin een regeling is opgenomen voor een verruiming van het gebruik van camerabeelden gemaakt met particuliere beveiligingscamera's van burgers en bedrijven ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten mag worden ingediend. Beelden van bewakingscamera's van particulieren en bedrijven moeten efficiënter gebruikt worden om bijvoorbeeld winkeldieven, inbrekers en overvallers op te pakken. De kans op een succesvolle opsporing is groter, wanneer de beelden sneller bij politie en justitie beschikbaar zijn. Burgers en bedrijven moeten onder bepaalde voorwaarden, die duidelijk omschreven moeten worden, zelf beeldmateriaal op internet kunnen zetten. Burgers en bedrijven moeten eerst aangifte doen en politie en justitie moeten de beelden beoordelen en bepalen of deze op het internet mogen worden gezet. Deze beoordeling wordt dan niet meer door het CBP uitgevoerd. Hoe sneller politie en justitie over de beelden beschikken, hoe groter de kans dat criminelen worden aangehouden. Hierbij is het heel erg belangrijk dat wordt omschreven hoe politie en justitie de beelden moeten beoordelen. Het CBP zou hiervoor richtlijnen kunnen opstellen die door politie en justitie gehanteerd moeten worden. De privacy is een groot goed die altijd in oogschouw genomen moet worden, ook bij de opsporing.

7. Bibliografie

Bekkers, V., Meijer, A. (2010). *Cocreatie in de publieke sector. Een verkennend onderzoek naar nieuwe, digitale verbindingen tussen overheid en burger*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Belinfante, A., De Reede, J. (2008). *Beginselen van het Nederlandse Staatsrecht*. Deventer: Kluwer

Bleichrodt, F. (2010). *Over burgers en opsporing*. Rotterdam: ESL

Blok, P. (2002). *Het recht op privacy: een onderzoek naar de betekenis van het begrip 'privacy' in het Nederlandse en Amerikaanse recht*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers

Bruinsma, G.J.N., Bernasco, W. (2005). *De stad en Sociale veiligheid*. Den Haag: kenniscentrum Grote Steden.

Buruma, Y. (2008). *Burgeropsporing in de dramademocratie*. Den Haag: Openbaar Ministerie

CBP, (30-05-2006). Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/downloads_uit/z2005-0846.pdf

CBP a, (24-5-2012). Geraadpleegd op 24 mei, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/Pages/ind_cbpint_art29.aspx

CBP b, (24-5-2012). Geraadpleegd op 24 mei, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/Pages/ind_cbp.aspx

CBP c, (03-07-2012). Geraadpleegd op 6 september, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/Pages/inf_va_camera_werkplek.aspx

CBP d, (22-03-2012). Geraadpleegd op 26 september, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/Pages/adv_z2011-00970.aspx

CBP e, (03-05-2006). Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

http://www.cbpweb.nl/downloads_uit/z2005-0844.pdf

Cornelissens, A., Ferwerda, H., van Leiden, I., Arts, N., van Ham, T. (2010). *Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten*, Politie en Wetenschap en Bureau Beke, Amsterdam: Reed Business.

De Telegraaf, (2010). *Mario ten onrechte strandrelverdachte*. Geraadpleegd op 27 november, 2011, van:

http://www.telegraaf.nl/binnenland/5736981/_Ten_onrechte_strandrelverdachte_.html

EuropaNu, (2011). Geraadpleegd op 2 februari, 2012, van: http://www.europa-nu.nl/id/vh7dovnw4czu/europees_verdrag_tot_bescherming_van_de

Friedman, L. (2007) *Guarding life's dark secrets. Legal and social controls over reputation, propriety, and privacy*. Stanford: Stanford University Press

Friedmann, R. (1992). *Community Policing: Comparative perspectives and prospects*. New York: Harvester Wheatsheaf

Frissen, V., Van Staden, M., Huijboom, N., Kotterink, B., Huveneers, S., Kuipers, M. et al. (2008). *Naar een 'User Generated State'? De impact van nieuwe media voor overheid en openbaar bestuur*. Delft: TNO.

Koops, B.J. (2002). *Strafvorderlijk onderzoek van (tele)communicatie 1838-2002: Het grensvlak tussen opsporing en privacy*. Deventer: Kluwer

Kop, N. (2011). Sociale media in de opsporing, in: Snel, G. & Tops, P. (2011). *Een wereld te winnen....Sociale media en de politie, een eerste verkenning*. Apeldoorn: Politieacademie

Mac Gillavry, E. (2005). *Heeft u even voor de Wet politiegegevens?* Nijmegen: Wolf Legal Publishers

Memorie van Antwoord, (2002-2003). Geraadpleegd op 26 september, 2012, van: <http://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j9vvhwtbnzpbzcc/vgbpkl2dv8te/f=y.pdf>

MvT Wet bescherming persoonsgegevens, (1998). Geraadpleegd op 18 oktober, 2012, van: http://books.google.nl/books?id=aOTvFQke6YcC&pg=PA17&lpg=PA17&dq=beperving+op+verschillende+wijze+'bij+de+wet'+kan+zijn+voorzien:+een+wet+in+materi%C3%ABle+zin,+een+beleidsregel&source=bl&ots=GlbHBZL6h9&sig=hW7pNuGQOkwaCJSgw5mbJI_0MMk&hl=nl&sa=X&ei=Wch_UNzLBsmShge8j4CwBQ&ved=0CDEQ6AEwAw#v=onepage&q=beperving%20op%20verschillende%20wijze%20bij%20de%20wet'%20kan%20zijn%20voorzien%3A%20een%20wet%20in%20materi%C3%ABle%20zin%2C%20een%20beleidsregel&f=false

MvT Wijziging van de Wet Bescherming Persoonsgegeven, (2011). Geraadpleegd op 26 september, 2012, van: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/12/20/memorie-van-toelichting-wijziging-van-de-wet-bescherming-persoonsgegevens.html>

NO, (02-10-2012). *Over de Nationale Ombudsman*. Geraadpleegd op 2 oktober, 2012, van: <http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/over-de-nationale-ombudsman>

NOa, (07-09-2009). Geraadpleegd op 2 oktober, 2012, van: <http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/sites/default/files/rapport2009-190.pdf>

NOb, (24-09-2012). Geraadpleegd op 2 oktober, 2012, van: http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/sites/default/files/brief_geen_onderzoek.pdf

NOc, (18-10-2011). *Rapport over een klacht over de beheerder van het regionale politiekorps Utrecht*. Geraadpleegd op 2 oktober, 2012, van: http://www.nationaleombudsman.nl/sites/default/files/20110313_r_2010.07581_18-10-2011.pdf

NRC, (2011). *CBP wil afschrikwekkende boetes voor plaatsen beelden dieven*. Geraadpleegd op 27 november, 2011, van: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/08/01/cbp-wil-afschrikwekkende-boetes-voor-plaatsen-beelden-dieven/>

Olijslager, F. (2010). *Beeld en geluid in de rechtspraak*. Geraadpleegd op 2 juli, 2012, van:

<http://securityenrecht.webs.com/Beveiliging%20-%20Artikeltje%20beeld%20en%20geluid%20in%20de%20rechtspraak.pdf>

Openbaar Ministerie, (04-09-2012). *Aanwijzing Opsporingsberichtgeving*. Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

<http://www.om.nl/organisatie/beleidsregels/overzicht/voorlichting/@155225/aanwijzing-5/>

Overheid.nl, (3-7-2012). *Wijziging Wbp*. Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

<http://internetconsultatie.nl/camerabeelden/>

Politie.nl, (03-05-2012). *Beelden verdachten overval van internet gehaald*. Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

<http://www.politie.nl/haaglanden/nieuws/0302beeldenverdachtenovervalvaninternetgehaald.asp>

Politie.nl, (22-5-2012). *Zaken met aanhoudingen stijgt door Opsporing Verzocht*. Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van:

http://www.politie.nl/klpd/nieuws/voor_de_pers/110804opsporingverzocht.asp

Prins, C. (2009). Name, Shame and Everlasting Blame, in: Bekkers, V. & Meijer, A. (2010). *Cocreatie in de publieke sector: een verkennend onderzoek naar nieuwe, digitale verbindingen tussen overheid en burger*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Rechtspraak, (2012). *De Nederlandse rechtsstaat*. Geraadpleegd op 12 januari, 2012, van:

<http://www.rechtspraak.nl/Recht-In-Nederland/Hoe-werkt-het-recht/Pages/De-Nederlandse-rechtsstaat.aspx>

Rob, (2011). *Veiligheid en vertrouwen: Kernen van een democratische rechtsstaat*. Geraadpleegd op 20 december, 2011, van: http://www.rob-rfv.nl/documenten/migratie/boekje_advies_veiligheid_en_vertrouwen.pdf

RTV Noord, (31 mei 2010). *Winkelier hangt foto vermeende dief in etalage*. Geraadpleegd op 29 augustus, 2012, van: <http://www.rtvnoord.nl/artikel/artikel.asp?p=92067>

Shirky, C. (2008). *Iedereen. Hoe digitale netwerken onze contacten, samenwerking en organisaties veranderen*. Amsterdam: Business Contact.

Sietsma, R. (2011). *Gegevensverwerking in het kader van de opsporing*. Den Haag: Sdu Uitgevers

Smet, S. (2010). *Een sociale media-strategie voor de politie*. Apeldoorn: Politieacademie

Terpstra, J. & Kouwenhoven, R. (2004). *Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg*. Twente: Politie en Wetenschap, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken Universiteit Twente.

Trouw, (2008). *Steekproef: burger wil vaker politie helpen*. Geraadpleegd op 1 oktober, 2012, van: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/article/detail/1261650/2008/02/15/Steekproef-burger-wil-vaker-politie-helpen.dhtml>

Van den Bogaard, N.W.A.J.(2010). *Sociale media in de opsporing*. Apeldoorn: Politieacademie

Van der Hoeven, L. (2011). *Samen sterker? Een onderzoek naar de wijze waarop burgerparticipatie de effectiviteit van de opsporing kan versterken*. Universiteit Utrecht: public administration

Vanderveen, G.N.G. (2011). *Beeldmateriaal in de Nederlandse strafrechtsketen. Justitiële verkenningen, jrg. 37, nr. 7, 2011*

Varma, K. N., & Doob, A. N. (1998). Deterring economic crimes: The case of tax evasion. *Canadian Journal of Criminology*, 40, 165-184.

Versteegh, P., van der Plas, T., Nieuwstraten, H. (2010). *The best of three worlds: Effectiever politiewerk door een probleemgerichte aanpak van hot crimes, hot spots, hot shots en hot groups*. Apeldoorn: Politieacademie

Wedzinga, W. (2012). *Verdachten overval juwelier mogen rekenen op strafvermindering*. Geraadpleegd op 22 augustus, 2012, van: <http://www.wicherwedzinga.nl/2012/05/03/verdachten-overval-juwelier-mogen-rekenen-op-strafvermindering/>

WRR, (2011). *De staat van informatie*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Zouridis, S. & Tops, P. (2011). Inleiding Sociale media: bronnen van collectieve wijsheid en sociale verstoring, in: Snel, G. & Tops, P. (2011). Een wereld te winnen....Sociale media en de politie, een eerste verkenning. Apeldoorn: Politieacademie

Zwenne, G., Mommers, L. (2010). *Zijn foto's en beeldopnamen 'rasgegevens' in de zin van artikel 126nd Sv en artikel 18 Wbp?* Geraadpleegd op 7 september, 2012, van: <http://weblog.leidenuniv.nl/media/blogs/70783/GJZ LM Fotos en beeldopnames als rasgegevens PI 2010 5.pdf>